الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یحزنون
۳۱۵۸
مکتوبات کلیمی
۱۳۰۱
هشتاد و یک سال در
بتاریخ بست و چهارم شهر
در مطبع یوسفی دهلی باهتمام علی حسین

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ الذی کلّم موسٰی تکلیماً و جعل الانسان کلیماً والصلوٰۃ علیٰ ابی القاسم
خاتم النبیین بشیراً و نذیراً و رحمۃ للعالمین مبارکاً و سراجاً منیراً و
السلام علی ائمۃ الدین و اولیاء اللہ المہتدین ۞ اما بعد
میگوید بندۂ عاصی محمد قاسم علی کلیمی بن حافظ سیّد مبارک علی صاحب عفی اللہ عنہما کہ
چوں ایں اوّل خلیفہ را از بدوِ شعور بذکرِ مذکورِ صاحب دلاں و اولیاء اللہ رغبتِ بسیار ست
و طبعِ ایں نیازمند باستماعِ حالاتِ بزرگاں خیلے مانوس و مسرور مے باشد لہٰذا دریں آوان
سعادت اقتران کہ خاتمۂ صدیٔ سیزدہم ست برائے استفادہ و استفاضۂ طالبانِ حقیقی اتفاق
طبعِ ایں اوراق موسوم بمکتوباتِ کلیمی کہ ہر ورقش [illegible] معرفت کردگار ست افتاد
برخے از حالِ حضرتِ ایشاں [illegible] حضرت شیخ الاسلام والمسلمین المتخلق
باخلاقِ اللہ والمتصف باوصافِ اللہ فانی فی اللہ باقی باللہ حضرتِ شیخ کلیم اللہ صاحب
شاہجہاں آبادی چشتی قدس سرہ العزیز بن حضرت شیخ نور اللہ مہندس رحمۃ اللہ علیہ
در اوائلِ عمر از کتبِ درسیہ فقہ و حدیث فارغ شدہ بتلاشِ مرشد عازمِ کعبۃ اللہ زاد اللہ

شرفاً و تعظیماً شدند حضرت شیخ الاسلام شیخ یحیی مدنی چشتی قدس سرہ موافقِ الہامِ غیبی در سلک
خود آوردہ در مبلغے مدت بنعمتِ حقانی و فیضِ سبحانی مشرف و ممتاز فرمودہ باز بقطبیتِ
شاہجہان آباد سرفراز کردہ واپس بہندوستان فرمودند حضرتِ ایشاں موافقِ ارشادِ
مرشدِ خجستہ بنیاد شاہجہان آباد را بقدومِ میمنت لزومِ خود بارِ دیگر شرف بخشیدہ در ہدایت
خلق اللہ و اعلاءِ کلمۃ اللہ تا دمِ واپسین کوششِ بلیغ بکار بردند و اتقائے ظاہری و
باطنی بحدّے رسانیدہ بودند ؁

از تصانیفِ حضرتِ ایشاں بسیار کتبہا ست امّا اسماءِ کتبِ مشتہرۂ خاص و عام
تبرکاً بحیطۂ تحریر مے آیند اوّل تفسیرِ کلیمی کہ مطبوع گردیدہ بزبانِ عرب برگزیدہ و پسندیدہ جمیع
مذاہب است دوم عشرۂ کاملہ سوم سواء السبیل چہارم کشکول پنجم مکتوباتِ کلیمی - و ایں
ہمہ کتب در علمِ تصوّف حجّتِ تام دارند ششم کتاب ردِّ روافض کہ در جوابِ اہلِ تشیع تصنیف
فرمودہ اند لائقِ مطالعہ است ہفتم نسخۂ متبرکہ مرقعہ کہ حضرتِ ایشاں در عملیاتِ و اوراد
و نوافل رقعہ رقعہ تحریر فرمودہ بسیار مجرب است ؁

۱۰۶۰
حضرتِ ایشاں بتاریخ بست و چہارم شہرِ جمادی الثانی در سنہ یک ہزار و شصت ہجری
از عالمِ روحانی بعالمِ جسمانی رونق افروز شدند چنانچہ تاریخ تولیدِ شریف حضرتِ ایشاں
از لفظِ غنی (۱۰۶۰) بر مے آید تا ہشتاد و یک سال در صدرِ حیات بودند چوں ندائے طلب بگوشِ
۱۱۴۱
حق نیوشِ حضرتِ ایشاں در دادند بتاریخ بست و چہارم شہر ربیع الاول سنہ یکہزار و یک صد
و چہل و یک در جوابِ لبیکِ اجابت گفتہ عالمِ فانی را پدرود نمودہ مسند آرائے ملکِ
جاودانی گردیدند - مادۂ تاریخ از مصرعۂ آخری ایں قطعہ بر مے آید + قطعہ

کلیم اللہ عارفِ پاک بودہ	باقلیمِ بقا ذوقش ربودہ

بہرِ سیدم چو تاریخ وصالش		خرد گفتا - کہ ذاتِ پاک بودہ

برخے از اولادِ حضرتِ ایشاں میگویند کارکنانِ قضا و قدر ہر دو پلہ ترازوئے اولادِ ایشاں
مُساوی الوزن و ہم پلہ بافریدیعنی پسراں و دختراں تعداد مُساوی بودند - از فرزنداں
سہ فرزند داشت اوّل صاحبزادہ ابوسعید جلال الدین حامدؒ دوم صاحبزادہ محمد
فضل اللہ سوم صاحبزادہ محمد احسان اللہ و از دختراں سہ دختر اوّل حضرتِ بی بی رابعہ
دوم حضرتِ بی بی فخر النساء سوم حضرتِ بی بی زینب الحیٰوۃ عُرف بی بی سصری کہ حضرتِ
ایشاں بایشاں بسیار نظرِ التفات مے داشتند و تا حال فیضے کہ باولاد ایں مَعصُومَہ و
عفیفہ روزگار ست بدیگراں دیدہ نمے شود عجبے نیست کہ اَقَلَّ جِبَالِ الاَرْضِ طُوْرٌ وَ
اِنَّہٗ لَاَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰہِ قَدْرًا و مَنْزِلًا شاہد آنست ؎

برخے از احوالِ سلسلۂ حضرتِ ایشاں میگویند کہ بطریقِ سلسلۂ چشت اہلِ بہشت
از حضرتِ سرورِ کائنات خلاصۂ موجودات حضرتِ محمد مُصطفےٰ صلّے اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ
وسلّم اجمعین بواسطۂ خواجگاں بحضرتِ ایشاں رسید خرقۂ خلافت پوشانید آنحضرت
رسالت پناہ صلّی اللہ علیہ وسلّم از دستِ مُبارک خود امیر المومنین حضرت علی ابنِ ابیطالب
کرّم اللہ وَجہہٗ را و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ و حضرتِ ایشاں
بحضرتِ خواجہ عبد الواحد ابنِ زید رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ فضیل
ابنِ عیاض رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ ابراہیم ابنِ ادہم رحمۃ اللہ علیہ
و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ حذیفۃ المرعشی رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ
ممشاد علو دنیوری رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ ابو اسحاق شامی
چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ ابو احمد چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرت

ایشاں بحضرتِ خواجہ ابو محمد چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ ابو ناصر یوسف چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرت خواجہ مودود چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ حاجی شریف زندرانی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ خواجگان خواجہ عثمان ہارونی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام والمسلمین خواجہ خواجگان حضرت خواجہ معین الدین حسن سجزی ثم الاجمیری چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ خواجگان خواجہ قطب الدین بختیار کاکی اوشی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام والمسلمین خواجہ فریدالدین گنج شکر اجودہنی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام خواجہ سلطان المشائخ محبوب الٰہی حضرت خواجہ نظام الدین احمد بن محمد بدایونی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام مخدوم نصیر الدین محمود چراغ دہلوی اودہی فاروقی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ شیخ کمال الدین علامہ چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ شیخ سراج الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرت خواجہ شیخ علم الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ شیخ محمود عرف راجن چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ شیخ جمال الدین عرف جمن چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجہ شیخ حسن محمد چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ مدینۃ المعرفت والحقیقت والعرفان شیخ الاسلام والمسلمین حضرت خواجہ شیخ یحییٰ مدنی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرت شیخ المشائخ المتخلق باخلاق اللہ والمتصف باوصاف اللہ فانی فی اللہ باقی باللہ حضرتِ شیخ کلیم اللہ جہان آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ - وصلی اللہ تعالےٰ

علیٰ خیر خلقہ محمد و آلہ واصحابہ اجمعین ؁

مخفی نماند کہ حضرتِ ایشاں را ماسوائے حضرت شیخ الاسلام حضرت نظام الدین اورنگ آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ خلفاءِ کثیر اند اما اسامی مشتہرین تبرکاً بحیطۂ تحریر مے آیند اوّل از اعاظمِ خلفاءِ راشدین حضرت شیخ الاسلام مولانا شاہ نظام الدین اورنگ آبادی چشتی است قدس سرہ دوم حضرت شاہ محمد ہاشم کہ نسبت خویشی نیز بحضرتِ ایشاں مے داشتند سوم مولانا شاہ ضیاء الدین چہارم مولانا شاہِ جمال الدین جیپوری پنجم مولانا شاہ جلال الدین ششم مولانا شاہ محمد علی ہفتم مولانا شاہ عبد اللطیف ہشتم مولانا حافظ محمد عبد اللہ رحمہم اللہ ؁

بر نحے از نسبتِ ظاہری و باطنی خود بحضرتِ ایشاں مے گوید۔ عاجز ترین اقدامِ درویشاں کہ بنام کنندۂ لکھنا مے چند ہست بہ چہار واسطہ از نسبتِ مادری بحضرت رابعۂ عصر عفیفۂ زمان بی بی زینت الحیوٰۃ عرف بی بی مصری رحمۃ اللہ علیہا مے پیوندد کہ صبیۂ خورد و موردِ عنایات و فیوضاتِ حضرتِ ایشاں بودہ اند و بشش واسطہ از نسبت باطنی ارادت واجازت بکفش برداری حضرتِ ایشاں میسر است ہمچنانکہ خرقۂ خلافت پوشانید از دستِ مبارکِ خود شیخ الاسلام والمسلمین حضرت شیخ کلیم اللہ جہاں آبادی چشتی قدس سرہ مرحضرتِ شیخ المشائخ خواجہ نظام الدین اورنگ آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ را وحضرتِ ایشاں بحضرتِ محبِ نبی مولانا محمد فخر الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرت مولانا محمد عظیم چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرت ایشاں بحضرتِ سیّد السادات مولانا محمد حسین علی عرف مولوی حسنو محدث دہلوی چشتی القادری رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ سیّد السادات سیّد محمد شرف الدین

شہید چشتی القادری رحمۃ اللہ علیہ و حضرت ایشاں بحضرت مرشدنا و مولانا شیخ
الاسلام والحقیقت والمعرفت حضرت سید السادات قاضی سید محمد زبیر چشتی القادری
متع اللہ العارفین بجود وجودہٖ وادام اللہ علی العالمین فیوضاتہ و حضرت ایشاں ایں
عاجز راکہ ہیچ وجہ لیاقت ایں نعمت عظمیٰ نداشت مشرف و ممتاز ساخت ؛

امید از صاحبدلان و عارفان حقیقی آنکہ ایں عاجز را بجزاے آنکہ ایں فیض خاص را
عام کردہ ام بدعاے خیر وصول الی اللہ عز شانہٗ والترک ماسوی اللہ یاد مے فرمودہ باشند
والسلام تمت الکلام ؛

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مکتوب الاول شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از خادم درویشان خاک راہ ایشان کلیم سلام محبت انتمام مطالعہ نمایند امروز کہ بست و ... شہر صفر ختم اللہ بالخیر والظفر است محرر میگردد کہ از ابتدائے آمدن شما در لشکر بادشاہی کہ تا تاریخ حال، هشت ماہ گذشتہ باشد دو کتابت رسیدہ یکے در اول آمدن کہ ہنوز جائے مجلس مقرر نشدہ بود و بخانہ نصیب خاں قراول انعقاد مجلس بود و یکے دیگر بدست ابراہیم خاں بہ تبت مہر شاہ یار بیگ۔ و فقیر شما چندیں کتابت ارسال داشتہ شاید رسیدہ باشد۔ آما از زبانی بعضے مردم شنیدہ شد کہ صوفیان در حال وجد از لباس خود بطرف قوالاں مے اندازند و آں را بقوالاں عطائے کنند بلکہ بازبہاں واہب عطا میشوند کہ بظاہر بطور صوفیہ کہ بذل وصف لازم ماہیت ایشان ست دور مے نماید بایدکہ صوفی از خانہ کہ بدر مے آید باں در نرود۔ واگر برائے غرض بلکہ جامۂ صوفی کہ درو چندیں عبادت کردہ باشد متبرک است کہ ہمیشہ بنہیات ارتکاب دارو نادر ترا ست و نار وا باشد علاج دیگر باید اگر حق قوال است بمقتضاء حدیث مَنْ قَتَلَ قَتِیْلًا فَلَہٗ سَلَبُہٗ کہ مراد از سلب

اینجا لباس ویراق او ست مستمند فرقه الیست که لباس صوفی بقوال مے دہند بهرحال
و کیف بر آمدن صوفی و باز در آمدن او بهمان جامه طبع انصاف پسند این معنی نمیکند- اولا
باید که بقوال دہند مَنْ قَتَلَ قَتِیْلًا فَلَهٗ سَلَبُهٗ مؤید این است و اگر بقوال ندہند
در میان خود پاره بسازند و بطریق تبرک ہمہ ہر قطعه او را یاران بگیرند و اگر پاره نسازند
درست بیارے بخشند و آنچه مرقوم شد بر ہمہ شواہد در کتب مرقوم یافته میشود وَالْاَمْرُ
اِلَیْکَ وَالْحُکْمُ لَدَیْکَ آنچه شما در یاران خود قرار خواہد داد دستور خواہد شد- اما در خاطر
فقیر چنین میرسد دیگر مرقوم بود که دل از ذکر جهر و خفیه و مراقبه ہمہ خاسته است مجلس
سرود را ہم دل نمیشود عجب است که باوجود این ہمہ داعیه محبت دل ازین امور بر خیزد ظاہرا
قبض خواہد بود و این صوفیه را پیدا شد علاج آنست که در ہمہ اوضاع بضد عمل باید کرد
دیگر معلوم باشد که ملا ابوالفیض مجلس عالی برائے یاران کرد روزے با یاران بخانه او
رفتم انواع تکلیفات بجا آورده جزاکه اللّٰه خیر الجزاء مقدمه تکیه ہمچناں ملتوی است
این سال دوم شروع شده واجب باید داد و حل این کار از ملا نے آید معلوم مدخل و
مخرج او میان عبداللطیف بغایت فدویت در جناب شما دارند مرید چنین باید و صاحب شوق اند
درین ایام عزم لشکر کرده اند اگرچه سفارش مهربانی حاجب نیست زیرا که پیر مهربان تر از
مادر و پدر مرید ست اما نوشته مے آید که در ہر باب لطفے عظیم در کار ایشان دارند والسلام
مکتوب دوم- شیخ الاسلامی شاه نظام الدین والدنیا سلمہ- از درویش کلیم سلام
مطالعه نمایند لے برادر ترقی در ہر مرتبه مرجو است درویش را مرتبه میرسد که در آن حال
از جمیع وجوه ترقی را مجال نباشد شنیده باشند که بایزید قدس سره میگفت- قوله شعر
نَفِدَ الشَّرَابُ وَمَا رَوِیْتُ پس اہمال اطوار ذکر و فکر و مراقبه و امثال ذلک واجب

واجب الاحتراز است و ایضاً در تربیتِ سالکاں ایں قسم اہمال مجوز نیست اما معلوم چنیں
میشود کہ باعث بریں قبض امرے دیگر خواہد بود من جانب اللہ سبحانہ طوراً فی تعمیم امر اولیاء
اللہ سبحانہ آں برادر را دیر گاہ دارد کہ امر ایجادِ اقتضے رساند والسلام

مکتوب سوم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین۔ از درویشِ کلیم سلام۔ مطالعہ
نمایند کہ محب صادق العقیدت محبوب اہل اللہ اخوند ملا ابو الفیض کہ بصفاء محبت خلوص
مودت مخصوص اند در تواریخ ماہِ ذالحجہ مجلسے عظیم انعقاد کردہ بودند و خلوت خاص برائے
راحتِ فقرا با تکلفاتِ شایستہ آراستہ فقیر شمارا متصدعہ شدند چوں اخوند نہایت مصروفِ
عقیدت اند مسئولِ ایشاں مقبول افتاد و ایں مجلس از اول تا آخر بطورِ خواہشِ فقرا
صورت بست و ہیچ مکروہے واقع نشد باز در تواریخ ماہِ صفر با یاراں بدرگاہ حضرت
خواجہ قطب الدین رفتیم اخوند جمعیت سرود و طعام سرانجام دادند و ہمہ مسرور و محظوظ شدند
و در روز و شب انجام گذرانیدیم و حالاتِ شگرف بر یاراں روداد از اول تا آخر ایں بار نیز
ہیچ مکروہے نبود باز نوبت سوم ہشتم ماہ ربیع الاول مجلسے انعقاد یافت بر دستور مجلس ذالحجہ
لیکن قریب دوپہر نظام امجد پسر دلاور خاں با چند اوباش بے اذن در خلوت آمد و حالتِ
بسطِ یاراں بانقباض انجامید بتقریب نمازِ ظہر از مجلس بر آمدہ بخانہ آمدیم بخیال آنکہ ایں
بیگانہ را اخوند دیدہ و دانستہ راہ دادند قسم خوردم کہ باز دریں مجلس نیایم چوں اخوند را
بر نفرتِ طبعِ فقیر اطلاع شد برہنہ پاے از خانہ آمدہ استغفار خواستند اول خود صورتِ انقباض
بود چوں صدقِ عقیدت و فنا فی الشیخ در سیماے ایشاں نمایاں بود کفارتِ یمین دادم
و بمجلس در آمدیم تا آخر روز یاراں محظوظ و مسرور بودند در روزِ آخر قمیص از بر کشیدم و با خود
بدستِ خود پوشانیدم اگر شمارا ایں سرگذشت بطورِ دیگر رسانند اعتبار نخواہند کرد برائے ہمیں

تمام احوالِ سابقہ نوشتہ شد والسلام بعد از چند روز نظام الدین امجد را برائے استغفار
آوردند اَلْعَفْوُ عِنْدَ الرَّسُوْلِ مَبْذُوْلٌ بآن دادم و رخصت نمودم ؛

مکتوب چہارم۔ اللہ اکبر شیخ الاسلامی والمسلمین نظام الدین والشرع والحق والدین
ادام اللہ فیوضانہ علی العلمین۔ از درویش کلیم سلام محبت انجام مطالعہ نمایند۔ مکتوب شما
کہ مصحوب میاں محمد مقیم بود رسید نادر شاہ ضیاء الدین و شاہ اسد اللہ متوجہ حرمین
الشریفین شدند الحمد للہ والمنت اے عزیز شما ہمین حج ہست کہ متوجہ بارشادِ طالباں باشند
زنہار قصدِ حج نخواہند کرد۔ دیگر برادرِ من شما ہمیشہ در ایصالِ فیضِ حقیقی بکوشید امور
دنیوی اعتبارے ندارد سلسلہ را چناں بسلوکِ طریقت محکم سازند کہ تا قیامِ قیامت برائے
ما و شما ہدایائے فواتح بہم برسد رعایاتِ دنیوی سہل است اہل در آں کوشش زود کو ست
و آنچہ مسطور بود وقتے کہ ملاقات خواہد شد حرف تکیہ و خانقاہ و حویلی خود مذکور خواہم کرد
بلکہ مقرر خواہم کرد کہ آنجا ہمیشہ چیزے رسانیدہ باشد اگر مصلحت خواہم دید ایں حرف خواہم
گفت والاخیر ادرار را مقرر نباید ساخت کہ درویش بدخو میشود علی التیسر ہر چہ میسر آید فرستاد
و اگر میسر نیاید نفرستاد ایں خوب ہست وظیفہ دار شدن طریقہ امر دم دیگر است طریقہ ما مردم
آنست کہ ناگاہ ہر چہ رسد بہتر است مقرر بروزمرہ خوب نیست ہر کارے و ہر مردے شعر

	نہ ہر کہ سر بتراشد قلندری داند		نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند +	

دل ایں میخواہد بیشتر تقدیر دیگر والسلام ؛

مکتوب پنجم۔ الحمد للہ تعالیٰ علے آن یجعلک لِلنَّاسِ اِمَامًا وَبَعَثَكَ الاِرْشَادِ
السَّالِکِیْنَ هُمَامًا اے برادر مکاتیبِ متواترہ و مراسلاتِ متکاثرہ شما رسید
وحقائق و دقائق یک بیک ظاہر و باز گردید و برائے ہر مکتوب جواب نوشتہ آمد و آنچہ انہ بعضے

اشیا سوال رفتہ بود جواب ہمہ نوشتہ شد۔ العاقل تکفیہ الاشارہ مصرعہ دل کہ
روشن شد کتاب و دفترے در کار نیست ﴿ اما رحمتِ خدائے تعالےٰ بر شما باد کہ بے اجازت
قدم بر ندارند کسیکہ بدولتے رسید ہمیں ادب رسید۔ آنچہ از نااہلی بعضے حرفے رفتہ بود در جواب
نوشتہ مے آید درویشے ہمیں جفا و خفا کشیدن از خلق ہست و برداشت و صبر نمودن بر آں والا
زندہ پوشی ہر ناشستہ رو ہم میتواند کرد و اگر کسے غیبتِ شما کرد در نفس الامر اگر شما خوب ہستید
بدی آنکس سرایت بہ شما نخواہد کرد بلکہ ہمیں بدی گرفتار خواہد بود وَ لَا يَحِيقُ الْمَكْرُ
السَّيِّءُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ مَنْ حَفَرَ بِئْرًا لِاَخِيْهِ فَقَدْ وَقَعَ فِيْهِ مقرر ہست و اگر
در نفس الامر شما خوب نیستید پس غیبتِ او موافق ارشاد شما شد شعر

	تو کہ در نفسِ خود زبوں باشی		عارفِ کردگار چوں باشی

غرض خدمتِ خلائق بر خود متحتم دانستہ موافق شریعت و طریقت و حقیقت کار بندید
دریں صورت ضرر ہرگز عائد نخواہد شد وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ
البتہ حامیِ وقتِ شما باد دیگر معلوم باد کہ سیادت پناہ صلاح آثار میر عبد الرشید از جملہ
مداحانِ طورِ شما اند ظاہر آنست کہ از پدرِ خود سید احمد یا از عزیزِ دیگر شغلے یافتہ اند اما ایں نادرہ
طریقۂ شما کہ امروز کبریتِ احمر و عنقائے مغرب است در روزگارِ خود یافتہ نمیشود مگر در سینۂ
بے کینۂ شما لہذا سہ کتابت بفقیر نوشتہ اند کہ بشیخ الاسلام والدنیا والدین بنویسید کہ مرا اہل
شغل را ہم از طریقِ خود آشنا سازند لہذا برعایت خاطر عبد الرشید نوشتہ مے آید کہ اینہا را
موافقِ استعداد ایشاں بہرور سازند کہ دریافتہ ام کہ ایشاں در ظاہر فانی در شما اند اما بشرطیکہ
از جملہ اشغال ماقبل معزول شوند و از سرِ تو ابجدِ ایں دفتر خوانند والا معنی ندارد کہ سرے از اسرار
ایں راہ بہتمام ایشاں دہند و اگر نوشتنِ ایشاں سفارشِ سائرِ خلائق ہست نہ برائے خود

مسئولِ ایشاں باجابت مقرون نیست شما از ہمہ بیگانہ بیگانہ باشند کہ طور یا ایست آیہ
قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى
میاں محمد افضل کتابت نوشتہ اند اگر توجہ بکارِ ایشاں مبذول دارند ہل جزاء الاحسان الا الاحسان
از حق تعالیٰ اجر خواہند یافت +

مکتوب ششم - شیخ الاسلام و المسلمین نظام الحق والدین متع اللہ الطالبین بلقائہ
از درویش کلیم اللہ سلام مطالعہ نمایند و بہر حال مشتاقِ خود تصور نمایند آنچہ از حقائق
و رو یداد فیما بین و حقیقت فرستادن اعظم شاہ قاب طعام و ردّ آں و باز فرستادنِ او
برائے صوفیاں و باز ردّ آں و منعِ او از ذکر جہر در مسجدِ جامع با دو صد سہ صد کس وقتِ
مغرب ہمہ معلوم شد برادرِ من آنچہ شما کردید خوب کردید فقیر کہ از دولتمنداں چیزے قبول
مے کند باعثِ تالیفِ ایشاں میگردد و در عدمِ قبول وحشت مے افزاید سلف صالحین
ہر دو طریق ذریدہ اند الہدایا لا ترد و بعضے گفتہ اند + **بیت** +

	زر کہ ستانی و بیفشانیش		بہتر از انست کہ نستانیش	

حاصل ہر دو واحد است یعنی ہر چہ باشد برائے خدائے تعالےٰ باشد قبول و ردّ اگر برائے
خداست محمود است والا مذموم و آنچہ مرقوم بود کہ طبیعت از صحبتِ دولتمنداں گریزانست
اگر فرمایند از صحبتِ ایشاں اجتناب ورزم برادرِ من ہر چہ بخاطر شما میرسد عین صواب است
آں کنید کہ در آں مرضی خدائے تعالیٰ و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم باشد دنیا اہلست
اگر نفرت از ایشاں برائے حق باشد و اگر صحبت با ایشاں ہم برائے حق باشد این است
معیار در ہمہ کار نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِّنْ عَمَلِهٖ از ینجاست کہ اساس عمل بر نیت است
اِنْ خَيْرًا فَخَيْرًا وَاِنْ شَرًّا فَشَرًّا بہر حال در اعلاء کلمۃ اللہ کوشید و از مشرق تا مغرب

همه اسلام حقیقی بر کنید. دیگر آنکه تقسیم اوقات معلوم شد اگرچه ذکر جهر برای گرمی باطن
خواب ست اما مختلف فیه ست وکذالک مسئله سماع پس متفق علیه جمیع سلاسل و جمیع ائمهٔ اہل
ائمهٔ علم ذکر خفی و مراقبه بعیت حضور و توحید عزیمت است که درایں احدے را خلاف
نیست پس انچه مستغق اشاعتِ آں و ترویج آں بصواب اقرب خاصه دریں زماں بادشاہ
هندوستاں که از اولادِ امیر تیمور اند بطریق حضرتِ نقشبندیه بغایت آشنا اند زیراکه امیر
تیمور را بحضرت خواجه بهاءُ الدین نقشبند ارادتِ تمام بود پس روزے تمام بر این کار
هم موضوع باشد خوب ست و درطرفی النهار باعث کثیر مراقبه کردن تا یک پهر روز بر آمده
بهتر ست وکذلک در آخر روز و درمیانِ مراقبه کیفیتِ بیخودی بیهوشی اگر بر بعضے فرود آمد
بغایت لطف دارد چنانچه شوق و رقص در وقتِ سماع زیباست والحمد لله والمنة که تمام
طریقهٔ نقشبندیه نیز دارند اهالِ او چرا رو امید دارید خصوصاً مردم تورانی هارا همیں از
سلسلهٔ نقشبندیه مشرف مے ساخته باشند در جواب بدیار ام نوشته آمد که مواظبت
به درود نبی صلی الله علیه وسلم بسیار نمایند که سرمایهٔ هر سعادت این ست دیگر مطالعه کتب
سلوک و تواریخ چوں نفحات و تذکرة الاولیاء و رسائلِ حقائق چوں لمعات و شرح لمعات
و لوایح و شرحِ آں در مطالعه داشته باشند اما احدی از بیگانگاں مطلع نشود - شاه
ضیاء الدین را که باشتی آورده اند خوب کردند محمد میرزا یار بیگ را خلافت داده خوب
کردید بیت خداے جهاں را هزاراں سپاس + که گوهر سپرده بگوهر شناس ؛
از رقعهٔ ایشاں که بفقیر نوشته بودند معنیِ عشق مے ریخت الحمد لله والمنة علے ذالک
دیگر حاملِ رقعه میاں رحمة الله داخل سلک ایں طرف ست دیگر مقصود از دخول اہل
نه آنست که ایشاں طے مراتبِ درویشی کنند و در مجلسِ سماع ذوق و شوق رود مند

درمجلس ذکر ہمچو درویشاں ذکر نمایند بلکہ مقصود آنست کہ بسبب دخولِ این مردم
اکثر مردم دیگر داخل میشوند و در نظر عوام دخولِ این مردم اعتبار تمام دارد و یقین
بدانند کہ مشاہیر سلف ہمہ بادشاہان و وزرا و وکلاء و امرا ارتباط داشتند اکثر
در عرف و عادت اشتہار فقرا و رجوع خلایق بآشنائے این گروہ دست داد و سفارش
باین نمط مستحسن است کہ اگر مصلحت باشد بکنند والا فلا حضرت گنج شکر قدس سرہٗ بپادشاہ
زمانہ نوشتہ اند عَرَضْتُ حَاجَتِیْ اِلَی اللّٰہِ ثُمَّ اِلَیْکَ فَاِنْ اَعْطَیْتَ فَاللّٰہُ ھُوَ الْمُعْطِیْ
وَاَنْتَ مَشْکُوْرٌ وَاِنْ مَنَعْتَ فَاللّٰہُ ھُوَ الْمَانِعُ وَاَنْتَ مَعْذُوْرٌ وَالسَّلَامُ

مکتوب ہفتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والشرع والدنیا والدین از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ بست و دوم ربیع الاول است مرقوم سیگرد مرقوم بود
کہ دل از صحبت دولتمنداں تنگ آمدہ میخواہم کہ بطرفے روم و نیز مرقوم بود کہ سماع
و سرود اند کے سرد است ہر چند یاراں التماس مے نمایند اما دل نمیخواہد اے جانِ برادر
معلوم باد کہ صحبتِ دولتمنداں کسے را کہ بطبع خوش مے آید از فرقۂ فقرا نیست زیرا کہ
تفاوتِ تمام است درمیان اوضاع غنی و فقیر ہیچ میدانید کہ شما چندیں آزار از اوضاع
ایشاں چرا مے کشید مے خواہید کہ نفس پروراں مانند فقرا و مساکین بذوق ذکر و فکر و مراقبہ
و تلاوتِ قرآن و اوراد و عمارتِ اوقات و سائرِ حسنات چوں ذوق و شوق و سماع و وجد
مشرف گردند و این خود محال و از قوت بفعل این تلاش نے آید و در آخر بے مزہ بگرد د القصہ
الشرید بحال والحرب دجالا ازین گروہ اینہمہ درخواستن محض محال و عدم امکان ازین
مردم ہمیں قدر بس است کہ ایشاں از آں رعونت و فرعونیت کہ دارند یک مرتبہ فرود آمدہ
بخانہ ہمچو شما عاجزی مسکینی قدم نہند و شمارا آدم شمرند و در حقِ شما این قدر اعتقاد کنند کہ شاید

از دعاے ایں کس در مرتبۂ دنیاوی افزونی پیدا شود و بہ شما نوعے از التجا پیش آیند ایشاں
از ایشاں بپسند نہایت سست طالبِ آخرت کجا ذکر و فکر کجا۔ ایں قوم را خدا ہمیں مال
مراد است و بس و حرف و حکایت قیامت و حشر و امثال ذلک پیشِ ایں قوم طامات
بیش نیست کہ چندے برائے زجر و توبیخ انگیختہ اند فردا کہ دیدہ است مقولۂ ایشاں است
از ایشاں اوضاع اولیاء اللہ خواستن دور از امکان و بر عدمِ حصول ایں ملول
گشتن نہایت بعید۔ زینہار ازیں فرعونیاں توقع خصائل موسیٰ نداشتہ باشند۔ غنیمت
نمیدانید کہ ایشاں بآں جرأت از مرتبۂ خود افتادہ گاہ باشد کہ بشما بیعت کنند۔ و دست
زیرِ دستِ شما نہند و توبہ از افعالِ ماضی کنند۔ ما در سلف و خلف در روایتے نشنیدیم و ندیدیم
کہ قاطبۂ اہلِ دول بر دستِ ایشاں و از صحبتِ ایشاں بفلاحِ فقرا در رسیدہ باشند
در لشکرے کہ شما ہستید اکثر شنیدہ میشود کہ معتقداتِ رفض بغایت رائج است ایں اصلاً
اثباتِ ولایت از غیرِ دوازدہ تن نمیکنند۔ و اہلِ سنت را بدتر از کافر میشمارند چنانچہ از
رسائل و فتاوائے ایشاں مذکور است کہ سنی بدتر از کافر و سگ است پس ایں گروہ کہ
معتقد چنیں داشتہ باشند اگر شما را سنی میدانند خود معلوم و اگر نوعے دیگر خیال کردہ اند
و طورِ ظاہر شما را محمول بر تقیہ میدانند۔ تا شواہدِ دیگر کہ چوں سبِّ شیخین و لعنِ معاویہ
نعوذ باللہ بہ بینند۔ فرضی تقیہ ہم بکنند۔ نشنیدہ اند کہ بدبخت سید غلام محمد روح اللہ
در خلوت چہ نوشتہا کہ نمیخورد از آنست کہ امروز در شیراز محفوظ است و ہمیں شما ہم درین
ایام ہزار روپیہ شیراز برائے او فرستادہ اید چنانچہ ایں معنی از دیارم کہ قبل ازیں با [illegible]
گلاب ملاقات نمودہ بطرفِ جہانگیر رفتہ و از آنجا مکرر بخدمتِ گرامی شما کتابت نوشتہ و بمن
نوشتہ کہ خواہم فرستاد و وقتِ ارسالِ کتابتِ او حاضر نمے باشد شنیدہ ام کہ فلاں ابن فلاں

طالبِ جاہ اند با ایشاں تلقین ذکر و فکر بے مزہ آری اسمے برائے کشایش درِ دوزخ یعنی دنیا با ایشاں باید فرمود تا بمد او مستِ او در درکِ اسفل السافلین ہاویہ قرار گیرند وگرنہ ہمیشہ بوعدۂ وعید کج دار و مریز بسر باید بر دآری انتفاعِ خلائق اگر از ایشاں بوقوع در آید ہمیں قدر برائے ایشاں ذکر و فکر ست و آنچہ قصۂ خواجہ محی الدین مرقوم بود ایں چنیں کارہا بہر ہر شیخے کہ بایں بازیچہ ہا بازی میکنند مے آید باک نیست واللہ یعصمک من الناس والحق یعلوا ولا یعلیٰ

بیت

تو حامیِ شرع و حامیِ تو شارع	تو حافظِ قرآں و خدا حافظِ تو

و آنچہ از سردیِ دماغ مرقوم بود اے برادر کثرتِ سماع ہم خوب ندارم بلکہ تعین ہر روز ہم نیامدہ - علے الاتفاق اگر میسر آید رونقے دیگر دارد اما حلقۂ مراقبہ بکثرت و اتصال با ذکرِ خفی یا جلی ایں بر دوام احسن است و خیر الاوضاع بعد از تقید لشرائع و صلوٰۃِ خمسہ و نوافل و اشراق و ضحیٰ و تہجد و مراقبہ بعد از نمازِ صبح تا اشراق و بعد از عصر تا مغرب و احیائے مغرب تا عشار با اوابین و نوافلِ دیگر اند کے بکتبِ حدیث و فقہ و سلوک چوں احیار و کیمیار و امثالِ ذلک چوں تواریخِ مشائخ بنشیند بہتر ست وگاہ گاہے برائے اہلِ درد اگر سماع باشد کہ دراں خبرِ محرم راز نباشد اقرب لصواب است و تاکیدِ صوم و فرض و صوم نفل چوں ایامِ بیض و عشرہ ذالحجہ و غیرہ و خمسۂ ہزاری و مانندِ ایں نگاہ داشتن بغایت نافع و خود چلہ نشستن از غرۂ آخر شعبان تا روزِ عید و مخلصاں را ایں طریق نشاندن آمدہ است نہ آنکہ دولتمنداں را بایں کار دلالت باید کرد ایں کار درد دیناست کہ کمر بر ہمیں بستہ اند و در چلۂ اربعین چند درم سنگ طعام مجوز است اما نزم دستور بار نفیس باشند و دیگر معلوم از مکاتیبِ شما میشود کہ شما را با قبیلۂ خود ارتباطے نماندہ چنانچہ ایں معنی مکرر

نوشته اند بنا بر علی ذلک مرقوم میگردد که بدایتِ فقر مبنی بر سلوک و تجرید و تفرقه و قطع
تعلقات است و نهایتِ فقر مبنی بر انزوا و تمکین و باہل و مباشرتِ اسباب است و این معنی
بر طریقِ اکثریت نوشته مے آید الحمد للہ رب العالمین که تمام مراتبِ قلق و اضطراب قطع نموده
اکنون نوبتِ تمکین است اگر درین صورت ازدواج و مباشرتِ باسباب شود آن بود نیست
معہذا اگر ازدواج باشند و با قبیلۂ خود چنان مالوف نیستند اینجا فکرے کرده آید
سخنِ صریح تر آنکه میان امام الدین که برادر عمو زادۂ فقیر اند دخترے در سنِ چہارده ساله
فی الحال بصلاحِ نماز و روزه و تلاوتِ قرآن آراسته دارند و خالی از صباحت و
وجاہت ہم نیست و از طرفین محبت اینقدر است که داد و ستد درمیان نیست نمیدہند
چیزے و نمیخواہند چیزے بر کاسۂ آب انعقاد میسّر میشود و اگر اشاره نمایند علی الرسم یک
نشان از طرفِ شما داده آید من بعد بتقریبِ ملاقات بیائید و در عرصۂ یک ہفته انصرام
کار نموده متوجہ آن طرف گردید و اگر ہنوز بے تعلقیت سر افراشته باشند و استغنا جلوه گر
پس اشاره رود که حرفے ازین باب زیاده گفته نشود خطِ خواجه نور الدین از اورنگ آباد رسید
بسیار با ادب مریدانه بوے که از خطِ این مردم بمشام مے آید از خطوط اکثر مخلصانِ شما نمے آید
عزیز شاه یار بیگ التماس نموده بود که امیدوارم که مرا محبتِ پیرِ خود سلمہ اللہ عنایت فرمایند
که ہمه سعادت ثمرۂ محبتِ پیر است چہار سال است که در غلامی قبول کرده اند اما میخواہم که
آنقدر محبتِ آنحضرت سلمہ اللہ بر من استیلا کند که جان و مال و دنیا و آخرت برائے حضرت
خود بیارم و نثار کنم این خواجه نور الدین متحقق بوده است چه حرفِ کاملانه میزند بارک الله فیه
من بغایت مشتاق جمالِ این صاحب کمالم که محبت با پیرِ خود میخواہد این مریدانِ بے ارادت
ہیچ کاره نیابند مرید آنست که محبتِ پیر سرمایۂ سعادتِ کونین سازد شیخ فرید الدین گنج شکر

قدس سرہ میفرمود کہ روزِ قیامت اگر حضرت جل شانہ بصورتِ خواجہ قطب الدین کہ پیر ما
است تجلی خواہد کرد خواہم دید والا نہ معلوم شد کہ ضدِ سرود و سماع مردم پیرکا نود در واقعہ
بحضورِ بادشاہ بودند آخر بادشاہ مسلم داشت پس برایں دستور خود را دست نباید داد
شنیدہ باشند والسلام ؛

مکتوب ہشتم - شیخ الاسلام شاہ نظام الحق والدنیا والدین سلمہ اللہ تعالےٰ از فقیر
خاکپاے درویشاں کلیم دہلی سلام مطالعہ فرمایند امشب ہفتدہم ماہ شوال یک پہر
ویک گھڑی شب ماندہ از نمازِ تہجد فارغ شدیم وعلی الصباح رخصتِ قراول خاں جیوا ست
کہ درآں وقت فرصتِ نوشتن دو کلمہ نیست ہمیں وقت باد و کلمہ از شوقِ متصل عہدِ وقت
آں جانِ جاناں میگر دو شوقِ ملاقاتِ گرامی نہ چناں است کہ قلم دو زبان شرحِ آں
تواند کرد سنِ ایں فقیر بپنجاہ و پنج رسیدہ بلکہ ازیں گزشتہ و وہنِ عظام و سستی و کاہلی
روز بروز افزوں گردیدہ و حرارتہا بہ برودتہا مبدل گشتہ دل از تربیتِ خلائق
کُند گردیدہ و انزوارِ تام و قطعِ کلام نمایاں گشتہ -- و داعیِ سفرِ حجاز و مجاورت درآں
مقام متبرکہ کہ الیٰ یوم الفراق والوصال ہجوم نمودہ اما چہ تواں کرد کہ قید الماء استدمین
قید الحدید چوں ارادت اللہ متعلق شود ہمہ اسباب جمع آیند و ہمہ موانع مرتفع شوند -
حال متعلقات بخدائے تعالیٰ روشن است فرزند حامد سعید کہ دریں پریشانی عطا شدہ
دہ سالہ است چنداں دل بخواندن نے دہد بہزار محنت کتاب منشعب درصرف میخواند اگر
ایں را مہمل گذارم ضائع شود و اگر ہمراہ برم وقت را تباہ کند ہمہ خود بجمعیت ماند کہ بصحبتِ
والدہ باز ہندوستان میل نماید دیگر دو عاجزہ دارم یکے شش سالہ دوم سہ سالہ - بارے
آں در قرآن خواندہ باشند کہ لَہٗ ذُرِّیَّۃٌ وَاَصَابَہُ الْکِبَرُ آنچہ در تقدیر رفت تغیر نیست

مصرع تا در میان خواستۂ کردگار چیست +

مکتوب نہم شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم سلام مطالعہ فرمایند معلوم باشد کہ خلافت را دو قسم باید ساخت خلافتِ زبانی و خلافتِ سلوک اول ہر کہ حیثیت فقر را داشتہ باشد باید فرمود من غیر امتیاز بین اکون عالماً او جاہلاً اما قسم ثانی کہ مثال بنویسند و برو مہر کنند این قسم مخصوصاً باہلِ علم دارند اما طورِ دیگر اختیار نمایند خلافت را دو قسم سازند خلافتِ عظمیٰ و کبریٰ و خلافتِ صغریٰ و خلافتِ کبریٰ قسم اول کہ مخصوص باہلِ علم دارند و ثانی عام بہر حال آزردہ کردن دلہاے راغبانِ این کار اند کے محمود نمے نماید کار خود ہم باید کرد ہم کارِ طالب اے برادر اگر جاہلے باشد کہ مصطلحات را نورزیدہ باشد لیکن معنی عشق و تقویٰ داشتہ باشد بہ از عالمے کہ معرا ازین باشد اما چوں علم چراغے است شاید دیگرے را نفع رساند ـ حاملِ رقیمہ میاں محمد عاقل و میاں محمد شاکر از یارانِ قدیم اند میاں محمد شاکر فاضل جید اند و میاں محمد عاقل اگر از تحصیلے ندارند اما علمِ فقر اندک بنیش گوش زدہ اند مرحمت و لطف کہ عام انعام است خاص الخاص مے دارند والسلام +

مکتوب دہم شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین و الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلام سلام محبت انجام مودت التسام مطالعہ فرمایند مرقوم بود کہ قبل بعضے یارانِ ناخواندہ کہ استدامتِ شوق و ذوق داشتند فجار گردیدہ اند و اکنون ہجوم علما ست از آن اجازتہا نادم است میخواہم کہ منع کنم برادرِ من مصلحت و صواب دید آں نمے نماید کہ در منع آں گروہ ہیجان فتنہ و انبعاث شعب ستا بہتر ہمانست کہ از ماسلف قطع نظر کردہ و اجازتہاے آں طائفہ را بر محل نیک توجہ معقول فرود آوردہ مرفوع القلم و کان لم یکن شیئاً تصور باید فرمود و من بعد بہیچ ناخواندہ اول ارشاد نباید داد اقل علم این قدر مشروط باید داشت

کہ اعراب وصیغہ ولغتِ عرب تواند دریافت وظاہر را موافق شریعت تواند نگاہ داشت ۔

مکتوب یازدہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین والدنیا والشرع والحق ادام اللہ
ظلالہ علی رؤس المرشدین از درویش کلیم سلام محبت انجام مطالعہ نمایند برادرِ من کارِ
دنیا سہل است شما در اصلاح دلِ محبوبان بکوشید کہ بغر وصال وقرب رسند و بریاضت
ومجاہدہ وعشق و بیخودی مریداں وطالباں را تربیت کنید کہ تا قوام قیامت برائے شما
فواتح بہم ومتصل برسد۔ رعایتِ ایں جہاں سہل است مرقوم نمودہ بودند کہ حرف تکیہ و
خانقاہ وحویلی مذکور خواہم کرد کہ آنجا ہمیشہ چیزے رسانیدہ باشند اگر مصلحت خواہم دید
خواہم گفت والآخیر - برادرِ من مقرر ساختن خوب نیست کہ درویش بدخو میشود بلکہ بدنام
علے حسب الاتفاق ہرچہ میسر آید بہتر است مصرعہ بکشائے درے کہ من ندارم خبرش
دل ایں میخواہد باقی ہرچہ در تقدیر ہست آن را تبدیل نیست میاں رحمۃ اللہ قبول نکردند عدم
قبول ازیشاں بعید نیست مصرعہ نہ ہر کہ چہرہ برافروخت دلبری داند - شاہ ضیاء الدین
وشاہ اسد اللہ روانہ حرمین شریفین شدند الحمد للہ والمنت کہ خوب شد شما ہرگز ایں عزیمت را
در دل راہ ندہید ہر دم شما را یک حج است متوجہ باطنِ مریداں باشید کہ سیر سلوک نہ عبارت
از پیمودنِ کوہ و دشت وہاموں است بلکہ سیر از صفات بشریت بسوے صفاتِ الوہیت -
و با بدمذہباں رفضہ و زندقہ بکرم داری ونعم باید گزرانید اِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ مَرُّوْا كِرَامًا
اما چناں باید نمود کہ ایں مردم پے بہ تحقیق مذہب خود نبرند در حدیث است
استروا ذهبك وذهابك ومذهبك گفتگوے توحید کار نہ کرد و فکر و مراقبہ باید کرد مجاہدہ
نفس شرط است و سفارش و صدارت بہر وضعے کہ مناسب حالِ خود داید بکنید اما ابرام
ایں کار نمیکنم آرے مشاہدہ در مجاہدہ نخواہید کرد مجلس را بذکر و عشق گرم داشتہ باشند

قبولِ مردم نوعے از قبولیتِ حق ست وبهر سلسلہ کہ پیشِ شما آید مشغول کنید سلسلۂ
نقشبندیہ وسہروردیہ وکازونیہ وکبرویہ وشطاریہ ہمہ از شماست ✦

مکتوب دوازدہم شیخ الاسلامی نظام الحق والدنیا والدین از درویش کلام سلام خوانند
ومشتاق خود دانند الحمد للہ علےٰ ذٰلک اللہ تعالیٰ شمارا بتقرب خاص خود زیادہ ترقی دہاد کہ
ایں مدد بروقت بود کہ دریں بار سہ چہار سال ست کہ قحط ست وجمعی کثیر متعلق ایں طرف ست
اگرچہ وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا مقرر ست اما ایں فتح ہم از دست وبیکدہ
الملکوت کل شیء والیہ ترجعون بارے بہر حال از یاراں خداطلبی میخواہم یاراں
در دنیا طلبی بدروازۂ دولتمنداں طواف مے نمایند اللہ اللہ مصرعہ فکرِ ہر کس بقدرِ ہمت
اوست ۔ دریں راہ فقیری برابر شاہی باید اختیار کرد اما کجا ایں مذاق بہر کس ممیدہند
قال النبی صلے اللہ علیہ وسلم من کان ھجرتہ الی اللہ فھجرتہ الی اللہ ومن
کان ھجرتہ الی الدنیا او امرۃ یتزوجھا فھجرتہ الی ما اصبر الیہ
وطریقۂ مراقبہ را مشق وورزش بسیار نمایند کہ مراقبہ در ہمہ سلاسل باب منتہی است وذکر کہ بعضے
در اوا خروا نتہا کنند واگر نکنند ہذاہ العد ہایۃ بمنیۃ ✦

مکتوب سیزدہم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین از درویش کلیم مطالعہ نمایند امشب گ
۱۰۹ سنہ شب محرم الحرام است قلمی میگردد صحبت میاں اسد اللہ بہادر خاں کو کلتاش
میگویند محکم نشست واللہ اعلم میاں غلام یحییٰ نوشتہ بودند کہ میاں اسد اللہ نیز ارادت
گرفتہ متوجہ شدند ویک اسپ بہ بہادر خاں بخشیدا غرض مقصود آنست کہ یاراں بروضع سلف
قدیم باشند یعنی فقر وفاقہ نگذارند وسعی در شیوعِ سلسلہ نمایند ومردم را از ورطۂ غیب
بمقصودِ حضور رسانند وبردل بندگان خدا محبت دنیا سرد گردانند ومیل بجانب

دہند تا آنکہ برائے گدائی بخانۂ امیراں نروند کرے این گدائی ہم آمدہ است اگر برائے خود نباشد گدائی برائے غیر عبادت است شما نوشتہ بودید کہ در عدم فتوحات سلسلہ خوب جاری میشود و در قبول فتور در جریانِ سلسلہ است اے درویش خدائے تعالیٰ شما را عقلِ معاش و عقلِ معاد ہر دو دادہ است آں کنید کہ در آں اجرائے سلسلہ باشد. اگر فتن و ناگر فتن نے دانیم اگر رونق سلسلہ از عدمِ قبول است عدمِ قبول بہتر از قبولِ درویشانِ ماضی کہ قبول بعضے فتوحات کردہ اند اغلب کہ برائے استمالتِ خاطرِ معتقداں کردہ اند و الا بضرورتِ احتیاجِ خود کم کسے قبول کردہ باشد. در مراقبہ کوشش نمایند کہ سلسلہ نقشبندیہ نیز جاری شود مراقبہ آرام بخش است و ذکر جہر سوزندہ در اول بسوزاند و خروشاند و در آخر بیار امید و خموشاند این طریقہ ہمیشہ مرعی باید داشت والسلام +

مکتوب چہاردہم۔ شیخ الاسلامی نظام الدین والدنیا از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند بخدمتِ نقادۂ اخوان الصفا و خلان الوفا مرزا یار محمد بیگ از فقیر سلام رسانند و بگویند کہ در سلسلہ ما پیر پرستی بہتر از جملہ عبادت است ہر رونقے و قبولے و تاثیرے کہ دریں سلک محسوس میگردد بسبب پیر پرستی است پیر پرستی بر ہمہ عبادت مقدم است کہ اصلِ کار اینست باقی فروتر ازیں نعوذ باللہ آنکہ ازیں محروم است از ہمہ دولت محروم دیگر معلوم شد کہ ازیں امیراں و منصبداراں کہ شما بیعت نمودہ اند برائے تلقین ذکر و شجرہ درمیان بیباشد یا نہ این را مفصل خواہند نگاشت والسلام +

مکتوب پانزدہم۔ السلام علیکم و علی من لدیکم ہو الملک المقتدر عالم عارف محبت و محبوب فقرا مولانا نظام الاسلام والدین از فقیر بحرص و ہوا اسیر کلیم اللہ سلام محبت انجام خوانند و مشتاقِ خود دانند نمیقۂ ملاطفہ لطیفہ کہ از فرطِ اخلاص و محبت و استیلا رمودت قلم گیر

صفوۂ اختصاص صحیفۂ اخلاص گردیدہ بود در اسعد اوقات قرۃ العین و شرح صدر گردید
توقع کہ تا رفع جلبابِ دوری ظاہری مخبر از احوالِ خیر مآلِ خود باشند مرقوم بود کہ دل از دنیا
و اہلِ آں کشیدہ شدہ الحمد للہ والمنۃ شکرِ ایں نعمت بکدام زبان شرح تواں داد آنکہ دنیا را
نیک شناختہ گرد آں نگشتہ و آنکہ گشتہ نیک نشناختہ شیخ ما قدس سرہ ایں دعا اکثر بر زبان در بیان
خود میگذرانیدند اللھم صغر الدنیا وحقرھا فی عیون عبادک و
کبر جمالک وجلالک فی عیون عبادک ہر کہ از دنیا رست باللہ کہ او واصل است مصرعہ
چیست دنیا از خدا غافل بودن ؛ چوں غفلت رفت واصل است آنقدر کہ منقطع غیر است
واصل باوست ایں اصل کلی است فان الوصال عندنا ھو الانقطاع ما سوی اللہ
ہر چند تحیر بیش کار بیش ایں ورق نہ جائے شرحِ ایں سخن است - خوب کردید کہ سفرِ حجاز
موقوف کردید رفتن از خود چہ مبارک سفر لیست نیکو گفت آنکہ گفت ؛ بیت

نجود اگر سوے خود نظر نکنی		بملکِ دل نرسی تا ز خود سفر نکنی	

اما خوب معلوم نشد کہ اوقاتِ گرامی بکدام توزیع مصروف ست آیا برنگِ طالب علماں - یا
درویشاں یا نہ ایشاں و نہ ایشاں بہر حال و بہر رنگ در ایصالِ نفی و جلی نرود آن بود
و الا ماتاب الی الہہا سخت گیر ست والسلام ؛

مکتوب شانزدہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا والحق والشریع از درگاہ نیر
کلیم سلام مطالعہ نمایند اخوی مرزا محمد یار بیگ را از فقیر سلام رسانند و بگویند کہ اے برادر
طریقۂ ما قبول ہمیں قبولِ پیر است پیر پرستی شیوہ باید کرد ہمہ سعاداتِ دارین دانستہ
ایں قبول است اگر پیر قبولی کرد مقبول عالم است والسلام علیکم و علی من لدیکم ؛

مکتوب ہفتدہم شیخ الاسلامی نظام الملۃ والدین والدنیا از درویش کلیم سلام مطالعہ

نمایند الحمد للہ رب العالمین کہ دریں سالہا کہ از تنگی باران صورت قحط دریں ملک شدہ بود وبانہ دہ نفر سوار مہمان گذران میشد گاہ بیگاہے قرضدار میشدم از جملہ قراض خلاصی میسر شد الحمد للہ رب العالمین آنچہ مرقوم بود کہ از ذکر و مراقبہ و سماع ہمہ مطبوع است و مر نجوم دوام لطف دارد و معلوم شود کہ شما وضع آں قرار دادید کہ چیزے از کسے نستانید۔

اے برادر ایں طور بغایت نیک است درویش مجرد را قدر یا تقوم صلبہ کفایت میکند طعام پختہ ہر قدر کہ بیاید بگیرند و بخورند و بخورانند و از جنس نقد روا نیست کہ بگیرد آرے متاہل محتاج است با وہمہ روا است قلیلا و کثیر اگر آنکہ اہل او را نیز ورزش توکل بکمال باشد کہ بریں تقدیر طعام اکتفا نماید محمد شفیع فوت کردند رحمۃ اللہ علیہ ایشاں مجرد بودند وبا اینہمہ ہر چہ مفتوح میشد قبول میکردند۔

مکتوب ہیژدہم۔ شیخ الاسلام نظام الحق والدنیا والدین سلمہ اللہ علی رؤس الطالبین از درویش کلیم بصر اللہ بعیوب نفسہ سلام مطالعہ نمایند ملاطفہ نمایق کہ سہ عریضہ از شما و یک عریضہ دیگر بود رسید مضامین مکاتب معلوم شد انچہ گفتگوے حقائق مرقوم بود ہمہ بموقع وصواب نمود اے برادر از یک تخم چندیں بر پیدا میشود و ہر یک بنوعے و رنگے یکساں نیستند بعضے میگویند کہ شغلہا بما بسیار رسیدہ و بدیگراں کم ایں حرف مسموع نیست چہ فقیر ہمہ معمولات خود را نسخہ ساختہ بیک و تیرہ ماندہ قطع نظر ازیں بر تقدیر تسلیم از آں کم شغل عالمے را روشن کردند یاراں باوجود آں ہماں کثرت اشغال عالمے را بد خلق کردند پس ایں قلت بہ از کثرت است انچہ مرقوم بود کہ صحبت دولتمنداں نمیتوانم داشت الحق صورت ہمیں است اما قصور ایں بود در رواج ایں سلسلہ و اشاعت ایں سلک صحیح و حق صریح لشود و عوام یا از خوارق انقیاد پیدا میکنند یا از آمد و رفت اہل دول مقصود از آمد و رفت

و ملاقاتِ این گروه نه آنست که ایشان بطور صوفیان صاحبِ وجد و حال یا صاحبِ ذکر و فکر
باشند بلکه اینها آلتِ رجوعِ خواص و عوام اند هیچ دولتمنداں در زمانِ سابق و لاحق
شنیده اند که در خدمت و ارادتِ هیچ شیخی در عینِ منصب و جاه بدولتِ وجد و حال و ذکر
و فکر مشرف شده باشند آرے بعضے قطعِ علائق کرده در کسوتِ فقر در آمده اند شما معلّم
نمے شمارید که از باعثِ دولتِ صحبتِ شما بعضے دولتمنداں بذکر مشغول میشوند با وجودِ اینهمه
اگر شما را خوش نمی آید آں کنید که خوشی شما باشد تصوف و سلوک کسے بلند تر از تصوف و
سلوکِ محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم نخواهد بود وضع شریف استمالتِ خاطر
بود دولتمنداں را تعظیم و احترام و امتیاز میکردند باقی اختیار دارید دیگر چوں اوقات را
مامور بذکرِ جهر و مجلسِ سماع دارید وقتے را مقرر کنید که در آں مراقبه نموده باشند و نقشبندیها
هم در آں حاضر ساخته باشند ذکرِ جهر برائے مبتدی است و مراقبه برائے منتهی شما هم اکثر اوقات
مراقبه و حضوری کرده باشند هر شخصے را که خلافت بدهید بفرمائید که عریضه بسوے فقیر مشتمل
بر تفصیلِ حالِ ابتداء و انتها بنویسند که از آں حیثیتِ هر کدام معلوم نمائیم کتاب شما رسید
آنچه در بابِ ارسالِ هدیه مرقوم بود آں را سعادتِ خود دانسته در روزِ قیامت همیں قدر
شفیعِ من است که این همه لطف بر فقیر فرموده اید درویشِ من عارفِ من این سخن فهمیِ شما
مارا بغایت محظوظ کرد فی الواقع این بے تکلفی که این عاصی را با آں زبدهٔ اولیا و صفوهٔ عرفا است
با عزیزانِ دیگر نیست این قسم بے تکلفی که با شما میرود بکسے نرفته باخصوصیتے خاص است خدا
شاهدِ حال است و کفیٰ بالله شهیدا دیگر معلوم شد که از لشکر دو جوان بسیار از وضعِ شما محظوظ
بودند و تعظیمے از مذاقِ شما میکردند معلوم شد که کمال رشد شناخته اند لیکن آں قدر توفیقِ رفیق
نبود که بیعت نمایند بهر حال مداحِ شما بودند و اشتیاقِ فقیر نیز از رهگذرِ شما پیدا کرده بودند

وتوفیق بعیت نیافتہ اند حقیقتِ مجلسِ سرود و سماع آنست کہ ہمہ متروک شد زیراکہ احوال میست
وبہ تقریبِ عرس حضرتِ شیخ اگر قوالاں مے آیند مجلس از افسردگیِ دل میشود حظے نے یابم
مصرعہ بہارِ عمر بلاقاتِ دوستداران است ؛

مکتوب نوزدہم۔ عارف معارفِ ربانی سالکِ مسالکِ سبحانی متع اللہ الطالبین بطول
بقائہ از درویش درویشان تراب اقدامِ ایشاں کلیم اللہ بصر اللہ عیوب نفسہ و وفقہ
لخیر مافات سلام محبت انتسام مؤدت التیام مطالعہ نمایند داعیۂ زیارت حرمین شریفین زادہما اللہ
شرفاً و تعظیماً اکنوں چہ طور است اگر سست است اینجا بیایند بمشیٔت اللہ سبحانہ بعد فراہم
آمدن اسباب باتفاقِ سیر آں طرف میروم اگر قوی است پس دریں ایام حجاج از ہر طرف
بہ بندر سورت رو نہادہ اند و راہ مفتوح شدہ چرا نشستہ اند و اگر محتاج خرچ ہستند از دہلی
کہ برآمدہ بودید برائے ایں داعیہ کدام خرچ برداشتہ بودید بر قدم توکل برآمدہ بودید اینجا ایں
حرف مشہور شدہ کہ برائے حج برآمدہ اند و داخلِ لشکر و مجاور شدہ اند خیر گاہ عذر عدم
فتحِ راہ بود اکنوں باتفاق ہمہ مخبراں راہ مفتوح است چہ عذر ہست مگر اینکہ فقیر شمار اطلب داشتہ
کہ ایں قدر طریقت منظور ہست طورِ توکل و فقر از دست نداد ید خوب کردید مے باید کہ ایں
وضع را بہر حال انجام تا لبِ گور باید کرد و ایں کہ فتوح شود آں فتوح لا یرداز غیب ہر چہ
رسد بے عیب است والسلام ؛

مکتوب بستم۔ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ علیکم ایہا الفائزون الے اقصے مآرب الشہود
واعلی مطالب الوجود از چگونگی احوال مدتے برآمد کہ اطلاع نیست بہر حال اقتراں خیر مسئول
درگاہِ صمدیت اینچہ مرقوم بود کہ اہلِ دول بعد از داخل شدن اخفاء ایں امر میخواہند و من اظہار
آں را موقوف بر ظہور بعضے تاثیرات میدارم ہمہ موجہ و معقول است باید اخفا کرد تا ظہور تاثیرات

بے مباشرتِ اذکار و افکار و مراقبات میسر کمتر است و ایں طائفہ را فرصتِ ایں کار کجاست
لہذا ظہورِ ایں امرِ جلیل القدر در سیماۓ ایں معطلاں کمتر است اما بہر حال بر استمالتِ خاطرِ
ایں قوم باید کوشید و منتظرِ ظہورِ تاثیر ازیں دم سرداں کمتر باید بود حقائق میاں اسد اللہ و
میاں ضیاء الدین بتفصیل معلوم شد شما ہرگز مخالفت با ہر دو عزیز نخواہید کرد و ایشاں را
بکارہاۓ خود بگذارید و شما متوجہ کارِ خود باشید اگر شما را کار خوب خواہد بود فساد یاری از
قول و فعل یاراں اثر در و نخواہد کرد اگر خوب نیست پس معلوم حقیقت میر نور علی ایں است
کہ ایشاں تربیت بہت میخواہند و تربیت بہت عنایت است از اینکہ شخصے مجرد رسیدن
بخدمت درویش بے خود و محو متلاشی شدہ بہ نہایت رسید و یقین است کہ تربیت چنیں
است تربیت بامردم بسلوک است باذکار و افکار و مراقبات و امثال ذلک و ایشاں را
فرصت دماغ سوزی ایں کار نہ اگرچہ تا حال کہ ۲۸۔ شوال است پیش نیامدہ از فحواۓ
کلام بعضے ہمصحبتانِ او چنیں معلوم میشود والسلام +

مکتوب بست و یکم۔ خلاصۂ اخوان الصفا و خلاں الوفا مولانا نظام الدین والحق
متع اللہ العاشقین بطول بقائہ از خادم درویشانِ کلیم شاہجہاں آبادی سلام مطالعہ
فرمایند بعد از شرح اشواق معلوم نمایند مرقوم بود کہ طالبانِ حق بہ بنگ و شراب و افیون
آلودہ اند باوجودِ آں صدق طلب میکنند چہ حکم است برادر من تلقینِ ذکر بعد بیعت
بکنند کہ نامِ حقتعالیٰ تاثیر خواہد کرد زود یا دیر دیگر مرقوم بود کہ بعضے درویشاں دعوت
میکنند و بخواہشِ تمام بخانۂ خود یا براۓ عرسِ بزرگاں مے طلبند فقیر نے رود ہرچہ امر
حالی شود برادرِ من فقیر شما جاۓ نمی رود و درویشی را نمے طلبد اگرچہ بظاہر ترک سنت
مے نماید اما اگر بنظرِ تحقیق بنگرید ہمیں سنت است آرے بعضے از مشایخ کہ استغنا از شما بکنند

ومعروفِ افادہ شما میشوند روا باشد کہ براے استمالتِ خاطر و گاہے احیاناً قدمے راندہ شود
والا امروز خیر و برکت در مجلسِ مشائخ نماندہ است دیگر در کتابہا مرقوم بود کہ طالبِ صادق
مثلاً پیرِ او فوت شدہ و او را ازو نعمتے نرسیدہ یا مثلاً در واقع شدہ کہ ایں طالب نیتواند رفت
اما از پیرِ خود نعمتے باو نرسیدہ اگر ہمچنیں طالب طلب ذکر و شغل نماید چہ امر است جواب ایں
سوال مکرر نوشتہ شد و تفصیل او ایں است کہ کلیہ دریں امر بفقرا ایں ہست کہ سالک
چوں متر شد و مرشد شود احتمال اضاعت دارد زیرا کہ اگر بگفتۂ اول کند تلقین ثانی
لغو واقع میشود و اگر گفتۂ ثانی بکند تلقین اول لغو واقع میشود و جمع پیر بوئے از انکار اول
دارد کہ بر آں قناعت نکردہ و آنرا بسیار نکردہ و ناپختہ طالبِ دیگر میشود برہان نقصان
و بوالہوسی خود اقامت میکند چوں دریں سوال مذکور ایں است کہ از پیرِ خود چیزے
نیافتہ پس دریں صورت مانع برخاست گویا سادہ لوح است ہرچہ نقش کنند زیباست
بخلافِ تختۂ منقش کہ تصرف درو خالی از بیہودگی نیست ‡ دیگر در رقیمہ مکتوب بود کہ زناں را
بیعت کنم یا نہ برادرِ من ہمہ زناں را بیعت کنید اما با زنانِ جواناں خلوتہاے طویلہ
کہ موجب فتنۂ مردم بشود نکنند و در صحبتِ اولیٰ وقتِ بیعت دامنے بر دستِ خود پیچید
دست بر دستِ او دارند کہ مسِّ اجنبیہ حرام است۔ دیگر محمد قایم میگفت کہ دو دختر
نابالغہ را بگفتنِ ذکر امر فرمودند برادرِ من ذکور اناث چوں مراہق شوند ذکر تلقین
میتواں کرد اما قبل ازیں منع است کہ خوفِ ہلاک است من بعد پسر و دخترِ خود را تلقین
نکنند کہ ہلاکِ جانست۔ دیگر یارانے کہ بسیار بذکر گفتن مشغول باشند خوفِ جنون آنہا
باشد بقر باید کہ موے سر نگاہ دارند و آنرا چرب دارند و چرب خورند کہ از جنون در اماں
باشند۔ دیگر امرِ خلافت آسان نداند کسے کہ فاضل یا طالبِ علم اقلاً عبارتِ عربی

درست تواند خواند برائے او شاں بنویسند چوں میاں عبداللہ خاں۔ واگر عاری باشند و حال عالی دارد و ریاضتِ شاق باو ہم جائز است و عاری محض باشند فان امر الخلافۃ لہ شان عظیم و عند اعطاءھا للجھد یستھان فعلیکم ان تغمضوا ھذا الامر فان الخلیفۃ تمثال المستخلف والناس فیبصرون حال المستخلف من حال الخلیفۃ ❖

و دیگر مرقوم بود دہیہ دیارام و ہندو ہائے دیگر بسیار در ربقۂ اسلام درآمدہ اند۔ اما بامر دم قبیلہ پوشیدہ مے مانند برادرِ من اہتمام نمایند کہ آہستہ آہستہ ایں امر جلیل از بطون بظہور انجامد کہ موت در عقب است مبادا احکامِ اسلام بعد از رحلت بجا نیارند و مسلمانان حقیقت را بسوزانند دیارام اگر خطے مے نویسد خطے نوشتہ خواہد شد میاں اسداللہ و میاں ضیاء الدین برادرانِ شما اند باید کہ اصحاب یک دو پس بایکدیگر فانی باشند و اگر از یکے خلاف مرضی امرے شد دیگرے از کرم عفو نماید و بمحبت زندگانی کنند شما را اللہ تعالے صاحب ولایت دکن ساختہ است ایں کار را تمام نمائید قبل ازیں مے نوشتم کہ بہ لشکر برویدا کنوں ایں امر است ہر جا باشید در اعلاء کلمۃ الحق باشید و جان و مال خود صرف ایں کار کنید والسلام ❖

مکتوب بست و دوم۔ نظام الاسلام والدنیا والدین از فقیر خاکپائے درویشاں کلیم اللہ سلام کہ سنت اہل اسلام و مفتح کلام و مونس الفہام و مؤید انضمام محبت انجام است مطالعہ نمایند و متوجہ احوال خیر المآلِ خویش تصور نمایند۔ ملاطفہ گرامی رسید بے تعلقی از دنیا عنوان مفہوم و مضمونِ او بود شکرِ حضرت واہب العطایا بجا آوردہ شد اے برادر مفتونِ دنیا نیست مگر میمون رشنیدہ باشند کہ اجتہاد علمایاں کشیدہ کہ اگر کسے وصیت کند

وقتِ موت مالِ مرا با عقل الناس بدہند کدام کسے را باید گفتہ اند تارکِ دنیا باید داد کہ زیر
آسمان آنکس اعقل الناس است ہر عالم و جاہل قباحتِ دنیا میدانند اما ترک گفتنِ آں را
قدرت در خود نمے یابند چہ ایں تفصیل دانستہ بہشت خوشحال کسے کہ ایں فضل شاملِ
حالِ او شد۔ اما معلوم شد کہ تمام اوقات شب و روز در چہ میگذرد محض بیجا ست
و منالطتِ مردم میگذرد یا ضبطِ اوقات ہم دارید ضبطِ اوقات آنکہ ندارد خسر الدنیا
والآخرہ است زنہار بایں کوچہ نباید رفت انچہ قدر و قیمت دارد اعراض عن الدنیا والتوجہ
الی اللہ تعالیٰ دارد اگر جزء ثانی نباشد یقین دانید کہ جزء اول ہم نیست چہ دنیا پیش ما
ماسوی اللہ۔ دیگر معلوم نیست کہ لباس چہ اختیار کردید بعضے سالکاں بر حال میدانند
و بعضی میگردانند و ہر یکے نفعے خاص دارد ایقدر مقرر است مدارِ فقر بر دل است
و باطن نہ کل است و نہ ظاہر۔ دیگر واضح باشد کہ مرتبۂ فقر پیشِ خدا و رسولِ خدا بیشتر
از مراتب جمیع طوائف است چہ ایشاں را اہل اللہ میگویند و ایں اضافت چہ شرف
بخش است فعلیٰ ہذا توقع کہ شما خود را متمکن ہمیں طور سپارند کہ رسمِ طالب علمی مایۂ غرور
و تکبر و خود بینی است از خود بر دارند بلکہ تغیر لباس ہم بکنند کہ مبادا طالب علماں چوں
لباسِ شما را لباسِ طالبِ علماں بینند شما را فریب دادہ از راہِ خدا براہِ دنیا برند و
ارشاد از خلق دریغ ندارند و جہد بلیغ نمایند کہ مردم در سلکِ شما داخل شوند و بمرتبۂ فقر
رسند و محبتِ دنیا از دل سرد شود و در سماع و وجد شریکِ شما گردند و شیطنت باطنی آنہا
بکلّی برحمانیت مبدل شود و اذکار و افکار شائع سازند اما باہلِ نہ بنا اہل کہ ایں حرام
است والسلام ؛

مکتوب بست و سویم شیخ الاسلامی نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر حقیر کلیم

سلام محبت انجام مطالعہ نمایند انچہ نوشتہ بودید کہ مردم در جنابِ حضرتِ شما چیزے میگویند اگر گفتہ شدن صواب ہمے نماید لہذا اخفاے اسمِ شما میکنم وگاہ اسمِ شما عبد اللہ وملک اللہ وفلاں سیاح وفلاں وفلاں میگیریم ونامِ حقیقی می پوشیم اما پیشِ محبانِ حقیقی ظاہر میکنیم انتہیٰ مضمون کلامکم اے برادر ماکہ باشیم وچہ باشیم وچہ لائق باشیم کہ کسے مارا بدشنامی ہم یاد کند کہ ہر کہ مارا بد یاد میکند ما مستحق زیادہ از آنیم کہ او لطف کردہ کم دشنام میدہد ما عفو کردیم شما ہم عفو کنید ودر آنچہ جنابِ شمارا عیب نرسد وکسرِ شانِ شما نشود ہماں کنید مارا ہم قبول است لیکن پوشیدنِ اسمِ شیخ اصلاً ومطلقاً یمن ندارد وایں معنی شاید بر شما گراں آید اما زنہار الف زنہار کہ دغا غنہٖ پوشیدنِ اسمِ شیخ فلاح وصلاحِ دارین میسر نیست ہر چہ مصلحت وصوابدیدِ شما خواہد بود شاید نیکو خواہد بود اما خیر خواہ ہستیم نمیخواہیم کہ اسمِ شما پوشیدہ شود وبعضی ناہنجاراں میگویند رو بروے من کہ حضرتِ یحیٰی قدس سرہ حقائق ومعارف نداشتند زہدِ خشک بود کہ من ازیں آزار چہ بگویم کہ من مریدِ فلاں سیاح یا فلاں مجذوب یا فلاں ارواح ہستم ایں معنی را طریقتِ مشائخ بر نمی آید باقی اختیار بدستِ شماست اے برادر چوں شیخی مشہور میشود برائے سوختنِ او طائفہ توفیق آزار می یابند وایں عادت اللہ جاری است در زمانِ مشیختِ حضرت سلطان جیو دشنام وطعن سلطان جیو میکردند مریداں بخدمتِ سلطان جیو نالشِ ایں معنی کردند کہ مردم حضرت را بر سرِ منبر دشنام میدہند ما گستہ خواہیم شد حضرت سلطان جیو میفرمودند کہ ما عفو کردیم شما نیز عفو کنید وایں دو بیت خواندند ❊ **بیت**

ہر کہ مارا رنجہ دارد راحتش بسیار باد	ہر کہ مارا یار نبود ایزد اورا یار باد
ہر کہ خارے بر نہد در راہِ ما از دشمنی	ہر گلے کز باغِ عمرش بشگفد بے خار باد

سوختن ساختن کارِ درویشان است والسلام +

مکتوب بست وچہارم - شیخ الاسلام شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ من جمیع الآفات والبلیات از درویشِ کلیم سلام محبت انجام مطالعہ فرمایند باید کہ در ایصال نامجات تسامح نورزند کہ المکتوب نصف الملاقات است مرقوم بود کہ مردم بجد اند کہ بپادشاہ ملاقات کنید بلکہ فلاں شیخ جیو بجد اند کہ من تقریبِ نیک میکنم ملاقات بکنید اے برادر ملاقاتِ بادشاہ ہیچ نیست آخر خفیف میشود درویش - کہ بادشاہ تا امروز ہزار درویش را دیدہ باشد اما اعتقادے واخلاصے ہیچ یکے پیدا نکرد وعقوبتِ صحبت بنجیہنے انجامد باقی اختیار است مجرب چنین است کہ گفتم دیگر مرقوم بود کہ بعضے امرا ترس بادشاہ نمیتوانند پیشِ شما آیند میخواہند کہ شما پیشِ ایشاں رفتہ تلقینِ ارشادی کنند اے برادر ظاہر ایں ہیچ نمی نماید اگر مرید را ایں قدر ہم گرمی ایں کار باشد کہ مخالفت نفس کردہ یک روز بخانہ شما بیاید پس بہتر خواہد شد اما اگر دانید کہ صاحبِ خیر است روا باشد کہ برائے رواشدن حاجت دیگرے دل کشیدہ بخانہ او بروید شاید روے نیکبختی پیدا کند دیگر مرقوم بود آزارہا ہم دارم ظاہر وباطن اللہ یشفعکم جمیعکم اما ہیچ وسواس نکنند کدام شخص کہ خالی از بلا خواہد بود - دیگر مرقوم بود کہ مردم بجد اند کہ تاہل بکنند اے برادر تاہل جنجال است بے ضرورت نباید کرد والضرورۃ یقدر بقدرہا اگر داعی گرفتہ قضائے حاجت نمودہ آزاد کنید شاید اقرب باشد از آنکہ ہمیشہ دریں بند گرفتار گردید - دیگر مرقوم بود کہ سید عبد الرحیم اکل وشرب نمیکند اے برادر چہ باک اگر دل مشغول بحق است ترک دارد انشاء اللہ تعالیٰ ایں فاقہ آسیب نخواہد رساند والسلام +

مکتوب بست وپنجم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین والدنیا ادام اللہ شوقہ وذوقہ

والقاضی علی العالمین برہ واحبابنا از درویش محمول زاویہ ذہول کلیم اللہ بصرہ اللہ بعیوب
نفسہ کما ہی ووفق بعالجتہا مہا آنکہ سلام مودت انتسام مطالعہ نمایند ذکر وتامل کہ شمان
فقیر وسابق بالخیر است ازآں مبراست نگرد دیداین علاقہ آخر درویش را از وضع استغنا
مے اندازد واگر خواہ نخواہی از ذواج باشد آنہم بعد انقضاے طریق سیر وانزوا در شہرے
میسر خواہا آمد و برلے انزواکہ مسئلت ازیں فقیر نمودہ بودند مصلحت دیدمن آنست کہ
اللہ اللہ دریں روزہا در برہانپورہ خوبہا ست وطن اختیار نکنید اما برلب آب اگرچہ صحرا
باشد انشاء اللہ تعالیٰ آبادی ہم آنجا خواہد رفت وانچہ ایما رفتہ بود کہ بخانہ بعضے دولتمندان
باید رفت تا داخل سلک شوند لے برادر نیت مقدم است بر عمل صحت وفساد عمل مبنی بر فساد
نیت ہست اگر نیت شما صالح است انشاء اللہ تعالیٰ اعمال باصلاح راجع اندغم مخورید۔ وانچہ
ایما رفتہ بود کہ ملاقات خلیفہ را امروز باعث اندلے برادر ما را بتجربہ معلوم شدہ صحبت ہیچ
درویش تا آخر کار با خلیفہ برابر نشدہ زیراچہ محال طلبہاے خلیفہ بر درویشاں شاق
مے نماید ومدارت خود باعباد اللہ از درویشاں بر خلیفہ دشوار مے نماید انجام بقبح صحبت
میگردد مگر با شیخ محمد وارث مرحوم کہ ایشاں برائے کسے خلیفہ را تنگ نکردند خلیفہ ہم فرصت
محال طلبہا نیافت کہ از دہلی بدر رفت۔ ملاقات خود آسانست اما برائے آمدن صحبت مشکل
واللہ الموفق بہر طریق اگر دریں ملاقات کار عاجزی از شما بر آید سعادت خود خواہند دانست
حافظ شیراز علیہ الرحمۃ میفرمایند بیت

ازآں گناہ کہ نفعے رسد بغیر چہ باک		چو قصد بادہ کنی جرعۂ فشاں برخاک

بارے ایصال فیض بغیر عبادت متعدی است شاید اقرب الے القبول باشد والسلام
مکتوب بست وششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ از فقیر کلیم اللہ

سلام محبت اہتمام مطالعہ فرمایند مکتوب محبت اسلوب مدتہاست کہ زرسید وچشم نگران است
اے برادر یک کلمۃ اللہ کہ از زبان بندہ از بندگاں برمے آید از ثواب آں از مرکز خاک تا محاب
فلک اعظم پُرمیشود پس طوبیٰ لمن قال وطوبیٰ لمن قال من قال و طوبیٰ لمن قال من
قال من قال ولھم اجر الی اول من قال بس والسلام

مکتوب بست و ہفتم۔ شیخ الاسلام والمسلمین نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از درویش
سلیم سلام مطالعہ فرمایند امروز کہ چہارم ربیع الثانی ۱۲ سنہ جلوسی است محرر میگردد پسر
حافظ اسحٰق تنہا متوجہ لشکر شدہ بدستِ او کتابت مطول مشتمل حقائق دیگر نوشتہ خواہد رسید
انشاء اللہ۔ از جملہ آن حقائق این حقیقت است کہ اگر شما را قصدِ ازدواج باشد بخانہ ہمین
سلیم فقیر صبیہ است اشارہ کنید کہ چیزے بطریقِ رسم برسانم واگر داعیہ این کار نیست ظہوالمراد
کہ درویش در تاہل از عادت باطن تفاوت میکند دیگر معلوم شد کہ انچہ از ہجوم دولتمندان
وقضیہ خواجہ محی الدین وسرای مجلس سرود ہمہ معلوم شد اے برادر این چنین واقعات
باختلافِ دولتمنداں میشود باک نیست فاللہ خیر حافظ وھو ارحم الرحمین و بیقین تشناسید
کہ دولتمنداں ہرگز در ہیچ عصرے مرید ہیچ شیخی نشدہ اند اگر شدہ دولتمند نماندہ ہمہ را
گذاشتہ لنگ بستہ اند واما دولتمنداں کہ ہنوز بر رسم خود باشند و مرید خود را گیرند مرید
نیستند اے برادر مریدی ایشاں ہمین است کہ با وجود فرعونیت از جاہِ خود فرود آمدہ
بتواضع شما صحبت داشتند اینقدر سلوک تمام است اگر بر ایشاں بولایت رسید نداز ایشاں
ذکر وفکر و اوضاع درویشاں چشم داشتن نہایت غلط است ایشاں کہ بیعت کردند در ولایت
ایشاں چہ ماند از ایشاں ہمیں قدر مطلوب است کہ بمحتاجے چیزے برسانند والا ہیچ
اذا خلوا الی شیطینہم قالوا انا معکم انما نحن مستہزءون صفتِ ایشان است

در مجلسے کہ بگویند کہ شما مریدِ فلاں شیخ اید روی ایشاں سیاہ میگردد وعیب خود میدانند ذکر و فکر از مردمی طلب است کہ دلق درویشاں پوشند۔ و از کار دنیا معطل شده بکارِ عقبیٰ بکوشند۔ و مجلسِ سرود با احتیاط گاه گاه بکلیہ ترک نه نہند و مقرر ہمیشہ نکنند والسلام

مکتوب بست و ہشتم۔ شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والمسلمین فی الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از درویشی کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ بست و ہشتم ذالحجہ سنہ ہزار صدالخ است الحمد للہ والمنة کہ بہمہ وجوہ عافیت است زمین تکیہ وسیع ترمے باید اکنوں دو صد و چہار ده گز دارم بلکہ دو منزلہ کرده ام ہنوز تنگ و دقت ست کہ آں را بر اسلوب حویلی ساختہ ایم اگر بر اسلوبِ تکیہ بکنیم بغایت دق مے نماید آرے ہزار گز زمین تکیہ میتواند شد و از مرسول تکیہ اگر نزدیکِ قدم مبارک یا روضہ شاه بایزید بالا بہ فیروز شاہی یعنی دور از آبادی بگیریم ہم سرانجام میشود اما اقول کہ کسے را مطلوب ایصال فیضی باشد اینقدر دور دست چرا رود گاه گاه بخاطر میرسد کہ اکثر عمر در ہمیں تنگی گذشت اکنوں معلوم چہ قدر باقی ماند کہ کشایش درخواست چہ تواں کرد اما چوں ایں کل نعمت متعدی ست شاید عزیزانِ دیگر نیز ازیں نعمت فیضمند شوند من میخواہم زیرا کہ شما را کارِ بزرگ ایصالِ فیض و اعلاء کلمة اللہ فرموده ام و شما ہم دریں کار گرم آمدید می ترسم کہ مبادا از اینچنیں فراغیں کہ از آں جہت است تعطل و اہمال راه یابد و در وضعِ بے نیازی نیازمندی پیدا گردد انچہ از امورِ دنیاوی بشما نوشتہ می آید و نوشتہ خواہد شد کلیہ آنست کہ اگر در خود تابِ طاقتِ آں بہ بینید و دانند کہ باسانی و یسر و بے لجاج کثیر میسر مے آید کرده باشید و اگر دانید کہ در آں ہتک حرمت طورِ درویشی و خروج از وضعِ مختار آں را بذمہ شما گذاشتیم اگر خواہید بکنید و اگر خواہید ترک دہید کہ چنیں کرده اند والسلام ؎

مکتوب بست ونهم - شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والدنیا والدین از درویش کلیم سلام
مطالعه نمایند خطیکه بمعرفت میان عزت علی چرمینه فروش مرسول بود رسید مرقوم بود که
آزار نزله و ذکام و سوزاک غالب می آید حلاوت نمی یابم و هجوم خلائق سبب پریشانی
خاطر میشود ای درویش الله حافظکم وناصرکم از شنیدن آزار خاطر این عاجز کوفته شد
شفاء عاجلاً ذکام و نزله شما را انجام هم بود آنچه درباب سوزاک حکما میگویند بمشورت محب الفقرا
محمد علی خوشنویس که عقیدت تمام در محاب شما دارند ومن درین باب مکرر بشما نوشته ام
بتفاصیل و درین ورقه باجمال نیز می نویسم که تا ممکن باشد گرد زن نباید گشت بیت

در راه خدا که ره زنان اند	آن راه زنان همین زنانند

و بر تقدیر ضرورت والضرورات تبیح المحظورات باید کرد اما بقدر ضرورت اگر کنیزکی بخرند
تا دفع مضرت که سوزاک نموده فارغ شوند اقرب بصواب می نماید و اگر کدخدا هم شوید باید
که دختر محتاجی که دنباله گران نداشته باشد باید خواست اینجا در قبیله ما دو سه دختر بوده میخواستم
که یکی نامزد شما بکنیم اما بعضی موانع که موجب تشویش ما و شما بود اندیشیده ازین داعیه فارغ
گشتیم اگر همانجا صورتی پیدا شود جائز است و آنچه از کثرت هجوم خلائق می نویسید ای
برادر عللی در امید قبول سر گردانست شما سر از قبول میگردانید همچون میت بین یدی
الغسال باید بود اگر قبول دهند قبول باید کرد و اگر خمول دهند خمول باید کرد و عمده درین کار
فنا از بایست خویش است بیت

دف گفت که ما ز پوست پوشان توئیم	ور بی نوائی هم خموشان توئیم

رد و قبول عنایت اوست هرچه عنایت شود همان باید ساخت و شکوه این نباید کرد والسلام
مکتوب سیم - شیخ الاسلامی شاه نظام الدین سلمه الله تعالی از درویش کلیم الله سلام

مطالعہ نمایند مکتوبِ شمار سید کہ مرقوم ماہِ صفر بود مرقوم بود کہ عجب صورت روے
دادہ است کہ اصلاً ومطلقاً دل را جمعیتِ ذکر وفکر نمے شود بلکہ پریشانی طورِ دیوانہ، واں
جمعیتِ ذکر وفکر نمیشود سابق روز وشب سوائے ذکرِ الٰہی وذوق وشوق وذکرِ احوالِ
بزرگاں چیزے دیگر نبود معلوم نیست کہ چہ سبب است مگر آنکہ حضرت شاید بفقیر کم
توجہ باشند بہر حال امیدِ توجہ است انتہٰی کلامکم معلوم شد کہ بحکم من استوا یوماہ فھو
مغبون ترقی لازم حال صوفی باید پس آنکہ در ترقی است سالک است وآنکہ دریک حال ماند
واقف وآنکہ نعوذ باللہ عود بآنچہ ازآں برآمدہ بود کردہ راجع است انچہ شما نوشتہ اید در طائفہ
بقسم ثالث مشابہ است امانہ چنین است بلکہ چوں صوفی را ترقی نمی نماید اورا درآں کہ
بود منحط می نماید وہر مرتبہ تحتانی ذکر مرتبہ فوقانی است جائیکہ ہنوز مع اللہ باشد ذکر وفکر
آمرزش ندارد واما اگر فی الواقع حضور نیست وذکر وفکر ہم نیست پس دریں صورت جاے
ماتم داشتن است واین برجوع پہلو بزند در علاجِ آں باید کوشید کہ ہر شغلے مانع ذکر
وفکر است چوں توجہ بخلائق ودنیاے سیہ ہمہ گذشتنی وگذاشتنی است ودل بستنی وباہمت
آویختنی است پس حیف باشد کہ توجہ الی اللہ را کہ باقی است اورا توجہ الی الخلائق کہ
فانی است باید فروخت اتستبدلون الذی ھو ادنیٰ بالذی ھو خیر
مرگِ خود باید حاضر داشت وکار بمولا افتادہ نصیب العین باید نمود بیت

مجلس وعظ گر ترا ہوس است	مرگِ ہردم نہ واعظِ تو بس است

فرمودہ اند کہ چوں صوفی درکارِ خود ترقی نہ بیند باضدادِ حال پردازد یعنی اگر مقیم است
مسافر شود واگر سیر میخورد گرسنہ باشد واگر خوب میپوشد درشت پوشد واگر متوجہ خلائق
شود معتکف شود بہر حال بہ تہذیبِ نفس وبسیاستِ آں کوشیدن از جملہ مغتنمات وقت

سالک ست دیگر مقدمہ کہ خدائی نوشتہ بودند یارے از یاران شما اینجا رسیده بود
میگفت کہ میاں محمد علی جائے منسوب شده اند میخواہند شاه نظام الدین جیو درمیان قبیلہ
منسوب شوند فتواے ما در آں کار است کہ اگر احتیاج نباشد ہرگز کہ خدا نباشد برائے یکدم
شہوت کہ خاک بر سر اوست اسیر زن نتواں شد بعمرہاے دراز الضرورت تقادر و بقدر رہا
داہاے درم خریده پیدا باید کرد یا خاتونے کہ مہر آں زیاده از ده درم شرعی کہ مقدار
سہ روپیہ باشد تخمیناً نباشد در ہاے وہوئی زناں نباید افتاد کہ ایں قوم رہزنان دین اند
عیاذاً باللہ واباءُ عن ھذا الھالک والسلام ؁

مکتوب سی ویکم۔ شیخ الاسلامی شاہِ نظام الحق والدین والدنیا از درویش کلیم سلام
بہجت انجام مطالعہ فرمایند کہ مکاتباتِ شما متواتر رسیدند و بعضے یاراں را احوالِ گرم
دیده شد الحمد للہ علی ذلک در اواخرِ ماہِ صفر قدوۃ الاصفیاء والاصحاب وزبدۃ الاحباب
خواجہ نور الدین محمد خلجی کہ نوشتہ بودند عجب صاحبِ توفیق است اللہ تعالیٰ طفیل شما در عمر و
حیات و منصب و محبتِ الٰہی ایں مرد بیفزاید کہ از جان و دل در شما فانی است و ہرگاه کہ بمن
نوشتہ ہمیں نوشتہ کہ حضرت لطف فرمایند کہ مرا محبت حضرتِ پیر دستگیر شاه نظام الحق
والدین زیاده از زیاده دست دہد خود را فدائے خاکپائے حضرتِ شاه صاحب نمایم و
گاہے از مطالبِ دنیوی وانمود نکرده اند عجب استغنا بلند دارند ہمچنیں مرد اگر مجرد
شده در کارِ درویشی درآید عالمے از درویش شود خدا تعالیٰ محبتِ شما در دلِ آں مرد
روز بروز زیاده کند آمین یا رب العالمین ؁

مکتوب سی و دوم۔ شیخ الاسلامی والمسلمین نظام الدنیا والحق والشرع والدین از
درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند مکتوبِ شما از لشکر رسید کہ در آں مذکورِ مجلس بخانہٴ

نصیب خاں قراول و بنوبت خانہ محب الفقرا محمد علی خوشنویش بود من بعد ہیچ کتابت
نرسید اے برادر وقت را غنیمت داں آنقدر که بتوانی مشغولی بحضرت تعالی بنمائے
عمر است بر دو قبولِ خلق متوجه نباید بود در ایصالِ فیض ہمت باید بست و آنچه در آں
آفتِ قبض باشد از آں احتراز متحتم۔ باید دانست و آنچه مدد ایں کار باشد باید پرداخت
درویشے که مقبول جمیع خلق الله باشد ہیچ کس را از درویشاں دست نداد مقبولِ خدا
باید بود و از قبولِ خلق چه سود والسلام

مکتوب سی و سوم۔ اخوی اعزی شیخ الاسلامی شاه نظام الدنیا والدین از درویش
کلیم الله مطالعه نمایند مدتِ مدید و عہدِ بعید بر آمده که نمیقهٔ شما نرسیده اگرچه بعضے از
مخلصان خبرِ خیر و عافیت رسانیده اند چوں محل و منزلِ ما متعلق است و شما اکثر حال
در سیر و تفرید عذرِ نوشتن کتابت از طرفِ ما اگر باشد مقبول است و مسموع و از
طرفِ شما نامقبول و نامسموع چنانچه شما را از مکاتیبِ ایں درویش التذاذ است
ہمچناں فقیر را از مکاتیب شما ابتہاج و اہتزاز ہر جا باشند بعافیت باشند و بخدا
مشغول و بخلقِ خدا بسوے حق راه رو و نوشته می آید که امروز روز تحریر ۱۱ ذالحجه است
قرضدار یک درم نیستم بحکم اما بنعمت ربک فحدث ایں سخن گفته می آید و للہ ذالک
اگر چیزے از غیب مفتوح میشود آں حرام و بیم نیست چنانچه کریم نیست اما اگر در میانِ ما ہم
پیغام باخانِ مذکور واقع میشود باعث رعایتِ بعضے از مخلصان است چوں میاں نور محمد
و میاں محمد یار و میاں محمد حسن از مخلصانِ شما آنجا رسیده اند و بفقیر ہم آشنا اند لہٰذا بشما نوشته
می آید که توجه باطنی در حق ایں ہر سه عزیز باقصی الغایت مبذول دارند و توجه ظاہری
خود تابع توجه باطن است آنکه توجه باطنی دریغ ندارد توجه ظاہر چوں دریغ خواہد داشت

بہرحال شرم و شکرے مفتوح برعایتِ ایشاں داشت شاہ ضیاء الدین ہمراہ
لشکرِ اعظم شاہ بہ شہرِ کانور رفتہ اند و شاہ اسد اللہ لشکر را نخواہد گذاشت یحق
الحق وھو یھدی السبیل واللہ متم نورہ ولو کرہ المشرکون بہر طریق
بودن شما در لشکر موجب رحمت علی عباد اللہ ہست دیگر میاں عبد الرشید معلوم
نیست کہ کجا تا بکجا ترقی کردہ اند اگر سلوک تمام کند وطلب رخصت ارشاد نماید
وشما در ایشاں قابلیتِ ایں یعنی احساس نمودہ رخصتِ ارشاد بنویسند دیگر
بندہ زادہ حامد سعید سلام میرساند

مکتوب سی وچہارم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین سلمہ اللہ
تعالیٰ از دوریشِ درویشاں خاک راہِ ایشاں کلیم اللہ سلام محبت انجام مطالعہ
فرمایند مکتوبے کہ ملفوف در کتابت بود رسید حقائق معلوم گشت در اینجا عزیزے
ہستند کہ فضیلت چند چیز دارند اسم ایشاں عبد الولی از مردم سنگھانہ قریب
نارنول از قبیلہ قضات چوں دولتِ فقر داشتند بعنایتِ درویشاں امتیاز
یافتند قبل ازیں میاں محمد شفیع کہ مدرس علی الاطلاق اند از فرزندان شاہ عیسیٰ سندھی
اولاً فاتحہ فراغ از فقیر گرفتہ بودند اکنوں بعد از برآوردن چلہ ہا فاتحہ ایں کار
ہم گرفتند الحمد للہ علیٰ ذلک اے برادر از خود کارے نمیتوانم کرد یاری می شاید
ودیگرے بایں طور مشرف گردد ایں بے ادبیہا نمودہ میشود والا چہ لائق شما نیز
در اعلاء کلمۃ اللہ حق سعی بجائے آرید وخواہند بجا آورد شاہ ضیاء الدین محمد ہم
میگویند اگر جائے را گرم سازند ویا را شکستہ جائے بنشینند خوب باشد اما چہ علاج
کہ تقدیر چنیں رفتہ ما و شما را کار فراہم آوردن ٹنگہ ونقد وجنس نیست فراہم آوردن

دلہا مطلوب است تا دلہائے عاشقان صادق از اطراف واکناف عالم جمع آریم
وانچہ در نظرِ ما جلوہ دارد بندی درکام جان ایشاں بریزیم شاید کسے کہ افتد ہزار
در ہزار فراہم مے آریم شاید از ہزار یکے برعنائی وزیبائی عالمگیر شود مصرعہ بہر یک
گل منتِ صد خار می باید کشید ✦
مکتوب سی وپنجم - الحمد للہ والمنۃ کہ مکاتیب شما پیوستہ از شہر کانپور رسید اما
مدتے است کہ در پردۂ توقف اند تقسیم اوقات وتوزیعِ مجالس کہ مرقوم بود ہمہ
بر نہجِ صواب دارند ایں قدر یقین دانید کہ نیتِ نیک لازم است در ہمہ حرکات
باید داشت وانچہ قیمت دارد از اعمالِ آں عمل است کہ دائم است اگر قائل باشد و
گاہ عملے کردن وگاہ ترکِ آں کردن از نہجِ صواب بعید است تلون از آثارِ بدایت
است دیگر گیچے از آثار نہایت وبیرنگی تمام مقصود ایں سفر تا ممکن باشد بیرنگ باید بود
تزئین مجلس وترتیب خلقہا از عالم ارشاد است وبیخود بودن در ہمہ اوقات از عالم
دیگر رزقنا اللہ وایاکم ہذا المقام علی الدوام مرقوم بود کہ میاں عبد الرشید مشغول اند
الحمد للہ علیٰ ذالک اگر مشغولیِ ایشاں محسوس باشد اذن بخواہند داد واگر طمع اختلاط
بدنیا از ایشاں محسوس باشد اذن نخواہند داد واگر انقطاع از دنیا دریابید اذن
خواہید داد ہیچ آفت بالاتر از اختلاط بدنیا نیست ما وشما ہم اختلاط بدنیا وابناء
دنیا میکنیم اما الحمد للہ ہمچوں سوزن در آب نے باشیم مرقوم بود کہ غازی الدین خاں
طلب ملاقات کرد نرفتم خوب کردید کہ نرفتید اگر او را فنا در خدمتِ فقرا بودے خود می آمد
وخود آرائی نمی کرد بیت

از سادگی وسلیمی ومسکینی	وز سرکشی وتکبر وخود بینی

برآتش اگر نشاندت بنشینی
بردیدہ اگر نشاندت بنشینی

اما نوشتہ بود کہ او خطے بایں طرف درباب اذن ملاقات باصلے خواہند نوشت
بلکہ نوشتہ است خواہد رسید تاحال ۲۰۔ ذالحجہ است اثرے ازآں پیدا نیست و برقعہ
کہ بنویسد اذن علی العموم نخواہم داد آرے بطور رفنا در خدمت فقرا اذن است
کہ فقرا نیز متوجہ ایں قوم باشند و الا فلا۔ دیگر رقم حویلی از جانب محل اندروں
قریب ہفصد و ہزار خرچ شد الحمد لہ اکنوں یک درم ذمہ نماندہ ذلک فضل
اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم اگر ملا ابوالفیض دریں باب تصدیع
میکشید تصدیع اورا روا ندارند و اگر بلا کلفت ہست واللہ غنی عن
العالمین ولکن یقبل التوبۃ عن عبادہ شما در بیعت کردن با عورات چرا اہمال
مے ورزید اگر جوان اند و اگر پیر اگر حسین اند و اگر قبیح ہمہ را بجاے محرمات پنداشتہ
کلمۂ حق بگوش ایشاں باید رسانید دیگر شنیدہ شد کہ شما چوں سفارش پیش
دولتمنداں میکنید اگر او کارِ شما کرد خوش شدید و اگر کارِ شما نکرد آزردہ قطعِ رشتۂ
اخلاص میکنید اگر ایں معنی حق است خود چیزے نیست طریقِ سفارش ایں نیست
کارِ شما ہمیں سفارش است اگر او کارِ شما میکند کارِ خود میکند و اگر نمیکند کارِ خود
نمیکند شما چرا آزردہ میشوید اگر سفارش صد بار میکنید و او صد بار نمیکند باز
سفارش باید کرد و آزردہ نباید شد ایں طریقِ مستقیم است کہ بزرگانِ بے نفس
بریں طریق بودہ اند و در انچہ معمولِ شماست بوے از نفس باقی است والسلام +

مکتوب سی و ششم۔ شاہ نظام الدنیا والدین از درویشِ کلیم سلام مطالعہ
نمایند از اورنگ آباد شاہ نور الدین شا عریضہ نوشتہ اند کہ مشتمل بر طلبِ فنا

فی الشیخ وارد یا محبت پیرِ دستگیر درین معنی دلیلِ واضح است و محبت ساطع است
بر بلندیِ استعدادِ ایشاں کہ ہر کہ دریافت از حسنِ اعتقاد یافت پیرِ من خس است
اعتقادِ من بس است ہمیں معنی دارد و ارادت بیار و سعادت بگیر ہمیں معنی
دارد سلف کہ بسیار کراماتِ پیراں میگفتند از صفائی اعتقاد بود و اگر در بزرگی
پیر متردد باشد کہ شاید ولی باشد یا نباشد و ایں راہ ہرگز مرتبہ ولایت نداند۔
بنا برآں نوشتہ می آید کہ شما توجہ و حسنِ تربیت از خواجہ نور الدین مذکور دریغ
ندارند و بمراقبہ تصورِ صورتِ خود تاکیدِ ابلغ نمایند کہ انشاء اللہ تعالی مقصود
حاصل خواہد شد الدنیا مزرعۃ الآخرۃ ہمین است معلومِ شما باشد کہ در زمانِ
نبوت علیہ السلام نفاق پیشہ نماز و روزہ میکردند و در احکام مسلمانانِ حقیقی و
در ایشاں تفرقہ یافت نمے شد حقتعالی زکوۃ را فرض کرد کہ دادن مالِ بسیار
مشکل است چوں زکوۃ واجب شد مسلماناں قبول کردند و منافقاں ایں حکم را
قبول نمودند و مختار گشتند از مسلماناں ہمچنیں امروز در راہِ خدا از دست زر را
دل جدا کردن دلیلِ قوی است بر رسوخِ اعتقاد البتہ متوجہ ایشاں خواہند بود
ایشاں سفارش از فقیر شما خواستہ بودند بنا برآں مزید تاکید نوشتہ آمد والسلام
مکتوب سی و ہفتم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از فقیر
فقیراں کلیم اللہ ستر اللہ عیوبہ و غفر ذنوبہ سلام خوانند و واضح باد کہ یاراں
چوں قراول خاں و میر محمد سعید ہمہ بخیر ہستند و آنچہ نوشتہ بودند کہ مردِ عامی
ناخواندہ طلبِ اجازت نامہ میکند دریں باب چہ مصلحت است حق ایں است
کہ اجازت باہلِ علم باید داد اما برائے رعایتِ دل ایں مردم ہم گونہ اجازتِ

خاص معتقد باید داد لیکن ناخوانده کہ ایں از ایشاں خوب سرانجام شدہ وانچہ نوشتہ بود دید کہ فلاں شخص کسب فقیری بتوشما کرد و رخصتِ ارشاد از شیخ عبد الحمید گرفت ایں معنی خوب نیست چرا خود نداد ید اگر خلافتِ کبریٰ و رخصتِ عظمیٰ میدادید بارے خلافتِ صغریٰ میدادند شاید در سلک و چراغے روشن گردد کہ ما ہمہ را روشنیِ او کفایت کند والسلام +

مکتوب سی و ہشتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش درویشاں و خاکِ راہِ ایشاں کلیم سلام مطالعہ فرمایند مکتوبے کہ بدستِ شوقاً فقیر مرسول بود رسید مسطور کہ عبد الکریم نامی در موضعِ فلاں خانقاہِ عظیم ترتیب دادہ واز جہتِ علمِ غیر از قرآن مجید شاید سوادے نداشتہ باشند مردم آنجا قاطبۃً بہ بیعتِ آں ہمت کمر بستہ در معرضِ قبول استادہ اند دریں باب چہ حکم است رخصتِ ارشاد باید نوشت یانہ۔ بدانکہ اقسامِ فقر مختلف اند چنانچہ در دیباچہ و مقابلہ نفحات الانس و حضرت القدس بنظر آمدہ باشد کہ بعضے ازیں طائفہ خدام طائفہ ایست کہ خدمتِ مخلوقات را اختیار نمودہ پیوستہ حظِ نفسِ دیگر بر حظِ نفسِ خود ایثار کردہ اند پس دریں مرتبہ ایصالِ سالکاں از وادیِ غفلت و غلبتِ بسوادِ عظیم انتباہ و حضور در کار نیست بلکہ ہمت ایں قدر داشتہ باشد کہ از سرِ حظِ خود برخاستہ در خدمتِ دیگرے ایستد و خدمتِ مالی و جانی صرفِ او نماید پس آنچہ دریں باب ظاہر میرسد کہ مردم ناخواندہ اگر صوفیِ مرشد مکمل نمیتواند شد بارے از خدام باشد اینہمہ رتبہ دارد پس اجازتِ بجنابتِ خدامت باید نوشت والسلام +

مکتوب سی و نہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش کلیم سلام
مطالعہ فرمایند مرقوم بود کہ میاں بہاؤالدین بہمہ وجوہ لائق خلافت است برادر
من از حکم شما چارہ نیست و مجرد خلافت بچہ کارمے آید تا کمر ہمت باعلاء کلمۃ اللہ
نہ بستہ شود و کمر ہمت بے اختیار درویشی مستحسن نیست و مرضی والدۂ ایشاں ہمیں است
کہ چیزے از دنیاوی پیدا کردہ صرف وابستہ ہائے خود کند کہ خبر گرفتن مراہلِ فروض را
بہ از درویشی است دیگر مرقوم بود کہ بعضے مردم را خلافتِ ماقبل دادہ بودم اکنوں
معلوم شد کہ لیاقتِ آں ندارند منع بکنم یا بگذارم بہتر آنست کہ منع نباید کرد کہ در منع
فتنۂ انگیختہ میشود باقی ماند علاج آں کنند کہ خلافت دو قسم کنند خلافتِ مطلق
و خلافتِ کبریٰ آنانکہ درو لیاقت واستحقاقِ خلافت است لفظِ خلافتِ کبریٰ
یا عظمیٰ زیادہ کنید و مردمِ سابق را خلیفۂ عام بگذارید کہ قیدِ کبریٰ و عظمیٰ
آں داشتہ باشید تا تفاوت پیدا خواہد شد والسلام ؛

مکتوب چہلم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت والدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ
سلام منسوبِ ایں درویش خوانند مدتِ مدید و عہدِ بعید برآمد کہ مکاتیب شما
نمیرسد ازیں طرف ہر کتابت کہ نوشتہ می آید جواب نمی فرستند ظاہر مکاتیب ما
بشما میرسد المکتوب نصف الملاقات واقع است وایجا خود در حکم تمام ملاقات است
باید کہ در رفعِ جلباب مفارقت مقصر نباشد والسلام ؛

مکتوب چہل و یکم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین سلمہ اللہ تعالےٰ
سلام مطالعہ فرمایند مکتوب مخبر از وصولِ مکاتیب رسید الحمد للہ علیٰ ذلک اما
چوں جوابِ شما را کہ بطرف ابوطالب خاں بود نخواندم ازینجا معلوم کردم کہ شاید

این مرد بشما نوشته که مرا اجازت سه سلسله شده و بر تقدیرے که این مرد کذب صریح نمودہ
باشد شما اعتبار و اعتماد نخواهید کرد که من اجازت بے علم را نمیدانم الا ما قد سلف از
بعضے اشغال قادریہ نقشبندیہ تقریباً گفته شده و اگر همین قدر را اجازت میگویند
فلا مساحة لاصطلاح و مردم این طرف را از آمدن خود امیدوار ساخته باید که البته بلکه
الف البته خود را برسانند والسلام +

مکتوب چہل و دوم - انا للہ وانا الیہ راجعون کل نفس ذائقة الموت
واستعینوا بالصبر والصلوۃ مخفی نماند که بتاریخ بست و چهارم شهر ربیع الثانی
فرزند عزیز خواجہ محمد از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود داغ جدائی بر سینہ دوستان
گذاشت انا للہ وانا الیہ راجعون ما همه صبر نمودیم و شکیبائی ورزیدیم شما هم
مصابرت نمائید و درازی عمر و کمالیت فرزند عزیز حامد سعید از حضرت واهب العطایا
خواهید و این مقدمه را بشکر میاں اسد اللہ و ضیاء اللہ هم بنویسید که مبادا ایشان
سلام بآن متوفی بنویسند و معصیت گرفتگی سامعین گردند حضرت حق قادر مطلق
بنعم البدل ما را مشرف سازد و متوفا را ذخیرۂ آخرت و فرط ما گرداند دیگر معلوم باشد
که طریقۂ پیغمبر علیہ الصلوۃ والسلام مواسات با همه بود تا این کس بایں مرتبه نرسید
ناقص است باید که با هر آشنا و بیگانه باید نشست و در مشغولی و در حضوری فتور
واقع نشود دیگر نختین از آمدن دولتمنداں چیزے نیست با ایشاں صحبت باید داشت
و کشش این طرف باید کرد اگر میسر آید فهو المراد والا نیت خیر مثمر ثواب است لیکن تلقین ذکر
بهمه نیک و بد که اعتقاد داشته باشد باید اسم اللہ بخاصیت خود از باب منهیات
تارک خواهد ساخت دیگر عورات را تلقین باید کرد و از مکر آنها دراماں باید بود مبادا

بر باید و دیگر ایں فقیر در دعوتِ درویشاں نمیرود شما هم نروید که دعوتِ ایشاں
بر طریقِ مشیت نیست که از ترکِ آں ترکِ سنت لازم آید دیگر اجازتِ ارشاد را
اند که علم باید بے علم راند هند اقلاً عبارتِ عربی تواند خواند تا حال نافع داشته باشند
به دیارام یعنی شیخ فیض الله اگر کتابت مے نویسد جواب بنویسیم والسلام ؛

مکتوب چهل و سوم ۔ شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدنیا والدین از درویش
کلیم سلام مطالعه نمایند امروز که ۳ شوال است مرقوم میگردد که حقیقت مجلس
گذشته ملا ابوالفیض آنست که ایں مردِ فقیر با یاراں با برام دعوت کرد قبول کردیم
بشرطِ خلوت ایں مرد چوں با نظام الدین امجد آشنائی از دیر داشت بسبب بعضے
مردمِ دیگر نظام الدین امجد با یک مرزا و دیگر با چندے اوباش داخلِ مجلس بے
اذن شد فقیر از مجلس برخاسته در حجره رفتم و ملا را گفتم که اینها را شما طلبیده اید ملا
قسم خورد که ما نطلبیده ایم بلکه از جائے سراغ یافته آمده گفتم بهر تقاریر ایشاں را
رخصت کنید یا ما را گفت حالا چه طور رخصت کنم علی الفور توانم کرد دریں باب تامل
شده ماند مرا ایں معنی بمذاق موافق نیفتاده گفتم برائے نماز بمسجد خواهم رفت هنوز
وقت ظهر نرسیده بود که بتقریب مسجد بے همراهی عزیزی تن تنها از خانه او بدر زدم
القصه همه مجلس پریشان شد و نظام الدین امجد و اوباش همه پراگنده شدند من
بخانهٔ خود آمدم از عقب از خانهٔ عابد خاں تا خانهٔ فقیر ملا ابوالفیض گریه کناں پا برهنه
و بحالِ مرگ رسیده آمد و گریهائے سرشار کرد و تمام مجلس شفیع او گشتند و فقیر قسم
خورده که بخانهٔ او نرود و آنقدر زاری و بیقراری کرد که دلِ یاراں و عزیزاں
بر و سوخت آخر همه یاراں از طرفِ او بر پائے فقیر افتاده والتماس بار بمجلس او رفتن

خواستن گفتم قسم خورده ام مُلّا گفت که من دو کنیزک خریده ام آں را در کفارہ
آزاد میکنم یا آنکه آنرا موطوٴہ او بودند چوں اینهمه خاکساری کرد از طرفِ خود طعام
ده مسکین داده عمل بر قولِ سعدی قدس سرہ که کفارتِ یمین سهل و آزردن
دلِ دوستاں جهل سوار شده بخانهٔ او رفتم چوں او دریں روز خیلے لت خورده
و رسوائے او بجائے رسیده در آخرِ مجلس برائے استمالتِ خاطرِ او پیراهن تبرکاً
باو عطا کردیم ایں پیراهن تبرک ست پیراهنِ خلافت بے ارشاد نامه که او را
در اصلاع قوم مثال گویند نمی باشد اکنوں که فدویتِ کمال بهم رسانیده و اند کے
در حفظِ جان کوشش نموده میخواهم که شما او را دستارِ خلافت با رشاد نامه در سلک
چشتیه بفرستید و با خرقهٔ تبرک به بسیاری از مردم معتقد میدهم اما خرقهٔ خلافت
مخصوص بجنیدے مخصوص است چنانچه در خانهٔ معتقداں فرزندے متولد می شود
خرقهٔ تبرک میبرند و همچنیں اگر کسے که دل را با و لطف و رحمت پیدا میشود خرقهٔ
تبرک داده می آید از آنجمله ست که در ماهِ شوال حال بتاریخ ۵ شخصے متوجهٔ لشکر
بود شیخ محمود نام بدستِ او برائے خلاصهٔ اخوان الصفا و خلان الوفا خواجه نور الدین
یک نیمه آستین که مکرر پوشیده بودم فرستادم و برائے شما خرقه خلافتهائے دیگر
با شجرات متعاقبت میفرستم بحسب طلب شما که شجرهٔ سابق اند کے محسوس از آب شده بود
خرقهٔ تبرک تواں داد و خرقهٔ خلافتِ مخصوص است در و احتیاط است بهر کس
نباید داد در حقِ بهاؤ الدین لطف خواهید کرد او را منع کنید که نا اهلی با اهل خود نکند
که موجب رضاءِ ما نیست و آں نا اهلی بر و شاید که واضح تر باشد اگر چه از ما مخفی است
ایں سخن نگفته به والد ایشاں نوشته شده والسلام ؛

مکتوب چہل و چہارم - زبدۃ العاشقین و عمدۃ الواصلین نظام الاسلام والمسلمین
ادام اللہ برکاتہ وضاعف اللہ درجاتہ وکثر اللہ تجریدہ وافر تفریدہ از عاجز درویشان
گرد راہِ ایشاں کلیم شاہجہاں آبادی سلام مطالعہ نمایند و پیوستہ متوجہ حال خود
تصور فرمایند۔ مولوی محمد ضیاء الدین در ہر رقیمہ سلامتی احوالِ شما و رونق و گرمی
یاران شما ہیم در مکاتیب مے نویسد و موجب شکر میگردد امید کہ برخلاف سابق
لاحق دارند۔ میاں اسد اللہ بقصدِ حرمین شریفین عازم برہانپور شدہ بودند
اکنوں شنیدہ شد کہ ایشاں بسبب تراخی فرصت حج قصد لشکر دارند بلکہ
در لشکر داخل شدہ معاملہ را بجاے رسانیدہ اند کہ بادشاہِ وقت فتح محمد چیلہ را بخدمت
ایشاں فرستادہ طلب ملاقات نمود اگرنہ از طرفِ ایشاں ابارِ ماموںِ بادشاہ میبود
جاے مواخذہ بود لے برادر اصلِ درویشی فانی بودن است از خود و باقی بودن
بحق آنانکہ در شہرتِ خود کوشیدند نام آنہا بر صفحہ اعتبار باقی نماندہ این شکر
عظیم است کہ کسے این سخن را بکار می برد بارے رحمتِ خدا بر ہمت شاہ اسد اللہ
کہ در مقابلِ طلب بادشاہ فی الجملہ بے نیازی کرد اما اگر الحال از لشکر بدر زنند
بہتر است کہ ما ابرئ نفسی ان النفس لامارۃ بالسوء عند خواہ است دیگر
واضح باد کہ نسخہ کشکول بدستِ میاں غلام یحیی بشما فرستادہ شد و معلوم شد کہ
ایشاں بشما رسانیدند منع از ذکر نباید کرد تدہین موی سر و چرب خوردن نافع
جنون است انشاء اللہ تعالی دو عرس مقرر دارند عرس حضرتِ سرورِ کائنات
و عرسِ حضرتِ شیخ یحیی مدنی۔ اما عرسہا کہ کنند یعنی مرہر صنف را طعام باید کرد
و عورات کہ اخلاصِ صادق آرند مرید کنید اما در خلوتہا صحبت ندارید کہ جاے بدنامی است

وجائے قربِ شیطان واگر بالجزم امن باشد تو دانی و کارِ تو دیگر بہر کس خلافت
ندہید کہ بے اعتبار بگردد و اقلاً شرطِ علم داشتہ باشد کہ بے علم رونقِ ارشاد نیست
واگر درحال غلبہ داشتہ باشند ہمہ برائے خلافت جواز دارد اما دریں باب علم بہ از حال است
برائے میاں عنایت اللہ کہ در حویلیِ خواجہ محمد سعید مانند در چاندنی چوک عقبِ حمامِ
بیگم مثال نوشتہ شد واللہ الموفق دیگر ملاقاتِ سلاطین کہ بردرِ درویش آیند
روا باشد اما بر درِ آنہا نباید رفت مگر آنکہ مرید شوند آں زماں ہم گاہ گاہے احوالِ
میاں اسد اللہ و میاں ضیاء الدین آنچہ شما شنیدہ باشید بتفصیل بنویسید
کہ نوشتن شما شدہ است و موجبِ اطمینانِ خاطر و باید کہ برادراں در یکدیگر فانی
باشند و مناکرہ و مناظرہ درمیان نباشد و محبت و مودت باشد کہ یکے تعریفِ
دیگرے کند آں کار رو دو روز عرس اگر خواہید مجلس براگ عام کنید اما بہتر
آنست کہ شب مجلس براگ باشد و روز طعام و ختم مصحف و ذکر تسبیح و تہلیل والسلام
علیٰ من اتبع الہدیٰ ؛

مکتوب چہل و پنجم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش کلیم
سلام محبت انتسام مطالعہ نمایند خطے کہ بعد از سیرِ بیجاپور ۲ ۔ شوال مرقوم بود رسید
بعضی حقائق مکتوب بوضوح انجامید بعضی حقائق معلق ماند آنچہ از کیفیت حالات
معمور خاں مرقوم بود بوضوح پیوست ایں مرد موضوح برائے ہمیں کارہا ہستند
از ایشاں طورِ عدالت و صلاح از جملہ محالات از ایشاں ہمیں قدر کہ دستِ بیعت
بدرویشے دہند نہایت صلاح آنست کہ دریں بغایت تہرِ نفس کردہ باشد کہ بالفرض
بکسے بیعت کردہ باشد تدبیرِ ہجومِ مردم عدمِ صحبت بالمشافہہ بلکہ صحبت بمکاتیب و بس

دمیر جعفر خویش اوراچراالبسیار بخود جذب کرد یدکہ دریں آزردگی خان و دختر
خان باشد. نعم الخیر فیما وقع و یقین دانیا۔ کہ دولتمندان ذکرو اشغال راعبث
کاری و ہرزہ کاری میشمارند دولتمنداں را تعویذے برائے منصب جاہ یا اسمے
برائے زیادتی دولت و مکنت از جفر و جامع امام جعفر صادق رضؓ باید گفت کہ ایشاں
بغایت رضامند ازیں ہستند ؁

مکتوب چہل و ششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین والدنیا از فقیر کلیم اللہ
سلام خوانند عجب حال است کہ از بعضے مکاتیب شما بوے آنکہ شاید عزیزاں چیزے
نگاشتہ باشند می آید وحالانکہ من مکرر سکر رنوشتہ ام واکنوں باز مینویسم باللہ
واللہ کہ درحق شما کسے چیزے اکنوں نے نویسد و بر تقدیرے اگر نویسد باللہ
واللہ کہ اثر ندارد و نخواہد داشت آرے قبل ازیں برادرِ خورد و بارِ دویم کلمۂ چند
کہ از راہ حسد و ضیق النفس میباشد نوشتہ بودند و من آں را بعینہ بشما نوشتہ
بودم وچوں شیخ سوندہا از پیش شما آمد کتابتِ طویل الذیل از من دریں باب
نویسانیدہ و بشما فرستادہ حالا شما ہرگز در خاطر ایں قسم دغدغہ ہا راہ ندہید
بعضے یارانِ خلیفۂ وقت را دریافتہ اند و ماجرای بینہا و شما نزدیک ہستند
شنیدہ باشند للخاتمۃ والسلام ؁

مکتوب چہل و ہفتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والشرع والدنیا والدین
سلمہ اللہ از درویش کلیم اللہ سلام مطالعہ نمایند مفاوضۂ شما کہ در وے شرحے از ذکر
مراودت متعلقانِ سلطانِ وقت و طلب ملاقات سلطان بود رسید خوب
کردید کہ قبول ایں معنی نکردید کہ ہمیں طلب سلاطین دلیل رعونیت وجباری است

اگر در طبیعتِ ایشان شکستگی و فا ویت فقرا باشد ابرام بسلطانیت نکنند بلکه خود
از سر قدم ساخته بخدمت شتابند تا ممدوح جنابِ صمدیت که نعم الامیر علی باب الفقیر
باشند و مصلحت آن می نماید که چندگاه از لشکرِ بادشاهی بطورِ سیر متوجه سمتِ
دیگر شوید که این مطالبه سرد شود این سلطان اگرچه بحسب ظاهر تعلم شرائع بسیار
میکنند اما چون کارِ طریقت موقوف بر مربی است که قاہر حالتِ مریه باشد و
آن مقصود ہزاران طوفان گیر دعُجب و خودبینی خصوص بعلاقهٔ سلطنت پیدا
می آید منصب فقیری و سلطنت منحصر در ذاتِ خود دیدانند و بفقرا باستحقار پیش
می آید بهتر آنست که برائے سیر بسمت شهرے بشتابید و نزاع باین مردم موجب
تشتتِ خواطر فقرا میباشد تغافل بهتر است و دیگر آنچه درباب طلبِ شجراتِ
سلاسل و خرقات و تبرکات و احکامِ دیگر نوشته بودند جواب آنها علی التفصیل بدست
اعتمادی خواہم فرستاد جمله آنکه مردمی که محض سوادِ قرآن دارند و بعلوم نحو ہیچ
بهره ندارند باید دید که صورتِ درویشی درین مردم چه قدر جلوه نموده است اگر
بریاضاتِ شاقه بقهرِ نفس اشتغال دارند که میتواند طالبی فریفتهٔ ریاضت و غلبهٔ
حال و وجهِ سخاوتِ ایشان باشد چه مضائقه میتوان اذن داد لے نوشتنِ مثال
و اگر طریقهٔ ریاضت ندارند و چندان سخاوت ندارد ہم باو اذن نباید داد که او
بطال است و دیگرے ہم در صحبتِ او خراب میشود و خواہد شد اما آنکه عالم باشد بجد و
فقیر شدنِ او میتوان اذن داد بلکه مثال ہم نوشته باید داد که چون عالم است
در صحبتِ او ضلالت رواج نخواهد گرفت و در درویشی سخاوت عجیب جوہر است همه زیور
حالِ اوست بارے اگر خوانده نیست ضیافتِ روح نمیتواند کرد ضیافتِ جسمِ خود خواهد کرد

واگر منصب مشیخت نخواہد رسید بمنصب خادمیت خود سرفراز خواہد شد اینہم بخلائق نفع خواہد رسانید چوں برقاصداں جرم نیایاشد کہ ملاطفہ خواہند رسانید شجرات سلاسل نوشتہ نشد انشاء اللہ تعالیٰ بوقت نوشتہ خواہد شد۔ باید دانست کہ سلک قادریہ کہ از جانب حضرت شیخ یحییٰ المدنی قدس سرہ دارم ایں سلک مشتمل است بر سلسلۂ قادریہ و سہروردیہ و ہمدانیہ و کبرویہ و نوربخشیہ و سلک نقشبندیہ جدا خواہم نوشت اولاً و آخراً ابوالفیض لائق خلافت است برائے او تبرکی بفرستید کہ از طرف شما با و خلافت چشتیہ و قادریہ دادہ آید والسلام +

مکتوب چہل و ہشتم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا سلمہ اللہ تعالےٰ

از درویش کلیم سلام محبت انجام مودت انتسام مطالعہ فرمایند امروز کہ ۲۴ محرم الحرام سنہ ۱۱۳۰ ہجری مرقوم میگردد کہ میاں شیخ نور محمد خادم شما از اولاد حضرت مخدوم بہاؤ الدین ذکریا کتابت شما آوردہ اند و حقائق فحوی نمیقہ حقائق باشرہ از کتابت ہمہ معلوم شد چوں ایں مرد تنہا بخدمتگاری شما سربلند بود احوال بسیار نقل کرد موجب شکر الٰہی گردید الحمد للہ کہ حال درویشانہ شما در اکثر امور اسلف میماند الحمد للہ والمنۃ کہ در اعلاء کلمۃ اللہ سعی موفور مبذول است مرقوم بود کہ در حین وضع اعلاء بشتر است بہ نسبت آں وضع اے برادر بہر حال مقصود ایصال فیض فقر محمدی است بعالمیاں بہر وضع کہ بیشتر ایں کار سرانجام یابد باید کرد دیگر خوب کردید کہ چندگاہ در خجستہ بنیاد توقف کردید خصوصاً رعایت خاطر عاطر خواجہ نور الدین از جملہ فرض است کہ در قبا بوستان ایں قسم فنافی الشیخ شاید کم بہم رسد سلام فقیر ہم خواہند رسانید اللہ تعالیٰ ایشاں را بفنا اتم رسانیدہ باقی بخود دارد دیگر بخدمت عاشق صادق

فانی از خود بحق محقق شاہ محمد جعفر و شاہ یار بیگ سلام رسانند مشیخت پناہ سوند ہا
آنقدر طلب ایشاں توجہات شماست کہ در شرح نیاید اگر لطفِ شما مددگارِ ایشان ست
بسے کارہائے مشکل آساں خواہد شد چہ جائے سفارش است مصرعہ کہ خواجہ خود
روشِ بندہ پروری داند والسلام ؛

مکتوب چہل و نہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین الدین از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۲۶ شہر شوال است مرقوم میگردد کہ نوامیق
مکررہ قبل ازیں نوشتن در جوابِ مکاتیبے کہ در آں مذکور اشتیاقِ خلیفہ وقت
بود رسید - مکرر آنکہ خوب کردید کہ نرفتید کہ صحبتِ ایشاں با ہیچ درویش آنقدر گیر انقیاد
مشہور است کہ شیخ عبد اللطیف انقیاد داشتہ اند در باب او میفرمودند کہ ماحسن ظنی
بیش بشیخ عبد اللطیف نداریم پس عزیزانِ دیگر معلوم کہ حسنِ ظن ہم آنجا تکلیف ست
باقی چوں سخنِ سرود و سماع شما بایشاں رسانیدہ اند و خلیفہ لشرع دار دو مشائخ
سر ہند ہم در لشکر از حج رسیدہ اند بہتر آنست کہ مجلس سرود و سماع موقوف دارند
تا ہیجانِ مخالفاں نشود ملا ابو الفیض راسخ الاعتقاد در خدمتِ شماست لیاقتِ آں
دارد کہ اگر اجازت نامہ در سلسلہ چشت با و نوشتہ آید بایک دستار سہ عزیز فقیر چوں در مجلسے
از مجالسِ سابقہ از و آزردہ شد و او حق بے نفسی بجا آورد برائے استمالتِ خاطر و
سرخروئی او در جملہ پیراہنے تبرکا پوشانیدم اما ایں پیراہن پیراہنِ تبرکا بود نہ
پیراہن اجازت کہ بے اجازت نامہ غیبا شد و ایں موقوف بر شماست چنانچہ اشارہ
خواجہ نورالدین کہ مکرر اخلاص ورزیدہ نیمہ آستین تبرکا بدستِ شیخ محمود بایشاں
فرستادم شاید برسد والسلام ؛

مکتوب پنجاہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین شاہ اہل الدنیا والدین
از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۱۳ محرم الحرام است مکتوب میگردد تا مگر
باشد اذن سوائے اہلِ علم بدیگرے نباید داد اگر قابل این باید دید یک نوع اذن
باید داد کہ دل شکستہ نگردد و کجدار ومریز نباید رفت شما مثال خبر بعلماء نباید داد
وما مراد نمیداریم از علماء مگر آنکسے کہ قادر بر کتابتِ عربی باشد وصرف ونحو را درست
تواند خواند این قدر بس است والسلام ؛

مکتوب پنجاہ ویکم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدولۃ والدنیا والدین
سلمہ اللہ تعالی از درویشِ درویشان خاکراہِ ایشاں کلیم سلام بہجت انجام
مطالعہ فرمایند الحمد للہ والمنۃ کہ حالات مستوجبِ شکر است شنیدہ شد کہ شما از
بنگالہ بخجستہ آمدید اہلاً وسہلاً ومرحبا بکم خوب کردید حالات اینجا مفصل خواہید نگاشت
اما باحتیاط خواہد نوشت کہ بعضی میگفتند کہ بزمانے قاضی محمد اکرم قاضی این شہر بود شاہ
نور محمد درویشے توغل در اشاعت راگ داشتہ آخر الامر رجوع او بمعونت مرید اللہ نام
شخصے بدار العدالت شد وآنجا بعارہتک حرمت بتوبہ گرائید زنہار صد زنہار کہ کار
ناہنجار چنیں نباید والسلام ؛

مکتوب پنجاہ ودوم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین سلمہ اللہ تعالے
از خاکپاے درویشاں کلیم سلام محبت انجام مطالعہ نمایند وہمہ حال داعی ترقیات
ظاہری وباطنی خود دانند خواجہ عبد اللطیف بر سرنامہ کتابتے نوشتہ بودند کہ شاہ نظام الدین
جیو باورنگ آباد تشریف بردند ما از نرسیدن کتابت از جانبِ شما دل نگراں بود معلوم
شد کہ ہنوز جاے مقرر نشدہ براے مجلس انشاء اللہ تعالی باحسنِ وجوہ مقرر خواہد شد

چندروز اقامتِ شما در اورنگ آباد مصلحت است اقامت بکنید در زمانِ قضای محمد اکرم
شاید مرید الله نام مردے مرد و بیتے کہ راگ بسیار می شنید اعلا میکردہ بود و کار بناخوشی
درویشی کشید بارے ازیں مردم خدای تعالیٰ در حفظ و حسن خویش نگاہدارد کہ راگ را
در خلوت باید شنید کہ ایں فتنہ از ہجوم عام مُنتج گردد شنیدہ باشید کہ در زمانِ دولت
مشیختِ حضرت نظام الدین سلطان المشائخ ایشان را نیز اعلا میکردہ در محکمۂ قاضی
حاضر ساختند و رفت آنچہ رفت کل کذالک انما یجیئ من مداخلۃ الاجانب فعلیکم الاحتراز
عنہما وانتم اعلم النافی رعایۃ ہذا الامور والسلام ؎

مکتوب پنجاہ و سویم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدنیا والدین از فقیر کلیم سلام محبت
انجام مطالعہ فرمایند امروز کہ ۱۴ شہر ذیقعدہ ۱۱۴۲ھ است برائے عبد اللہ خاں در شولاپور مردِ
طالبِ علمے را میفرستند اگرچہ زد گمنامی و بے تعلقی و توکل مزہ خاص دارد مَن ذَاقَ ذَاقَ
وَلَم یَذُق لَم یَدرِ - شما را با مردمِ دکھن ارتباط ازلی است استمالتِ ایں قوم خدمتِ خود دائم
بکنید کہ آں رمیدگی چہ بود وایں خانہ روی چیست مرد چہ سخن بندہ میگویند اما شنیدہ ام
کہ میخواہند فیروز آباد را مصرفِ فقر کنانند قبول بکنید و مرسلفِ مشائخ را ملوک دادند و قبول کردند

مکتوب پنجاہ و چہارم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش درویشاں
خاکراہِ ایشاں سلام محبت انجام مطالعہ فرمایند دو قطعہ کتابت مرسول بودند در عینِ انتظار
رسیدند حقیقتہا معلوم شد آرے در سیر نفع بسیار ہست ہرچہ دریں باب بخاطرِ شما خواہد رسید
عینِ صواب خواہد شد ہُوَ ہُدٰی لَا اِلٰہَ اِلَّا ہُو شاہ ضیاء الدین متوجہ لشکر بادشاہی شدند و شنیدہ
باشند کہ میاں بہاء الدین را صد و پنجاہی منصب مقرر شدہ لے باز در منصبِ او شما نفر است
کوشش کنید در اعلاء کلمۃ اللہ و جہد کنید کہ مردم از حضیضِ غفلت برآمدہ بر فرد حضور رسند

والسلام علیکم وعلی من لدیکم ؂

مکتوب پنجاہ وپنجم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین والدنیا از فقیر سلام خوانند میاں
محمد شاہ ہا افغانانِ جھجر در قافلۂ شیخ سوندہا ملقب رسید کمال الدین وغیرہ رسید میاں محمد شاہ
بزرگ زادۂ جھجر اند ہمہ لیاقت دارند خوب کردید کہ ایشاں را اجازت ہم دادید اگر مستقر برائے
ایں کار نشینید اعلاء کلمۃ اللہ خواہد شد دیگر میر ابوطالب نیز رسیدند یک آثار نبات وخوانچۂ
گلِ گلاب ونان ہدیہ آوردند جوانِ گرم معلوم میشود ایں قوم ایں قدر کہ بدروازۂ فقرا
بشوق روند بنہایت شوق است وعشق کہ مہیا کردہ شد از درویشے سکنۂ غریب خانہ
مے پرسیدند کہ آنجا حلقۂ ذکر میشود او گفت نہ باری پرسیدند کہ روزِ جمعہ مجلس آنجا میشود یا نہ
او گفت نہ عزیزاں کہ در خدمتِ شما تربیت مے یابند ہماں طریقہ اینجا می خواہند بمیانند
اکنوں دماغ کم ماندہ است والسلام ؂

مکتوب پنجاہ وششم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین مع الدنیا والدین از درویش
کلیم سلام مطالعہ فرمایند نوشتہ اند کہ حکماء متفق اند بر ایں کہ یک دو راہ نگاہ دارند برادر
من اعتماد بر گفتۂ حکماء نخواہند کرد اگر در خود جوشِ ایں کار دریابند می تواں قیاس کرد
کہ از غلبۂ شہوت است خون در جوش می آید وفاسد میگردد واگر در خود مطلقاً اثرے
از غلبۂ شہوت نیابند معلوم میشود کہ منشاء آں غیر غلبۂ شہوت است اگر فی الواقع از شہوت
باشد پس کسالۂ زوجہ اختیار باید کرد والافلا من چندیں باب بشما نوشتہ ام وشما متوقف ماندہ اید
قیاس کردیم کہ شاید محتاج نخواہید بود دیگر مخفی نماند کہ دریں روزہا داعیۂ زیارت حضرت مدینہ
در دل جوش می زند اگرچہ اسباب آں موجود نیست اما قبل ازیں ہم بے اسباب ایں دولت
میسر آمدہ بود اکنوں ہم دل میکشد کہ سروپا برہنہ شدہ جانب مدینہ رواں شوم باز واللہ اعلم

عمر مساعدت نماید ما نہ اگر براہ بر ہانپور آییم و شمارا بہ بینیم معنی ندارد باید کہ شما خود را جریدہ بہ برہانپور رسانید و اگر براہ احمد آباد در روم خود وقت رجوع باید کہ شما بہ برہانپور رسید بہر طریق بسبب کثرت سکون بحرکت دل میکشد و اگر شما ہم باتفاق متوجہ حرمین شریفین شوید سیر عاشقانہ کردہ آید اما ارتباط دلہا بسرم آنقدر است کہ شاید این معنی کمتر میسر آید و المقصود قطع التعلقات و الرزایل لاقطع المفازات و المنازل و الوصول الی اللہ لاالی المکۃ لیکن زیارت و زیارت قبر شیخ رحمۃ اللہ علیہ لطفے دارد و السلام ؛

مکتوب پنجاہ و ہفتم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق و الملۃ و الدین سلمہ اللہ سلام مسنون مطالعہ فرمایند الیوم ۱۲- ربیع الثانی است مرقوم میگردد کہ احوال بحمد مقرون است شنیدہ شد کہ حقتعالیٰ عز شانہ شمارا ولایت و سرے عنایت فرمودہ کہ نام او منظہر الدین کردید عجب است کہ ما این چنیں اخبار راحت افزا از خارج بشنویم و شما در ایصال اخبار ستر و کتمان بکار برید من بعد چنیں نخواہید کرد حالا نام فرزندش و نام مادر او بنویسند عجب تر آنکہ اکنوں شنیدہ شد کہ فرزند دیگر تولد شدہ باید اگر این معنی تحقیق شد بتفصیل بنویسند دیگر بی بی شرف النساء کہ دختر کلاں فقیر است شادی ایشاں کردیم فضیلت و کمالیت دستگاہ شاہ محمد ہاشم کہ اکنوں در سلسلۂ عالیہ چشتیہ داخل شدہ اند این نسبت مقرر کردیم و تفصیل حال مؤمی الیہ آنست کہ بزرگان ایشاں از شہر ہا اند کہ شہر یست در دکھن شاہ حسن پدر ایشاں مرید شیخ عبد اللطیف دولتمند اند کہ بادشاہ بایشاں اخلاص داشت شدند ایشاں را اذن و اجازت الہ آباد دادہ رخصت الہ آباد نمودند اینجا محمد ہاشم بہر سید چوں ہفت سالگی رسید در گذشتند حالا خانقاہ و روضہ ایشاں آنجاست مزار متبرک - این فرزند بہ تحصیل علم مشغول شدہ بدہلی آمدہ ہفت ہشت سال در مدرسہ دہلی مشغول شدند تا بعضے مردم از ایشاں فارغ شدند چوں بسیار صالح و فقیر فقیر زادہ بود این عقد

منعقد شد بالفعل خود بدرس شوق دارند اما قصد اربعین وصلوٰة دارند و ہو المراد

مکتوب پنجاہ و ہشتم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از فقیر کلیم سلام مطالعہ فرمایند در ہر کتاب شما رمزے وایمائے بدیں معنی میباشد کہ عزیزاں حقیقت آنجا چہ قسم نوشتہ باشند وحضرت متغیر گشتہ باشند اے برادر اے جان جہاں اے تمام ایمان وجانِ من بکرر نوشتہ ام کہ ہرگز ایں خیال را در درونِ خود راہ ندہند اول آنکہ ہرگز کسے ننوشتہ واحیانا اگر احمقے موافق ومخالف بنویسد دلِ من در حقِ شما آنقدر مطمئن ہست کہ نوشتۂ آں مجہول ہرگز تصرف در مزاج فقیر نتواند نمود خاطر جمع دارند وایں یکبار نوشتن را ہزار بار تصور نمایند ایں چنیں شیخ سو ند ہا از زبانی شما اظہار نمودہ بود بنا برآں طومار طویل لاذیل در دفعِ ایں خطرہ نگارش یافتہ بود وصحوب شیخ سوند ہا ارسال یافتہ متضمن آنکہ من بعد ایں چنیں خطرہ را در دل راہ ندہید و نہ نوشتہ باشید کہ کسے چنیں وچناں نوشتہ باشند ایں قدر یقین تصور نمائید کہ نوشتۂ ہیچکس در حقِ شما موجب تغیر مزاج ایں عاجز نخواہد بود الحمد للہ بخدمت سلالۃ الاحباب دوست بلاسیں شاہ نور الدین محمد خواجہ سلام برسانند سردار خاں وسید خاں در طورِ ذکر خوب ہستند واخلاص نیکو دارند از آمد ورفت مقصر نیستند سید محمد شاہ یعنی کمال محمد در ملاقات کاہل ہست اما اخلاص دارد در باطن مقصر نیستند والسلام ؛

مکتوب پنجاہ ونہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والملۃ والدنیا والدین از درویش کلیم خدامِ فقرا سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۱۸ از شہرِ شعبان المعظم است قلمی میگردد قبل ازیں نوشتہ بودید کہ یاران ملاقاتِ بادشاہ میخواہند اما ایں معنی قبولِ خاطر نیست بنا؛ علیٰ ذالک مرقوم میگردد کہ ہرچہ آنجا بخاطرِ شما رسیدہ عین صواب ہست کہ محض عنایت

ذوالمنن است زنہار قصدِ این امور کہ موجب اہانتِ خرقۂ درویشان است نکنند
کہ این صحبت پائندہ نیست ایشان طورِ شاہ عبداللطیف برہانپوری را اند کہ معتقد اند طور
دیگر ہست و شیا بینہما اگر بہر طریق آئندہ آید منع نباید کرد واما خود نباید رفت واگر صحرا یا مسجدے
یا جاے معتبرے قرار یابد آنہم چیزے نیست تسمع بالمعیدی خیر من ان تراہ وانچہ بخاطرِ ما
میرسد این است وشما بمقتضی وقت ہر آنچہ خواہید کرد نیکو خواہد بود سلام ما بہمہ یاران
خود جدا جدا رسانند +

مکتوب شصتم۔ نظام الاسلام والمسلمین والملۃ والدین از فقیر درویش کلیم اللہ سلام
مطالعہ نمایند واشتیاقِ ترقیِ مدارج ومراتب خویش تصور نمایند درین روز ہا شوق
آنست کہ کلمہ چند بتفصیل نوشتہ آید اما نامحرم ہست قلم عذر خواہ این داعیہ است
کہ تا پردۂ مفارقت از پیشِ صورت برداشتہ شود واین سرِ مکنون در معرضِ اظہار آید
اگرچہ ارواح را از یکدیگر حجاب نیست اما اعتبارِ ناسوتی خیرگی دیدۂ بصارت می آرد چہ توان کرد
کہ ازین چارہ نیست انشاء اللہ در مواجہ حرفے چند مذکور خواہد شد مرزا عبدالرحیم ومرزا
احمد بیگ برین بے ہیچ لطفے نمودہ مرزا احمد بیگ را در کارِ خود گرم تر از مرزا عبدالرحیم
یافتیم اما ہر دو محبتِ ذاتی بشما دارند دیگر معروض آنکہ شما زنہار الف زنہار قصدِ این
طرف نمائید کہ از دولتِ عظیم محروم خواہید ماند حکم آنست کہ در لشکر خدمتگاریِ طالبانِ
حق نمائید واین سعادتِ خود شمارید وجہد کنید تا مردم بسیار از حضیضِ غفلت بزاویۂ
معرفت بطفیلِ شما رسند واین طریق نادر را شائع کنید کہ فیض پابند وگرمیِ باطنِ شما
در فوج فوج طالبان سرایت کند والسلام +

مکتوب شصت ویکم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدنیا والدین از درویش کلیم

سلام مطالعه نمایند امروز که ۱۲ شهر ربیع الثانی است مرقوم میگردد مصلحت آنست که
بعقدگاه جاے با مستقر خود سازند و توطن اختیار کنند و مجرد و منفرد بگذرانند و براے آنکه
شهر برهانپور در جمیع خوبیها است خوب است هم گذر مردم هندوستان و هم گذر مردم
دکهن و هم گذر حجاج بیت الحرام و اکثر درویشان درین شهر بودند اما تکیه بر لب آب اختیار
کنند و از نظام پوره نام نهند و دیدن امرا و سلاطین چون نیست چرا است چه باک اگر از
رخصت است با هر که خواهید ملاقات کنید و مجلس را اگر خواهید بر ملا سیر کنید اما در هر کار نیت
خیر پیش دارند مصرعه از آن گناه که نفعے رسد بغیر چه باک ؛ و قصد کنید که مخلصان شما از
سیر دنیا پرستی برخیزند و کسے را که داعیهٔ ترک دنیا و انزوا و خلوت نشستن پیش آید غنیمت
شمارید و درین امر خیر از هر وجه مدد فرمایند و یاران را ترغیب بترک دنیا و احتراز از ما سوا بسیار کنید والسلام
مکتوب شصت و دویم شیخ الاسلامی شاه نظام الدنیا و الملة والدین سلمه الله تعالی از درویش
کلیم سلام مطالعه نمایند ۲۷ ذالحجه است پیش شما میاں بهاؤ الدین شرح ملا خوانده بهر طریق
ارتباط وافر دارند اگر همت باین کار بسته شود که این بیچاره بوجه من الوجوه آب و نان برسد
این عبادت متعدی است نه لازم حافظ شیراز میفرماید ـ بیت

بقصد باده کنی جرعه فشاں بر خاک ⁂ از آں گناه که نفعے رسد بغیر چه باک ؛

اگر رجوع بخلق بامر دنیاوی پیش محققان گناه است اما چوں براے غیر باشد جواز دارد والسلام
مکتوب شصت و سویم ـ شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدنیا والدین سلمه الله از درویش
کلیم سلام مطالعه نمایند امروز که جمعه ۶ رمضان المبارک است مرقوم میگردد که کتابت رسید
مشعر بر خیر امور و صلاح کار بود شکر ایزدی بجا آورده شد مرقوم بود که دو سه روز بر توکل نشسته
و در خانه هیچ پخته نشد آخر قرار بر خفتن افتاد اے برادر خوب کردید که در خانه بخفتید مقصود فقیر

این نبود که درخانه ہیچ نہ پختہ باشید بلکہ مقصد این بود کہ بعضے فقرا چنیں وضع اختیار کردہ اند کہ از فتوحات بر طعامِ پختہ اکتفا کردہ جنسِ دیگر را قبول نکردہ اند و ایں وضع برائے یک تن خوب است کہ بر نفسِ خود ہر قدرے کہ اجبار تواند کرد رواست اما در صورتیکہ نفس چندے وابستہ ایں کس باشد قہر نفوسِ مختلفہ باہوائے متشتتہ مشکل دریں صورت ہم وضع خود نگاہدارند در دائرہ قسمت اوضاع چنیں باشد والسلام ۰

مکتوب شصت و چہارم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ از فقیر کلیم اللہ عافاہ اللہ سلام محبت انتسام مطالعہ نمایند مکتوب محبت اسلوب مدتہا ہست کہ نرسید چشم بر راہ انست اے برادر یک کلمۃ اللہ کہ از زبانِ بندہ از بندگاں برمی آید ثواب آں از مرکز خاک تا محدب فلکِ اعظم پر میشود پس طوبیٰ لمن قال وطوبیٰ لمن قال قال لھم جزاءً اولی اول من قال پس اینہمہ صواب برائے خود و برائے تمام سلسلہ مشائخ خود کہ جمع کند بپادشاہی سلیماں برابر نیست پس رحمتِ خدائی تعالیٰ بر شما باد کہ ایں سلسلہ را جاری گردید شکر اللہ سعیکم و ایں ہمہ افتادگانِ حضیضِ غفلت را باوجِ حضور رسانید ید و ارواحِ مشائخ با خود خوشنود گردید بالفرض اگر کسے گنجے با ولادِ شیخ بہ بخشد آنقدر رضامندی جنابِ ایشاں درآں نباشد کہ در احیا رسلسلۂ ایشاں باشد فتدبر و کن من الشاکرین شما در کارِ خود سرگرم تر باشید کہ ہیچکس بر شما شائق نتواند بود مگر آنکہ کارِ شما بکند والسلام ۰

مکتوب شصت و پنجم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم سلام خوانند اے برادر احیا رسلسلہ عجب کاریست خیر جاری است کہ تا ابد الآباد خواہد ماند و ایں مزخرفات دنیا جمع آوردن اسباب فانیہ آخر معلوم کہ باکہ وفا کرد کہ با ما کند طریقۂ خود انشاء را بدکرد اما بنا اہلاں نباید آموخت کہ نعمتِ شما خورند و شکر دیگراں گذارند شنیدم کہ میر عبدالرّ

از ملاقاتِ خلیفہ پیرے پیدا کرد و آنگاہ صاحب نعمتاں میکند عجب است آرے این قسم در
می باشد والسلام ٭

مکتوب شصت وششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا از درویشِ کلیم اللہ سلام
خوانند مشہور آنکہ محبِ صادق و یارِ موافق خواجہ نور الدین محمد کہ تمام محبتِ شما میخواہند از
خجستہ بنیاد عریضۂ بایں درویش نوشتہ بودند و درخواستِ محبتِ شما نمودند ازینجا نوشتہ
می آید کہ ہمچوں این عزیز را باید کہ امتیاز دادہ در تربیتِ باطنِ ایشاں کوشش بسیار نمود
بمراتب تصور برزخ و برزخ البرازخ بایشاں بوجہ احسن نشان باید داد و ہمیشہ متوجہ باطن
ایشاں باید بود و در جذب و اعطار جمعیت سعی باید کرد کہ تا ترقی نمودہ باقصی درجات فائز
شود من بعد کرم و لطف خود را از ہیچو مقبلاں دریغ نخواہد داشت و بہ پیراہنِ مقبولاں
این دوست را باید ساخت و بمحبتِ خود باید پرداخت و باحوال ظاہر و باطن او باید پرداخت
والسلام علیک وعلی من لدیک ٭

مکتوب شصت وہفتم۔ شاہ نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از درویشِ کلیم سلام مطالعہ
نمایند درویش را باید کہ اختلاط بپادشاہان نماید و بخانۂ اہلِ دول طواف نماید کہ اختلاطِ ملوک
رونقِ ایماں میبرد و بر تقدیرے کہ ملوک باعث بریں امر گردند باختیارِ خود نرود آرے اگر بزور
و تعدی برند بروند کہ عند اللہ ماخوذ نخواہد بود و اگر بادشاہے را توفیقِ آنکہ طغرائے نامۂ اعمال
خود نعم الامیر علی باب الفقیر سازد و بگذرد تا آں سعادتمند ازلی بایں دولت مشرف گردد
چنانچہ رفتن بخانہ اینہا یمن ندارد ہمچناں گریختن ازیں طائفہ معنی ندارد لاردّ و لاکدّ اگر کسے
ازیں طائفہ نیاید گو نیاید و اگر بیاید فہو الاحری بحال الفقرا درویش صاحب تمکین کہ بمرتبہ
ارشاد رسیدہ باشد تنفر و گریز آں خوش آئندہ نیست و اگر تکرار آمد و رفتِ آں موجب طلبہائے

گوناگوں باشد بطریق سہر بطرفے رحلت نماید اما اگر انفرار مالایطاق ہمین سید المرسلین و السلام

مکتوب شصت و ہشتم۔ شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند سرود و سماع بحسب اقتضاے وقت اگر موقوف دارند جائز باشد یا براے سیر طرفے روانہ شوید بادشاہ فدویت کہ براے درویشاں می نماید ہیچ درویشے نکردہ ونخواہد کرد بیچارہ معذور است منصب سلطنت وفنا بہم کم جمع شوند دیگر از ملبوسات خود نیمہ آستین براے خواجہ نورالدین فرستادہ شد و براے ملا ابوالفیض ارشادنامہ چشتیہ بایک دستار اگرچہ بفرسیند بشرف کونین مشرف خواہد گشت کہ خرقہ خرقۂ خلافت خواہد بود ما اوراالسبب استمالت خاطر او کہ شکستہ بودیم یک پیرہن تبرکاً لاخلافۃً دادہ بودیم اما از خرقۂ خلافت تا خرقۂ تبرک از زمین تا آسمان تفاوت است والسلام ؁

مکتوب شصت و نہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین از فقیر کلیم سلام مطالعہ نمایند مکتوبات رسید چندگاہ اورنگ آباد را گرم دارید کہ امروز جمعیتے دارد کہ شہرہاے دیگر ندارند وعلیکم بالسواد الاعظم نیز مقتضے ہمین است و طریقۂ سفارش و صدارت خوب است کہ البتہ نفعے بخلق میرسد دریں باب مزید تاکید دانند وخلافت عظمیٰ کہ مکتوب مسجل باشد خبر باہل علم کہ قادر بر عبارت عربی باشند دہند وخلافت صغریٰ کہ زبانی باشد علی اقتضاء الاحوال باصحاب شوق وارباب سخاوت بدہند بقوت شوق و سخاوت میتوانند آدمی را کار پیش برد و عورات را چرا دست بعیت نمیدہید ایں راہ ہم معمور دارند و شخصے از اہل حال و وجد اگر مصلحت باشد در لشکر شاہ عالم بفرسیند کہ مرد آنجا با شما تعلق دارند طریقۂ مجلس در پیش بدارند و طریقۂ ذکر بالکلیہ از دست دادہ اند بجز یاد حق سبحانہ تعالیٰ والخیر استغراق در مراقبہ و امرے دیگر مباد والسلام ؁

مکتوب ہفتادم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت والدین سلام خوانند امروز
کہ ۳ شہر صفر ختم اللہ بالخیر والظفر است کتابتِ شما و کتابتِ خواجۂ کامگار خاں و خواجۂ
نور الدین رسید مکتوبِ شما مضمون این داشت کہ حقیقتِ چشم معالجہ و استصواب اجازت شما مؤتمات
و مضمون مکتوب خواجۂ نور الدین آنکہ چشمِ من فدائے چشمِ حق بینِ حضرت پیرِ دستگیر باد
ازین سخن این کمین حروف نوشت گریۂ سرشار مستولی شد کہ در شرح راست نیاید و مضمون
کتابتِ کامگار خاں تاکید ہیچ حویلی بود والسلام فقیر شما اینجا با ہیچ یک از قبیلہ راہِ محبت ندارم
و اگر راست پرسید قبیلہ ہم ندارم بہر حال محفوظ ام کہ قبیلہ ندارم کہ الاقارب کالعقارب والسلام

مکتوب ہفتاد و یکم لسان الذاکرین خیال العارفین نظام الاسلام والدنیا والدین متع اللہ
الاسلام والمسلمین بطول بقائہ از احقر خادمِ فقرا غریقِ بحورِ گناہ کلیم اللہ سلام محبت
القیام مطالعہ فرمایند بعد ہذا المکشوف آنکہ ۱۱ شہر ربیع الثانی ۱۱۲۶ھ مصحب الفقرا محمد قایم با نمیقۂ
شریفہ و ملاطفۂ لطیفہ رسید چون مخبر از احوالِ خیر آلِ شما بود در احتہا انجا مید نوشتہ بودند کہ
بعضے طالبانِ راہِ حق بنگ و شراب میخورند و می آیند داخل کنیم یا نہ مکرر نوشتہ شدہ است
کہ داخل بکنید کلیہ آنست کہ غیرِ معتقد را داخل نباید کرد اگرچہ سیدزادہ باشد و سوائے آں
ہر کس کہ با عتقاد باشد آں را داخل کردہ آید و در کتابتِ محمد مراد خطیبِ عیدگاہ مسطور بود
کہ شخصے جائے مرید شدہ است و ذکر و فکر از شیخ نیافتہ و طالب اینجا شدہ تلقین ذکر بکنم
یا نہ اے برادر چوں از شیخ خود خالی است ہر چہ در و نقش کنید بر جائیست و اگر از شیخِ خود
مشغولی دارد و درین صورت اگر شما بطورِ خود تربیت میکنید تربیتِ شیخ او ضائع و لغو
مے افتد مریض و حکیم مخالف کشتہ میشود در کتابتِ محمد قایم مرقوم بود کہ درویشاں
دعوت میکنند فقیر ہرگز نمیرود و برادرِ من فقیرِ شما نیز ہرگز بخانۂ ہیچ فقیر نمیرود و نمے طلبد

نحی نوث ولا نوہث اگر در ظاہر ترک سنت است اما در حقیقت عین سنت است که دعوت
مسنون آنست که برائے خدا تعالی باشد نه برائے گفتن آنکه بخانه من فلان درویش مشہور
ہم آمده بود دعوت این مردم از قبیل ثانی است والله اعلم بالضمائر والسرائر والسلام
مکتوب ہفتاد و دوم شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والمسلمین والدنیا والدین سلمه الله
تعالی از درویش کلیم سلام مطالعه فرمایند نمیقهٔ گرامی رسید مرقوم بود که حافظ فتح محمد کتابت
رسانید. و از عید شروع در مراقبه شد جزاکم الله تعالی اے برادر مردم توران قاطبةً برمشرب
حضرات نقشبندیه و طور ایشان طور مراقبه بود اگرچه قبل ازین در توران مشرب کبرویه کاذر
بسیار بود درین دو سلسله ذکر بغایت کنند اما امروز طریقهٔ نقشبندیه بسبب آنکه انقیاد
دارند بسیار شائع است شمارا چون ہمه طریقه موجود است از طور مراقبه چرا بیگانه باشند تربیت
مردم درین طور نیز کرده باشند وحقا که اقرب طرایق است و در بزرگی این سلسله شبه نیست
و درس مثنوی و غیر ذلک ہم وضع خوب است بہمه یاران سلام رسانند خاصه بمیان
یار بیگ سلام محبت انجام رسانند و بگویند که عمده در سلسلهٔ ما پیر پرستی است اگر توانید بکنید
و درین کار غلو نماید که ہمه فیض مسبوط بہمین فنا فی الشیخ است ہر چند در شیخ فنا بیشتر قبول بیشتر
نوشته بودید که احیاناً اگر ملاقات بخان معہود شود حرف تکیه بلکه درماہه و سالیانه مصلحت
وقت باشد خواہم گفت برادر من در باب تکیه و خانقاه اگر بگوئید رواست اما صرف درماہه
و سالیانه چیزے نیست این عجائب است که نعمتے بے ترقب و ترصد و انتظار یک مرتبه از خزانه
غیب چیزے بفرستند و جائے که ماہیانه و سالیانه میشود از عالم توکل بعید مے افتد و گذران
بفقر و فاقه نے نے بلکه بعیش تمام و مفضول ما لا کلام خوب میشود نام نوکری و چاکری خوب
نیست که در تعین نوعی از بوی چاکری ست و منافع وضع خود گاه گاه شما یاران دیگر چیزے

که می گیرند بغایت لذیذ می نماید و با وجود اینهمه اگر مصلحت وقت باشد چاره نیست بعد
آنکه حویلی خوب خاطر خواه میسر آید در چوک اورنگ آباد - قریب چوک اگر یک خدمتگار نگاه
دارید به نیتِ آنکه بسبب پرده او اندکے از ہجوم عوام پناه جسته باحضرت محوِ مطلق باشم
اوضاعِ خواجه نورالدین محمد دردمند بہائے فنافی الشیخ همه خلفای شما مرتبهٔ فوقیت دارد
اگر علمِ عربی هم ضمیمهٔ او شود عالمی ازین مرد روشن شود و این منصب پنجاه دار و سنگِ راه
فیضِ عالمیان شاید گشت والا در همه اوضاع بے بدل است عادت الله جاری بآں شده
که دلہائے طالباں بمرشدیکه شغل منصب داری باشد از عیب است و بالله التوفیق اگرچه
دنیائے این مرد همه دین است - دیگر معلوم باشد که اولاً کسے طالبِ علم که عبارت عربی را
درست تواند خواند اجازت بدهید و اگر علم ندارد اما سخاوت دارد که هر کس آینده و رونده را
خدمت تواں کرد و زر دوست و طامع نباشد این قسم را هم اجازت تواں داد و اگر علم ندارد
و سخاوت هم ندارد اما در قوی و جاذبه تسلط دارد این قسم را هم اجازت تواں داد چندین
مشائخ چناں و چنیں گذشته اند بارے این که مرید شما باشند و خلافت از مشائخ دیگر
دارند چنداں لطف ندارد والسلام ؛

مکتوب هفتاد و سویم - اے برادر بدانکه دنیا فانی است با که وفا کرد که ما کنند همت معطوف
باین هرگز نباید داشت و آں گروه که معطوف این کار اند آنها را اندکے معذور باید داشت
که لولا الحمقاء خسر الدنیا واقع است نصب العینِ ما و شما همین است خود الله دال
باید بود و مردم را برین ربقه صلاح باید زد اگر حکامِ دنیوی ما را نباشند گو مباش حقیقت
میر محمد جعفر که خلیفه شما اند بمن بنویسند که من از نام این مرد شادم و اگر وضع و فقر و فاقه می شنوم
امیدِ شیوعِ بسیار شود که شیوعِ فیض که در دنیاست آں شیوع نیست خمول فیض است والسلام

مکتوب هفتاد و چهارم - اے دوست دنیا جاے نفس پروری و تن آسانی نیست
باید که همت در اعلاء کلمة الله باشد که چنانچه از عالم قاف تا قاف پُر شده از ایمانِ باطن نیز
پُر شوند و اقرب عند الله و رسوله آں کسے روزِ رستخیز است که در افشاے نورِ باطن
ایمان ساعی است سعی درین کار بمرتبهٔ سیری کسے را نرسیده و خداے تعالیٰ مرساد
که حقیقتِ این کار روز افزوں باد دیگر آنکه آدمی از دستِ شیطان و نفس میتواند خلاصی
یافت اما از دست زن مشکل تواں رست بیت در راهِ خدا که رهزنان اند + آں راهزناں همیں
زنانند + ختنهٔ فرزندِ سعادتمند ابو سعید جلال الدین حامد در احسن اوقات میسر آید و مجلس بے
تکلف آراسته شد مردم اندروں را همه سراپا و درویشاں را دستارها رعایت نموده آمد
المال والبنون زینة الحیوة الدنیا والباقیات الصالحت خیر عند ربک مقاما والسلام

مکتوب هفتاد و پنجم - شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدنیا والدین از عاجزِ بے هیچ عمر
ضائع کلیم الله سلام مطالعه نمایند امروز که ۱۲ ر جمادی الآخرین است مرقوم بسلامِ الفت
رقم میگردد که شما چرا ما را فراموش کردید اگر گوئید که من بسیار رقیمه می نویسم اما کمتر آنجا میرسد
گوئیم قرینه بر عدم ارقام قایم میشود زیرا که در رقیمه نوشته می آید که دل از ذکر و فکر و تربیت
فقرا و سالکین و از مجلس نگاهداشتن برخاسته است چوں ذکرِ مولیٰ عز شانه این حال داشته
باشد ذکرِ ما عاجزاں معلوم که چه گنجایش داشته خواهد بود اے برادر خود را و عمرِ خود را فداے
محبتِ الٰهی باید کرد و روز بروز در ترقیِ مدارجِ عشق باید کوشید و عذر و حیله سازی هیچ
کار نمے آید - آناً فآناً از شوق قدم پیش باید برد و مجاهده عمر گرانمایه بسر باید برد و بر درِ ملوک
نباید رفت و آینده هر قسم که باشد او را منع از آمدن نباید کرد و اوقاتِ خود را بمراقبهٔ حال
در جمع الجمع و در انبوه خلائق بباید پرداخت و فیض دینی و دنیوی بعالم رسانند و همه

حلاوت و عیشِ خود را فدائے آں بندگاں باید کرد و در آں باید کوشید کہ اکثر اہل دل
دل از دنیائے دوں کندہ میل بطرفِ عقبیٰ پیدا کنند والسلام ؛

مکتوب ہفتاد و ششم۔ شیخ الاسلامی نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر کلیم اللہ
سلام خوانند مکتوب شما مدتے است کہ دیدہ را سرور نہ بخشیدہ اے برادر خدائے تعالیٰ
درخواہد کہ ایں عاصی پُر معاصی را بفضل و کرم از انچہ در و استعداد توجہ اللہ باشد نگاہ دارد
وایں عاصی مے بیند کہ ہر چند موش در سفید شدن ترقی میکند دل در سیاہ شدن
نیز ترقی می پذیرد کار از دست ہیچ نمی آید سوت مشرف گردید دست خالی میروم تا چہ پیش آید دستِ
خالی خوب ست از آنکہ دست بنا مرضیات آغشتہ باشد در آں کوشید کہ صورتِ اسلام
وسیع گردد و ذاکرین کثیر۔ ترقی در دنیا در آخرت آمرزش ندارد چوں مردم را بہ بینید کہ متوجہ
دنیا و اہلِ دنیا و اسبابِ دنیا باشند در آں کوشید کہ مردم از دنیا بآخرت متوجہ شوند والسلام

مکتوب ہفتاد و ہفتم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت سلام مسنون مطالعہ نمایند مکتوبے
پے درپے نوشتہ باشند چشم انتظار در رہ مکتوب شماست و نہ دانید کہ مکتوب بسیار نوشتہ ایم
حالا آں گرمی نماندہ است ما ہر روز مشتاقِ تر از روز اولیم مصرعہ از دلم سر دی مجو کہ شمع
از کافور میست۔ و نوشتہ بود کہ بعضے مردم ناخواندہ ادعا خلافت نمودہ دست بمردم میدہند
اگر چیزے برکت دریں فدویان مسموع میشود از آں چیزے بدہند۔ والا تغافل نکنند کہ آتم نشوید والسلام

مکتوب ہفتاد و ہشتم۔ عارف معارف الٰہی گنجینۂ اسرار نا متناہی بلغ اللہ الیٰ مراتب الرجال
واحسن طورہ فی الحال و فی المآل از فقیر کلیم سلام مطالعہ نمایند رقیمہ شما کہ مشتمل ذکر احوال و
منع شاہزادہ حلقہ ذکر جہر را و باز پس فرستادن و مدارا کردن شما برائے دفعِ شرارت رسید معلوم
گردید کہ شما حسنِ سلوک با شاہزادہ کردید اے برادر با دولتمنداں و بادشاہاں بلکہ سائر خلق محا لفت

بنا مادہ است مصرعہ با دوستاں تلطف با دشمناں مدارا ۔ ہمہ مظہر صفتے دانستہ بخلق کریم پیش باید آمد و آنچہ از احوالِ خیر مآلِ اخوان الصفا و خلان الوفا شاہ ضیاء الدین محمد و شاہ فقیر اللہ مرقوم بود ہمہ معلوم گردید اے برادر شاہ فقیر اللہ اینجا ہم ہرے باین عالم مجانبت دا و من تغافل میکردم زیراکہ داعیۂ خلافت و صدر نشینی و ایصالِ خیر بکافۂ مومنین در دماغ او نبود عجائب از شاہ ضیاء الدین مینماید کہ خلفا جائے نشینانِ مسند پیغمبر اند ایں گروہ تمکین بغایت می نماید واللہ الہادی الی سبیل الرشاد مصرعہ صد بار توبہ شکستی باز آ ۔ مکرر نوشتہ ام و اکنوں باز می نویسم کہ حلقہ ہمہ نا ہم کردہ باشید و صفتِ آں آنست کہ با ہمہ یاراں حلقہ باید کرد از نورِ صبح و بعد عصر و آنکہ مرغوب باشد ترہیبت او او را مقابل باید نشاند وہمہ چشم بندند و شما بچشمِ دل متوجہ خلائق شوند شما آنکہ مقابل نشستہ بقوتِ ذکر قلب در قلب ہمہ قلوب تصرف کنید ۔ تا بیخودی و غیب نماید و بعضے را شوق پدید آید اما ہمہ باید کہ تعظیم او بکنند و متوجہ بقلب باشند اگر از خارج کسے حفظِ آں بیقراری کند روا باشد و دریں حلقہ آں را اگر بیخودی بیشتر و بیشتر باشد پس سر آمد و سر حلقہ او ست بدیار ام ایں درود شریف نوشتہ فرستادہ شد بسم اللہ الرحمن الرحیم ۔ اللھم صل و سلم علی محمد تعینک الاقدام و المظہر الاتم لاسمک الاعظم بعدد تجلیات ذاتک و تعلقاتِ صفاتک علی اللہ کذلک و اثر ایں آنست کہ بعد مرور کرور صحبتِ پیغمبر شود انشاء اللہ ۔ درویش بے خویش محمد یار از یں احقر سلام مطالعہ نمایند و ترقی در فنا فی الشیخ از اہم مآرب و اعظم مطالب شمارند عورت را نیز دست دادہ باشند ۔ وقتِ مرگ معلوم نیست کہ مرد کیست مرد آنست کہ بخدا رفت بسا مرد کہ آں روز زن باشند و بسا زن کہ آں روز مرد باشند والسلام ۔

مکتوب ہفتاد و نہم۔ شاہ نظام الحق والدین سلمہ اللہ سلام مسنون مطالعہ نمایند
عرضہاے داعی بسیار بر ارسالِ این حروف است بشما سفارش شاہ حقایق آگاہ محمد فضل
است کہ بالفرض والتقدیر مصدر تقصیرے شدہ باشد کہ موجب کدورت و غبار خاطر شریف
شدہ اکنون این مرد خود را مہذب الاخلاق ساختہ و شایستگی تمام بہم رسانیدہ لایق
نوازش است بلکہ خلافت نامہ در حقِ این عزیز زود روانہ سازند و بہر جا کہ حکم فرمایند راسخ
الاقدام در آں موضع نشستہ باتصالِ نعمت مشغول شود والسلام ؛

مکتوب ہشتادم۔ عارفِ عالم عاشق مانندِ ذات شاہد صفات عمدۂ اصحاب وجد و جود
آسودۂ اربابِ عین شہود شیخ الاسلام والمسلمین شیخ نظام الدین متع العارفین بجود وجود
از درویش فنی خاکپاے درویشانِ کلیم شاہجہاں آبادی سلام مطالعہ نمایند و مشتاق
خود شناسند بعد ہذا دو قطعہ کتابت بمعرفتِ میاں مظفر فرستادہ بودند رسید مضامین
معلوم گردید اے برادر خداے تعالیٰ خلاق جمیع کائنات است و تفاوتِ درجات در نواحی
کائنات پیدا است خلق کالانسان من تفاوت بیانِ اختلاف مفعول است وما تری
فی خلق الرحمان من تفاوت بیان عدم اختلاف نفس فعل است پس ہر گاہ اختلاف در فعل
حق تعالیٰ متحقق شدہ اختلافِ تقدس کہ در پیشِ یک شیخ ساعتے نشستہ باشد آنقدر بعید
نیست شاہ اسد اللہ و شاہ ضیاء الدین را بر احوالِ اینہا باید گذاشت و خود را بر آنکہ
امور اید باید سپرد دلم بسیار میخواہد کہ یاران لشکر را بگذارند اما از انجا کہ در لشکر مشیت قدر
یافتہ اند روزرا آنجا کوتاہ نمیتوانند دید یاراں چہ از کتابتہاے یار و چہ از اغیار کتابتہای
دل آں غم پیوند حاصل شدہ آدمی کہ اگر با التصفیہ و تزکیہ نباشد آدمی نیست فکیف مراتب
علیا را جزمی۔ شما ہر گز متعرض ہیچ وضع اینہا نشدہ متوجہ اعلاء کلمۃ الحق باشند واللہ

متم نوره ولو کره الکفرون اگر وضع شما موافق طریقت و شریعت و حقیقت است هرگز کلمهٔ
ناحق هیچ یکے مزیلِ رونق نخواهد شد و الا محل زوال است دیگر شمارا اذن ارشاد و بیعت زنان پارسا
خواه جوان خواه پیر داده ام و مکرر ایں معنی نوشته ام حالا منتظر ام دیگر بناشند دولتمندانرا
که دستِ بیعت میدهند توقع از ایشاں نخواهد داشت که ایشاں همچو صبح و شام بخود مشغول باشند
ارادتِ حقیقی بعض را میسر است اگر ازیں طائفه ارادتِ مجازی دارند اکتفا بر توبه دارند
و تکیه بر پیر اما ازیں مریداں که تحقیق بالتقلید و عزلت اختیار کند چنانچه عبد الله خاں را شنیده ام
آنرا ترجیح است و باید که بسیار دوست داشته باشید دیگر نوشته بودید که قبولِ نیاز مندان نمیکنم
اے برادر عملِ سنت آنست که آنحضرت صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم هدایای مسلمانان و مخالفان
قبول میکردند بنده هم قبول میکند زیرا که دریں استحکامِ وداد است و ایضاً آنحضرت عیال داشتند
و فقیر شما هم معیل است دیگر مکرر نوشته ام که شما چوں نیت گرانی خاطر کسے دارید نیکو است نگرفته
باشید و ایضاً شما مجرد اید شاید محتاج هم نباشید اما عیال مند را و دیگر دارد قول حکیم سنائی
قدس سره مؤید فعل شما است شعر زر که ستانی و نیفشانیش - بهتر از آنست که نستانیش
یا قول النبی و فعله صلی الله علیه و آله و اصحابه وسلم و لکل امر ما نوی در دعوتِ عماره دعوت
شیخ احمد بوبی است که امیر خسرو علیه الرحمة او را ترجمه ساخته اند و سراج السالکین هم خوب است
دیگر از شنیدن وضع مجلس و سرود بے شور و شغب دل بغایت راحتمند شد نعم ما فعلت مصرع
بهانگِ چنگ مخور مے که محتسب تیز است - دیگر همه یارانِ خود را سلامِ فقیر رسانند بر وجه خصوص
و بهمه یاراں عوام خود سلامِ فقیر رسانند وجه عموم من کان خاصا لك فهو من خواصنا
و من کان عاما فهو من عوامنا شما همه را بکارِ خود گذاشته و صلح کل نموده بارشادِ خلائق مشغول
باشید اگر جماعتے طاعتِ ظن کنند چوں شما خوب باشید قصور نخواهد کرد و السلام الله سبحانه

عزشانه جمالِ فقرِ محمدی نظرة بعد نظرة و لمحة عقب لمحة در چشم سویدای قلبِ حقیقی زیاده کناد
و ما مضی مراتبِ شوق که عدم امکان مزید است بتائیدِ قوتِ قیومه نظامه رسانا دمیقه که مطمح نظر
در آمو و بود منظر در آمد اگرچه آثارِ سرعت در بعضے ابیات لائح بود اما بالغایت دلنشین افتاد برادر
فکرِ آں دارند که این هستیِ موهوم از دیدهٔ اعتبار برخیزد و این حول که بر دیدهٔ عالم نشسته و نصیب
العین گرفتاران تعینات گردیده از قوتِ باصرهٔ حق بین برخیزد و تمکین در ماسوی باید کوشید و
دیدهٔ دل را از رویتِ اعتبارها باید پوشید تا محویت و تپش نصیب عاشق نسبت عارف نیست
در آں بکوش که از احیار و ابرار باشی در آنکوش که از مقربان باشی صحو بعد المحو نهایت است
والسلام علی من الضحی السمیع و هو الشهید ۔

مکتوب هشتاد و یکم - شیخ الاسلامی نظام الحق والدنیا والدین از فقیر سلام خوانند و مشتاق
خود دانند شاه ضیاء الدین برائے فقیر از بادشاه حویلی بکهزار و دو درعه بازار خانم که مشتمل است
بر یک ایوان و دو حجره و یک چاه و یک جا چه گرفتند چوں عمارت در و بغایت کم بود مبلغ هفتصد روپیه
خرج کرده دیوان خانه ترتیب دادیم تتمه با تمام سمت یابد که عالمیان از آں بهره ور باشند دیگر
بهمه محبان و معتقدانِ خود که دستِ بیعت داده و آنکه حسنِ عقیدت بے بیعت دارند سلام فقیر
بهر فرد جدا جدا رسانند و چوں اسامی عاشقانِ الٰهی بخاطر حاضر نیست به تفصیل نپرداخت والسلام

مکتوب هشتاد و دوم راحتِ وجودِ من این رقعه را در عین مجلسِ سرود که از ازدحام خلق و راگ
بود نوشته ام دوستاں را همه جا حاضر باید داشت دیگر مصلحت آں می نماید که شما هم متاهل
شوید بهر تقدیر این سنت را هم بجا آرید و قبولِ هدیه سنت است شما چرا هدایا قبول نمیکنند در دو قلنک
مزاج متمزوج و متاهل گردید درین وقت ردِ هدایا خوب نیست بلکه مضر - سه پارچه دستار و چادر
و نیمه آستین با شجرات فرستاده شد برسانا د با تمامِ سنت باید کوشید تا عالمیان از آں بهره ور

باشند بہمہ محباں و معتقداں کہ دستِ بیعت بشما دادہ اند سلام ایں فقیر و یارانِ اینجا بخدمت شما و اصحابِ شما سلام میرسانند ؛

مکتوب ہشتاد و سویم نظام الملۃ والدین والاسلام والمسلمین زین اللہ تعالی بوجود شریفہ سلک الفقرا الی یوم الدین از فقیر کلیم سلام خوانند و ہمہ حال مشتاقِ خود دانند الحمد للہ کہ ایں نقش خاطر خواہ نشست و قرعہ فال توفیق ایصال فیوض الٰہی بنام آں نیکنام زدند ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ ذوالفضل العظیم شکر ایں نعمت مرا از شما بیش باید کرد اما اے برادر سعی مبذول آں سازند کہ فیض باکثر مردم متعدی شود ہر کہ فی الجملہ صلاحے داشتہ باشد ازو دریغ ندارند و دربندِ آں نباشند کہ او تارکِ دنیا باشد کہ کارِ خود تاثیر خواہد کرد سماع در خلوت اکثر با یاراں مخصوص خود شنیدہ باشند کہ امروز قدر راگ مشایخ نمی شناسند و ادرا برعایت نمی کنند ؛

مکتوب ہشتاد و چہارم محبِ حقیقی مشیخت پناہ حقایق و فضائل دستگاہ مولانا شیخ نظام القلوب سلمہ اللہ تعالی از فقیر درویش کلیم عنوان عنوان صفحہ سلام مفتح کلام مطالعہ نمایند و ہر حال مشتاق ترقی مدارج کمال و تزاید علم و حال خود شناسند از دنیا رستن بعقبیٰ رسیدن است واز ہر دو برخاستن بخدا نشستن صوفی آنست کہ بخدا صحبت داشتہ باشد نہ بخود۔ زخرفاتِ دنیا ہرگز اعتبار ندارد و مبتلاے او نیست مگر دوں و مبتلاے او نیست مگر مجنوں و مفتوں اما دنیا کہ وسیلہ عقبیٰ باشد آں نہ دنیاست بلکہ آں عقبیٰ است دانست آنکہ دانست و ندانست آنکہ ندانست باید کہ برحمت عالمیاں بودہ قصد در ایصالِ خیر و تنبیہ غافلاں بسیار کوشند اما تنبیہ از آگاہ خوش است از قبیل اتامرون الناس بالبر و تنسون انفسھم نباید بود ؛

مکتوب ہشتاد و پنجم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین ثبت اللہ علی الحق والیقین از درویش

کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز نسبت دہم ماہ شوال ہست کمتوب میگردد کہ مجازی احوال ظاہر خیر ہست اما ایں گنہگار ریش سفید کردہ وصورت گناہ گشتہ انچہ می باید ازآں تہیدست است و وقت فراق نزدیک رسیدہ امیدوار عفواست فاتحہ برخوانند کہ خاتمہ بالخیر حاصل شود واللہ سبحانہ راہ محبت وعشق آساں گرداند کہ ہمہ راہہا پُر آفت است مگر راہِ عشق واخلاص ایں راہیست عجیب انچہ مردم در عمرہائے نوح در ریاضت شاقہ یابند دریک دم عشق باخلاص مے یابند اشباہ ارباب النعیم نعیمہم

مکتوب ہشتاد وششم۔ مولانا نظام الدین از درویش کلیم سلام مطالعہ فرمایند ہند کتاب شما رسید ومضمون معلوم گردید سخن در بابِ فقر رفتہ بود اے برادر محبتِ خدار الباس کار نباید در صفاء باطن بذکر ومراقبہ دوام حضور باید کوشید کہ حقیقت مسئلہ وحدت وجود جلوہ گر شود در وحدت شہود تصدیق امر خلاف نفس امر است وحیف باشد کہ عمر گرانمایہ صوفی در طلبِ امر خلاف نفس امر ضایع شود باید کہ در تجرید وتفرید باطن وظاہر کوشید وریاضت را وظیفۂ خود سازند وآمد وشد بامردم دنیا کم کنند کہ بسیار مضر است وبمجرد بیعت نمودن مردم را اذن وارشاد ندہند تا در معنی فقر پیدا نشود وچوں پیدا شود اگر از عالم ظاہر نصیبے داشتہ باشد اذن بدہند واگر مطلق عاری باشد بکار خود مشغول باشد واگر بیعت جاے دیگر کردہ باشد شما تلقین ذکر نکنید اے برادر تلقین ذکر ومراقبہ موقوف بر اعتقاد است اگر اعتقاد برخود بہ بینید تلقینِ ذکر ومراقبہ واکساب بکنید اگرچہ کافر مطلق باشد کہ اعتقاد آں راہدایت وتربیت خواہد کرد ولے اعتقاد را ہرگز راہ ندہید وبحضور او تلقین نکنید کہ بسیار مضر است والسلام

مکتوب ہشتاد وہفتم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از ایں درویش سلام خوانند از لشکریانِ اعظم شاہ پنج شش کس دیدہ واشدند اما بحالِ خود گرفتار بودند صاحب من از دیدنِ بادشاہ چنداں نفع بمردم نخواہد رسید کہ از مکاتیب فیمابین۔ مکاتیبِ فیمابین بہ از ملاقات ہست نوعی شود کہ راہ مفتوح شود دیگر معلوم باشد کہ محبت الجوار محمد جعفر بیگ کہ حامل کتاب فقیر اند

مدت پنج شش سال آنجا ماندند همیشه خوابهاے نیکو دیدند و مناسبتِ خود بارواحِ حضرت خواجہ
قطب الدین و حضرت سلطان نظام الدین بسیار میکنند اما توفیق بیعت نیافتند هرچند میر عبدالرشید
بایشان ایما نوشته بودند آخر همچو ما عاجزان در نظرِ ایشان نیامدند اکنون بفقیر ملتجی اند که سفارشی بشاه
نظام الدین بنویسند بنابر آں نوشته می آید که ایشان را البته البته داخل سلسلهٔ چشتیه بکنند که
ایں مرد همچنیں ضائع نشود والسلام۔ دیگر واضح باد که مرتبهٔ فقر پیشِ خدا و رسولِ خدا بیشتر از
مراتب جمیع طوائف است چه ایشاں را اهل الله میگویند و ایں اضافت چه شرف بخش است فضلِ الٰهی
که شما خود را تمکین بهمیں طور سپارید و اسم طالب علمی که مایهٔ غرور و تکبر و غرور و خود بینی است از خود بردارید
بلکه تغیرِ لباس هم بکنید۔ که مبادا طالبِ علماں چوں لباسِ شما را لباس طالبِ علماں بینند شما را
فریب داده از راهِ خدا براهِ دنیا برند و ارشاد خلائق دریغ ندارند و جهد بلیغ نمایند که مردم در سلک
شما داخل شوند و بمرتبهٔ فقر رسند و محبتِ دنیا از دلِ ایشاں سرد شود و در سماع و وجد برنگِ شما گردند
و شیطنتِ باطنی آنها بکلی برحمانیت مبدل شود و اذکار و افکار شائع سازند اما باهل و نا اهل
ایں حرام است۔ الحمد لله که میر عبدالرشید داخلِ ایں سلک شده اند اما باید که تسلیم باشند و سیادت
و فقیر زادگی گذاشته خاکِ قدمِ فقرا شوند و از اول ابجد شروع نمایند و للعاشق المسکین ما یتجرع
اخوی بایزید خاں باخلاصِ تمام بجانبِ شما متوجه اند در امرِ دین و دنیاے ایشاں متوجه باشند والسلام

مکتوب هشتاد و هشتم۔ شاه نظام الاسلام والحق والشرع والدین از فقیر سلام مطالعه فرمایند
کتابِ شما رسید درج بود که سید محمد شاه که از اکابراں اند رسیده اند خلافت سید مذکور برجا است
که اسلاف ایشاں بزرگ و درویش بودند و هم فی الجمله علمی که براے خلافت ضرور است دارند بهر تقدیر
خوب است اگر مجرد براے همیں کار میشوند سلسله جاری خواهد شد دیگر عزیزے فلاں جا خانقاهے
بطول و عرض یکصد و بست و پنج ساخته امید وار اجازت است اگر فیضی باو رسیده است

بدستند منتظر ماندنِ او برائے اذنِ ارشاد این ہم از دیانت و امانت اوست و قاضی ابو البرکات فاضل
قوی است او کہ دربارۂ او سفارش نوشتہ البتہ قابلِ این کار شناختہ باشند حاملِ رقیمہ محمد ذاکر
فرمانِ مروست دارد توجہ فرمایند کہ حاصل فرمان در دستش بیاید شاہ ضیاء الدین باز بدہلی
آمدند اللہ تعالیٰ جمعیتِ دل بدہد گدڑی شالی کہ محمد جعفر فرستادہ بودند رسید والسلام۔

مکتوب ہشتاد و نہم کعبۂ ارباب ارادت قبلۂ اصحابِ سعادت آستان ہدایت مقتدائے عرفان
درویشی نظام الدین مقتدائے اہلِ عشق باد خاکپائے درویشاں کلیم اللہ سلام میرساند ای
درویش بدانکہ رفتن بخانۂ دولتمنداں ہمین ندارد و نعم الامیر علیٰ باب الفقیر و بئس الفقیر
علی باب الامیر حدیث صحیح است من رخصتِ این معنی ندادہ ام و نخواہم داد و اگر او را نفس و
شیطان باور نمیت بس چرا بخدمتِ شما می آید میدانید کہ پیشِ فقرا بادشاہان رفتہ اند و
سعادت دانستہ اند غازی الدین خاں نوکر است از نوکران بادشاہ اگر احیاناً او بفقیر نوشت
من اجازتِ خانۂ دولتمنداں شما را نخواہم نوشت باقی ماند مقدمۂ فتوح اگر خواہید مگیرید بہ نیت
و اگر خواہید نگیرید باظہار الغنا عن الناس والافتقار الی اللہ تعالیٰ ای عاشق
بدانکہ رجوعِ خلایق و کثرتِ مریدانِ خود را گم نخواہید کرد کہ انچہ در دنیا قیمت دارد عشق آلہی
کہ بے ریا باشد قیمت دارد باقی ہمہ تسویلات نفس است باید کہ روز بروز عشقِ آلہی افزون شود
ہرگز ریا و عجب را دخل نباشد و فروتنی و شکستگی زیادہ شود و بہائے عمر گرانمایہ بخیر باد۔ دیگر حال
معمولاتِ شما از خطِ شما ظاہر بود احتیاجِ تکرار نیست بارے بہمہ حال بحق مشغول باشند
حقیقی ہمین وقت باید دانست باقی اسم و رسم است آنکہ مشغول بحق است مشائخ سلاسل
مشغول و آنکہ از حق مشغول است مشائخ از و مشغول عمدہ یا بودن است مصرعہ مراد در
مباد آندم کہ بے یادِ تو بنشینم یادِ او ہمان وقت است کہ یادِ دیگرے نباشد۔ بیت

مقیدانِ تو از ذکرِ غیر خاموشند ۔۔۔ بخاطرے کہ توئی دیگراں فراموش اند

رسالۂ اوراد و اشغال احتیاطِ تمام دارد بدستِ ہر کس فرستادہ نمیشود تا عزیز اعتباری رسد بعد از اکتساب فرستادہ خواہد شد توقع کہ ایشاں نیز در اخفاے ایں امر از نظرِ اغیار اہتمامِ تمام مرعی خواہند داشت اللہ تعالیٰ الحمد خود دارد و آنقدر کہ بخود دارد؛

مکتوب نودم - برادرم محمد نظام الدین سلام محبت انجام مرفوع باد پیوستہ دل نگراں خبر خیریت شما است از رشتۂ آگاہی امید کہ گاہے نا آگاہی نرود دنیا و ماجراے دنیا سہل است خوشا حال کسے بیداردلاں کہ دریں غفلتکدہ ہشیار اند ہر جا کہ طالب خدا را ببینید آبروے ما را برخاکِ قدم وے نثار کنید ہر کہ از حالِ ما استطلاع از ما سلام خوانند والسلام

مکتوب نود و یکم - الحمد للہ رب العالمین کہ نامۂ نامی آں صاحب سِر سامی حضرت نظامی ہمادر عین روزِ مجلس و جوش و خروش عاشقاں گمنامی رسید از خواندنِ آں عریضہ و از سوزشِ حالِ آں اعنی اخوی دلیر خاں صد حصہ رنگِ عشق دوبالا شد ہزاراں شکرِ الٰہی بجا آوردہ شد کہ الحمد للہ والمنۃ کہ نقش گیرا کہ محتاجِ درویشاں ہمگی ایں است بآں برادر بوجہ احسن واتم رسیدہ کہ اثر آں دریں عزیز یعنی دلیر خاں نمود دارد و قبل ازیں اخوی ابراہیم خاں رسیدہ بودند اما دل معطوف بامورِ دیگر ہم داشت ایں مرد خود از عشق برکالۂ آتش بود اللھم زد و لا تنقص سوز دلِ سینہ دلیر خاں کم تحفہ نیو و رسانید کہ ایں ضمیمہ بر آں باید جزاکم اللہ عنا خیر جزاء والسلام - دیگر آنکہ مثلاً اگر خلوت گزیدہ بجلوت گراید اگر صوم داشتہ باشد افطار کند و اگر افطار داشت صوم اختیار کند بیمارستان و بندیخانہ ہا را سیر کند اہلِ ابتلا را دریابد و در مقابر مے رفتہ باشد تا اینہمہ بر شوق آرزو داند کہ نہ جایگاہ جز است پس یادگیرد از غیر او پرواز نقل است کہ پدرِ مجنوں مجنوں بکعبہ برد کہ حلقۂ درِ کعبہ را مجنوں بدست گرفتہ دعا کند کہ حقتعالیٰ اورا از دیوانگی خلاص دہد او حلقۂ

کعبہ را در گرفت و دعا کرد کہ خداوندا مرا بطفیلِ ایں درِ معظم ہر دم محبتِ لیلیٰ زیادہ دہ و ایں
جملہ مضمون را شاعرے دریں دو بیت آوردہ ؎

پئے دعائے فراغت ز عشقِ مجنوں را	بکعبہ برد پدر باصد آہ و واویلے
گرفتہ حلقہ کہ یارب بحقِ ایں خانہ	بہر دمم سوئے لیلیٰ زیادہ دہ میلے

چوں در مجاز ایں رنگ باشد حقیقت را از عدم ایں رنگ ننگ۔ آرے بعضے عرفا را حضوری
گاہی ایں قسم دست مے دہد کہ کار از ذکرِ جہر و خفیہ بر مے خیزد و در ہمہ حال مراقبہ دوست مے باشد
ایں خود نعمت است پس دریں صورت ترکِ مراقبہ چہ معنی دارد بلکہ دوام مراقبہ شعار باید ساخت

مکتوب نود و دوم شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از درویش کلیم اللہ

سلام مطالعہ فرمایند امروز کہ ۱۰ ربیع الاول است قلمی میگردد مرقوم بود کہ بخانۂ غلام محی الدین
پیرزادہ قصدِ ارتباط است کہ حالِ بیماری چنانست اے درویش بدانکہ جز عشقِ الٰہی انچہ است
اگرچہ شکر خوردہ است زہر خوردن است مقدمہ ہر کار عشقِ پروردگار باید داشت پس انچہ
معینِ عشقِ الٰہی باشد محمود باشد و انچہ در وایں معنی مفقود نامحمود پس در ماکل و مشارب و ملابس
و مجالس و مداخل و مخارج در ہمہ مطمح عشقِ الٰہی باشد و انچہ بہ نیتِ عشقِ الٰہی باشد امید خیر و برکت
از دست و انچہ در وایں نیست نیست ہمہ شر است پس چوں ایں مقدمہ ممہد شد بداں کہ
زنے کہ موجب اطمینانِ عبادات گردد و از خدمتِ او خدمتِ مولا منقبض نباشد مبارک است
و زنے کہ سبب و تشویش جانِ صوفی زیادہ گردد و در عبادتِ مولیٰ و عشقِ او نقصان پذیرد
نامبارک پس تفحص باید کرد و زنے باید خواست کہ ہمہ آرام و طاعت باشد نہ ہمہ غصہ و غضب
و قہر و بے آرامی ما امتحان کردہ ایم کہ زنان مساوات مے جویند و شیطان پیدا میکنند زنہار
از چنیں زناں ؎ در راہِ خدا کہ رہزنان اند + آں راہ زناں ہمیں زنان اند + استغفت

قلبک و ان افتاک المفتون مقدمہ ہر گاہ باید داشت اما اگر از فقیر استفسار میکنند ہر آئینہ
این درویش آنست کہ درم خرید باید بہم رسانید و آزاد باید کرد و در نکاح باید آورد بخوف
آنکہ دار الحرب موجود نیست والاخریدن کفایت داشت و اگر بریں صبر نتوانند کرد زنے کہ مہرش
از دہ درم شرعی متجاوز نباشد باید خواست کہ دو شوق فی الجملہ خیر است اما زنانِ قبیلہ بزرگ
قیامت انگیز اند ذاق من ذاق فہم من فہم اما شنیدہ ام کہ میاں محمد علی موجب این تشویش
شما شدہ اند و میخواہند کہ جاے کہ خود کتخدا شدہ اند در میانِ قبیلہ شما را نیز میخواہند ہر چہ باشد
اما وضعِ خدا پرستی و بے نیازی از دست نرود زنہا بسیار پیدا خواہند شد اما عشق و محبت الٰہی
و بے نیازی از عالم عدیم الوجود است والاختیار معکم دیگر آنچہ نوشتہ بودید کہ لذت ذکر و
فکر الٰہی نماندہ است نعوذ باللہ من ذلک فتنہ ہاے درویشی ملاقات دولتمندان
و ہجوم خلائق است استغفر اللہ ربی من الحور بعد الکور مردن در پیش است
بحمد اللہ تعالیٰ رو نمودن است غفلت دریں کار مباد تو بیخ تازیانہ از مرگ و اموات نمودہ
بتازگی در یاد حق ساعی باشند این نفس بیت المال آسائش طلب است ہرگز آسائش
روا ندارید و در طعام قلت و در خلوت کثرت ہمیشہ خود را ابجد خوانِ طریقت بیند لشند و شوق و
ذوق مشغولیہا کنید و از صحبتِ مردہ دلاں اجتناب کنید کہ اینہمہ سرایتِ صحبتِ ایشان است
کہ دل بی یاد و ذکر مولیٰ بیاساید و السلام

مکتوب نود و سوم عارفِ معارف گنجینہ اسرار نامتناہی نظام الاسلام والدین از درویش
کلیم اللہ سلامی کہ منبعث از فرط رحمت و مبنی از وفور رافت است برخوانند و بہمہ حال مشتاق
ترقیِ درجاتِ خود شناسند الحمد للہ والمنۃ کہ آں نتیجہ عمرِ این بے سر و برگ مقبول دلہاست
اگر بر ہمیں طور امتداد کشید و خاطر کشائش مردم و ہجوم عوام و خاص سر رشتہ امیدانکہ فیض

فیضِ خدا گیرا تر شود مصرعہ قبولِ خاطر و لطفِ سخن خداداد است - مکرر مکاتیب مرقوم بود
در وصولِ آگہی نہا تردداست کہ شما سیر بسیار طور دارید اما این طور سیر سلوک خوب ست و مقبولِ
خاطر ہنوز وقتِ انزوا و گوشہ نشستن نیامدہ فی الحرکت برکت واقع است یارانِ شما بعضے
صاحب حال شنیدہ شدند آنرا کہ حالش مقام شدہ باشد و از علمِ ظاہری چاشنی داشتہ باشد
و لباس صوفیانہ پوشیدہ در گوشہ ہیچ توکل نشیند خط تلقین اگر بنویسند جائز است و این امر
مفوض برای شما است در ہر کہ لیاقتِ این امر بینند اجازت بدہند اما علمِ ظاہر و توکل دو رکن
است برائے کمال و تکمیل این امر جلیل القدر از دعوت ہر کہ ساعی است سراج السالکین را مطالعہ
کنید انچہ بر ترک جلالی و جمالی نباشد او قریب الوصول و سہل الاصول باشد بگوئید تقسیمِ اوقات و
توزیع مراتب خلوت و جلوت ہمہ معلوم شد اے برادر مصرعہ دل کہ روشن شد کتاب و دفترے
در کار نیست * گاہ چنین و گاہ چنان چیزے نیست و خواجہ نور الدین نوشتہ بود کہ سفارشی برائے
فقیر در بابِ انعام محبت خود بخدمتِ حضرت مرشدی بنویسند این سفارش ہمراہ کتابت خواجہ
مذکور نوشتہ خواہد شد بلکہ حاجتِ سفارش نیست باید کہ در اعطار محبت خویش دریغ ندارید کہ لیاقت
اہلیت وارد و شما او را خواہند نوشت کہ برای محبتِ من تصور برزخ بسیار کردہ باش کہ محبت
از تصور بہ خیزد انچہ از عدم عبادت حافظ خیر و زعرف فقیر اللہ ایما رفتہ بود اے برادر خلق
الانسان من تفاوت بعضے و بعضی چنان ہر کس بقدرِ محبت خویش بفیض میرسد ازین باب
با ہیچکس تکرار نکنند کہ در ہزار بلکہ لک مرید دلربا ہم میرسد باقی و بال حال مصرعہ بہر یک گل
منتِ صد خارمے باید کشید والسلام

مکتوب نود و چہارم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین از درویشِ کلیم سلام مطالعہ نمایند
در بابِ شاہ اسد اللہ انچہ حمقا میگویند سوائے سکوت جواب نیست کہ کلام الحمقا یطوی ولا یروی

وعلی تقدیر روایت باید گفت حال فقیر اللہ خاں از سہ حال نیست یا مذکر است یا مؤنث است یا خنثیٰ در شریعت امامت مذکر تجویز کردہ اند این بدیہی است کہ مؤنث و خنثیٰ نیست پس مذکر را فوز امامت چرا نباشد و کسے را کہ امامت در شریعت درست باشد در طریقت نیز درست باشد آمدیم بر کراہت و عدم کراہت این امر خارج از بحث است فرایض و لایت خاص فردے از افراد نیست وقال اہل التصوف التدلیس من تلبس الابلیس من وسوس فقد اباء بغضب اللہ نعوذ باللہ شما این کار زنہار نکردہ باشید اگر از حسب و نسب من بدبگویند چہ مضائقہ است پیش خدا تعالیٰ خوب باید دیگر چہ است

مکتوب نود و پنجم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین ملا الدنیا والدین متع اللہ العاشقین بطول بقائہ از خاکپای درویشان کلیم سلام مطالعہ فرمایند معلوم نمایند کہ فقیری چیزے دیگر است و شیخی چیزے دیگر پیش ارباب عرفان آنچہ قیمت دارد بے ہیچ بودن قیمت دارد باقی تمام رسم است اگر اسباب درویشی جمع شود آں ابتلاء و امتحان حضرت حق است مغرور نباید بود در فنا و بقا باید کوشید کہ فنا و بقا کار دل دارد ہیچ و ایضاً بے تکلف باید بود اما بر ہیچ شریعت باید رفت جامع باید بود در شریعت و طریقت و حقیقت و آنچہ در شریعت راسخ نیست ناقص است بلکہ طریقت و حقیقت را معلوم کہ حقیقی ندارد و مراد آنست کہ جامع باشد بساں شریعت و طریقت و حقیقت اے برادر در تفاوت مراتب فقرا اگر امروز خواہی کہ دریابی بجانب شریعت او نگاہ کن کہ شریعت معیار است عیار فقیر بر شریعت روشن می گردد مثلاً از یک شیخ دہ مرید صاحب کمال پیدا میشوند و ہر یکے بحسب استعداد خود وضعی اختیار کرد و شیخ در حق ہمہ ظن نیکو میدارد و ہمچناں بخلق اگر خواہی کہ قبل از در آمدن روز قیامت کہ پردہ از روی ہمہ کار برگیرند امروز معلوم نمائی کہ ازیں دہ کدام یکے بقرب پیش حقتعالیٰ تقرب دارد۔ نگاہ کن کہ ازیں دہ مرید کدام یکے بشریعت آراستہ است ان شاء اللہ تعالیٰ روز قیامت ہم ہماں کس پیش قدم و بلند مرتبہ خواہد بود بعضے مریدان بسبب پست حوصلگی بعضی اوضاع ناشایستہ اختیار میکنند و از بقایای نفس است ہنوز عن اصلہ مستاصل نشدہ و این معصر

مشہور است مصداق میگردد مصرعہ بدنام کنندہ نکونامی چند + از غایب بر شاہد نظر نیکند
و بسبب این فرعِ کج از اصل راست غافل نمی نشیند اما طبائع عوام برین قیاس بغایت دیرچرا
را اتحادِ طریقت پیر و مرید امرِ شایع است حاصل سخن آنکہ خود بعشق و عاشقی باید ساخت و معاملہ
جنگ مشیخت نباید پرداخت الحمد للہ اوضاعِ یارانِ ما جملہ محمود است و اگر از یکے احیاناً وقوعی واقع
شود اغماض نظر باید کرد معلوم آنکہ معنی ماسبقے اکنون یاران را باید کہ باکید یگر فانی باشند جنگ
مناسب طریقہ نیست بشما و زرے فقیر کہ بغایت جنگ است - اگر یارے دماغ و تکبر و خودی بکند
اولاً آنکہ او یار نیست و ثانیاً آنکہ فقیر ہم نیست مگر عارف نکند اگر عارف شود فقیر را با شما بسیار خصوصیت
شما چرا نامہربان میدانید اگر من بر شما مہربان نباشم در دنیا کدام نور دیدہ دارم کہ بر وے مہربان
خواہم بود و در مکتوب شما درج بود کہ مردم در حقِ شما چیزہا میگویند کہ تاب شنیدن ندارم گشتہ میشویم
لہذا تدلیس یعنی اخفا نامِ شما میکنم اے برادر مردم در حقِ فقیر انچہ میگویند فقیر از آں ہزار درجہ
بدتر است من عفو کردم شما ہم عفو کنید اما برای خدا تدلیس نکنید کہ قال اصحاب التصوف
التدلیس الہم نعیذ من تلبیس ابلیس اگر در حق من در حسبِ عرف دارند معلوم حسب دارم ملای گدای
صدقہ خوار عالمم چہ بزرگے خود جنیم اگر در حق نسب من حرف دارند معلوم بزرگزادہ نیستم از اجلاف
و ارزال ہستم چہ بارے بد بردہ است و اگر چیزے میگویند کہ نفس الامر است چہ بلکہ شادیست کہ کسے
در نفس الامر خوب باشد و مردم او را بد میگویند و اگر چیزے میگویند کہ در نفس الامر ست پس چہ جاے
بد دماغ شدنست کہ حق میگویند و راست اے برادر چون شما را قبولیت پیدا شد مردم برائے آزار
خاطر شما کہ ما ہمچو عزیزے بزرگی را داغ کردیم این قسم کلمات مے آرند بے دماغ نشوید اے برادر در طریقہ
بلند مرتبہ آنکہ فانی در شیخ بیشتر باشد و قبول بر قدر فناست اگر قبول خدا و رسول و خلق میخواہید در شیخ
فانی شوید والسلام +

مکتوب نود و ششم - احوال آمال مولی الموالی مولانا شاہ نظام الدین والاسلام والمسلمین والاحسان سلمہ اللہ تعالی از تغیر آنچہ کہ موجب التزام شریعت و طریقت و حقیقت باشد مفتون و محظوظ باد - ای برادر این نامہ را دستور العمل خود شناسید و در حکم آن احتیاط نماید کہ فرو گذاشت را در آن مدخل نباشد کہ موجب افراط و تفریط نگردد و حد وسط از دل بروں نرود آن احکام را بدفعات نقل میکنم رحم اللہ من اتقی السمیع وہو شہید اولاً آنکہ مقصود ایصال خیر است و خیر عبارت از فنا ما سویٰ است از جمیع المسالک الی البقاء بحق تعالیٰ و قیام السالک فی جمع محبۃ اللہ این معنی باید کہ ہمیشہ در نظر باشد و شرح این را درین رقعہ نتوانم داد ثانیاً آنکہ در ایصال خیر امری مرعی نگردد کہ مفسد نباشد بلکہ نفسہ باشد کہ غول خمار این شراب دمار از روزگار درویش خواہد بر آورد دیگر آنکہ تغیر لباس چنداں اعتبار ندارد بیماند را و اخر ہر چہ کہ پوشانید پوشند و خورد در ذکرا حظ و نصیب نباشد اما این کہ صوفی را از لباس فقر ننگ و عار می آید عجب است کہ شمار ا ننگ نے آید آنکس کہ شما پیش او میروید اگر شمار ا ننگ می آید عجب فقیر اید و اگر او را ننگ مے آید چرا پیش او میروید و ترک صحبت این قسم مردم چرا نمیکنید ثالثاً از دحام خلایق مستوجب شکر الٰہی است ہر چند ازدحام زیادہ شود شکر الٰہی بسیار بجا آرید کہ ہر کس قدر قیمت خود نیک نمید اند کہ بچہ مے آرزد و رجوع خلایق محض فضل و کرم اوست ازیں تنگ نشوید این دولت ہمہ را میسر نمیست رابعاً آنکہ چوں کسے بیعت نماید بمجرد بیعت اذن ارشاد ندہند و برخود قیاس نکنند کہ آن لفظا از عالم دیگر بود خامساً آنکہ چوں قابلیت بکثرت ذکر و مراقبات و مشغولیات برائے خلافت رسانند اگر علم ظاہر داشتہ باشد مبارک است آن امثال بنولیسند والا گویند کہ بکار خود مشغول باشند سادساً اینقدر دستگاہ باشد کہ جدا یا با فقیرے چند گذران توانید کرد و مہمان با مردم بیگانہ بیگانہ نگذارند سابعاً و آنچہ مفتوح برسد با آن فقیر ہا ہمراہ صرف نمایند و روزیکہ نرسد آن روز را غنیمت شمارید کہ

در فقر و فاقه تاثیرے عظیم است فہم سن فہم سابجا آنکه مسئله وحدت وجود را اشاعت بایش ہر آشنا
و بیگانه نخواهید بر زبان آورد بلکه بعضی مریدان که استعداد فہم داشته باشند بر مزد اہیار باید گفت
اگر فہم ایشان آہسته آہسته قبول کرد زیاده واضح باید گفت والا ہمانقدر زیاده است ثامنا آنکه یا وضع
ملاقات با ہمه دولتمندان اختیار کنید یا قطع ملاقات بہمه اما با بعضے ملاقات و با بعضے منافات چیزے
نیست تاسعاً آنکه صلح با ہندو و مسلمان سازند و ہر که ازین دو فرقه که اعتقاد بشما داشته باشند ذکر و فکر
و مراقبه و تعلیم او بگویند که ذکر بخاصیت خود او را بر بقهٔ اسلام خواہد کشید و با غیر معتقد اگرچه سید زاده
باشد تعلیم نباید کرد که رابطه مبنی بر اعتقاد است اے برادر مشیخت متبوعیت را میخواہد تابعیت را ممکن
تابع باشند و اہلِ دول را نباید گفت اگرچه اخلاص ہم داشته باشد که در تابعیت بر وضع خود و روش
نمیماند دیگر آنکه مجلسِ سرود بطورِ ریا میکنند ازین معنی بسیار محظوظ شدیم خوب میکنند که در مجلس علانیه
شہرت است اما اگر گرمی ہست و مقصد گرمی است و اگر تقاضای وقت علانیه باشد آنرا ہم اذن است
دیگر آنکه با مخلصانِ صحبت تعلیم و ادب و ہیبت نگاه دارید که صحبتِ انبیا با اصحاب چنان بود اے
برادر مشغولی با خدا تعالی مقصود است و آنکه مقصود غیر این دولتِ عظمیٰ و سعادتِ کبریٰ ست
آن مدعی است فقیر حقیقت نیست که اطلاق فقیر بروے مجاز یست من وجوه شیخ علیه الرحمة
معتقد علیه این امر بوده اند اگر عزیزے از یارانِ من برین نمط نه ایستد گو یارِ من نیست اما چون
تعبیه مقبول است اگر بعد سفاہتی و لغزشے پائے توبه در میان آید التائب من الذنب کمن لا ذنب
له عذر خواهِ اوست ہر کرا از یارانِ خود اذن دہند مبالغه در احیاے سنت و اماتتِ بدعت خواہند

مکتوب نود و ہفتم شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والشرع والدنیا والدین سلمه الله علی
رؤس الطالبین از درویش کلیم الله بصره بعیوب نفسه سلام مطالعه نماید ملاطفه نمایق رسید
مضامینِ مکاتیب معلوم شد انچه گفتگوے شاهِ ضیاء الدین و مرزا یار بیگ و حقائق دیگر

که مرقوم بود بوقوع انجامید موقع و صواب نمود۔ اے برادر از یک تخم بر چند یں پیدا میشود و هر یک بنوعی ورنگے همه یکسان نیستند انچه مرقوم بود که یاران میگویند که باشغلها بسیار رسیده و بشاهِ ضیاء الدین کم
این حروف مسموع نیست چه فقیر همه معمولاتِ خود را نسخه کشکول ساخته آن را بهر کس رسانیده
بیک وتیره۔ و قطع نظر ازیں بر تقدیر تسلیم از آن کم شغل عالمی را روشن کردید و یاران باوجود آنهمه
کثرت اند و اشتغال۔ عالمی را بدظن کردند پس این قلت از آن کثرت به است و انچه مرقوم بود که صحبت
با دولتمندان نمیتوانم داشت الحق صواب همین است دیگر چون دولتمندان صحبت میکنند از ایشان
مترصد و مترقب وجد و حال نشده باشید که اینها گرد افکار میگردند که منشا شوق و حالت و وجد است
اینها را معذور باید داشت و تکالیف و سفارشهاے شاقه اگر از وسعتِ ایشان خارج باشد نباید داد
و اوقات را معمور با ذکر جهر و مجلس سماع دارید و وقتی را مقرر کنید که در آن مراقبه میفرموده باشید و نقشبندیه
یاران را حاضر میساخته باشند ذکر جهر براے مبتدی است و مراقبه براے منتهی تا هم اکثر اوقات بمراقبه
باشید و حضوری کرده باشید مقرر آن برادر باشد که ملاقاتِ امرا و سلاطین اگر براے نفس خود
باشد یا براے جیفه دنیا باشد لعنتِ خدا بر او باد که این کار شیطانی است نه رحمانی و اگر براے آن باشد
که براے غریب عاجزی نفع توانا رسانید خود عین مسلمانی و رحمانی است اگر خود بخانه امیر و سلطان
نمیروید راه خط و کتابت مفتوح سازید که در سلف و خلف انیمعنی بود و هیچکس منکر نشود این سخن بغایت
دقیق است فهم من فهم و غفل من غفل و این سلوک را هم قابلیت باید مصرعه نه هر که سر بتراشد قلندری داند
مکتوب نود و هشتم۔ انچه از ناهنجاری بعضی اهلِ دول که بوسیم فسادِ اعتقاد متصف اند نوشته بود دید عجیب
غریب نمود چه اعتقاد این مرد موجب تعجبِ غرائب که این گروه مجهول اند بر مفاسد اعتقاد ز نهار
این گروه را مریدِ نباید داشت در اصول این امامیه مقرر شده که ولایت منحصر بر ائمه بود پس توجه ایشان
بمشائخ بغرض از اغراضِ دنیوی خواهد بود و لیس الا هذا اطلاق اسمِ ارادت دریں گروه مجاز هم

متعارف نیست بلکه حقیقت مهجور است شما این گروه یاری و نعم سلوک مے کرده باشید و هرگز
ذکر مذاهب در میان نیارید و اگر تفصیل حکم سوال کنند تا امکان بتصریح هیچ امرے مبادرت نباید کرد
این در صورتے است که آمد و رفت او متمر نفع بنده از بندگان خدای تعالی باشد و اگر مردک لاخیر فیہ
بنوعی مهجور از مجلس باید ساخت و با دیگران صحبت تربیت هدایت و وصول بمراتب و روشنی ایمان
کرد الحاصل با دولتمندان مدد در معاش باید کرد و عاجزان را مدد در معاد و در رقیمه مکتوب بود که اکنون
طعام پخته قبول خواهم کرد هر قدر که باشد این خوب است و طعام پخته ذخیره نتواند شد خواجه نور الدین
از خجسته بنیاد عریضه مشتمل طلب محبت پیر ارسال داشته بود نامه چون طلب و محبت شما بود بسیار
خوش شدم که استعداد بلند دارد قابلیت او از طالب و معلوم میشود سفارشی خواسته همین سفارش
آنست که بمراقبه تصور صورت و حقیقت خود ارشاد فرمایند که محبت را زیاده کند دیگر آنچه اطبا
میخواهند که شما را در دفع باده و دنبل دلالت بازدواج و نکاح میکنند باید دانست که ازدواج
اگرچه نافع است همچنان اذیت بیشتر بسبب نفع ناممکن باشد اصلاح دموی بفصد و حجامت
و جلاب و تنقیه از هر قسم که باشد باید کرد اگرچه نکاح هم تنقیه است اما خالی از بلاے نیست حضرت
بشر حافی را قدس سره پرسیدند که نکاح سنت است چرا ترک کردی گفت شغلنی المفرض
عن السنن جمعیت فقرا را از فرائض است بر تقدیر این که ضرورت داعی باشد والضرورات
تبیح المحظورات واهی درم خرمایه به از خاتون مدمغ و بعضی وصف کنند که این خاتون نجابت
غریب دارد هرگز اعتبار نباید کرد شکسته لب خاتون رتبه برابری و سویت پیدا میکنند و موجب
ایذا میگردد آرے گاه باشد بحسب اتفاق همچنین خاتون افتد و این نادر است دیگر اخلاص با
شیخ خود هر که دارد دور از هیچ نیست والسلام اصل در این است که چون فقیرے شهرت پیدا
میکند عیب جویان و عیب بینان برای آزار خاطر او فکرها میکنند و میخواهند که رونق بازار او

بر و د و آں معززاز کاوش اینہا متفر شود این میدانند واللہ متم نورہ ولو کرہ المشرکون
سلطان نظام الدین اولیارا مردم بر سرِ منبر دشنام میدادند و حضرت سلطان جیو در آن
مجلس حاضر می بودند روزے کار از حد گذشت بعضی یاران شکایت بخدمت حضرت آوردند کہ
زیادہ ازیں تاب نداریم کہ ذمِ حضرت بر سرِ منبر بشنویم ما کشتہ خواہیم شد حضرت فرمودند کہ قوم بار امیگویند
ما عفو کردیم شما طفیل عفو ما نیز عفو کنید و ایں رباعی بر زبان مبارک راندند۔ رباعی

ہر کہ مارا رنجہ سازد راحتش بسیار باد		ہر کہ مارا یار نبود ایزد او را یار باد
ہر کہ خارے افگند در راہِ ما از دشمنی		ہر گلے کز باغ عمرش بشگفد بے خار باد

اگر نیکیم از شما ایم و اگر بدیم از شما ایم اینقدر میدانیم بہ یقین کہ مستحق اہانت بسیار ایم لیکن شکر
خدا میکنیم کہ مردم رحم کردہ اہانت کم میکنند دنیا و اہلِ دنیا و حطامِ دنیا و کاروبارِ دنیا معلوم در راہ فقیر
بذلِ مال و جاہ و جان باید کرد ایں عادت مستمر است بیت ما بخی للہ والرسول معا۔ من
لسان الوسمے فکیف! تا برائے غیرتِ خود شیخ محمد را بنامِ دیگر یاد نباید کرد دیگر پسر کور در شہر
در آمد و بخانہ مشائخ رفت و نذر ہائے نیک گذرانید بعد روز چند ماہ بدست مغلے زری فرستاد تخمیناً
صد خواہد بود در آں وقت بروی آفت ضبط اشتہا شدہ بود نفسِ مرا خوش نیامد کہ خود نیاید و زر
بفرستد قبول نکردم گفتم شما در تعب و ماندر قبول کنیم انشاء اللہ تعالیٰ چوں شمارا فرح حاصل شود
قبول خواہیم کرد بعد از آں فرح حاصل شد خود آمد اما معنی ارادت در و نیافتم اینقدر ہست کہ ظنے
فی الجملہ دارد والسلام ؛

مکتوب نود و نہم۔ نظام الاسلام والمسلمین را از درویش کلیم اللہ دعا و سلام برسد انہا
آنکہ یک قطعہ کتابت بمضمون آنکہ چند قاب طعامِ اعظم شاہ فرستادہ و شما قبول نکردید و برائے
درویشاں نیز قبول نکردید۔ و منعِ ذکر جہر در مسجد۔ حق این است کہ شما ہم خوب کردید و او ہم خوب
کرد خوبی شما ظاہر است کہ طعامِ ظلمہ خوردن چہ نافع است اگرچہ فقرا برائے مصلحتِ قبول
ہمچنیں چیز ہا کردہ اند بعد از آں بصاحبِ مخمصہ دادہ اند کہ بر و حلال حرام میشود و خوبی او

آنست که علماء ذکر جهر در مسجد منع کرده اند وقت شام اگر مردم بنوافل اوابین وغیر ذلک مقید نشوند
پس درین وقت ذکر جهر چرا سیما با سه صد کس یا دو صد کس باید کرد اکثر علماء در اصل ذکر جهر اختلاف
دارند چه جائے در مسجد جامع بوقت نوافل با اینهمه مردم و سبب منع علماء اینست که نماز افضل از
ذکر مجرد که ذکر عام است و صلوٰة خاص چه در نماز ذکر است و در ذکر نماز نیست پس از ذکر جهر حال
وقت مصلیان پریشان میشود بنا برآں ذاکران جهر را منع باید کرد که وقت آنها پریشان نکنند و
شما را آں پس نبود که در زمان غازی الدین خاں مغلی صوفی را دُرّه زد برائے همیں ذکر جهر در مسجد
ذکر جهر در خرابه و ویرانه باید کرد و نه در معموره خصوص در مسجد- دیگر بدانید که بادشاه هندوستان
از اولادِ امیر تیمور است و امیر تیمور ارادت بخدمت شاه نقشبند میداشت این تورانیان قاطبةً
وکلهم اجمعون مسلکا مے رسلسلۂ نقشبندیه اند و هیچ سلسلۂ دیگر را وزن نمی نهند عجب ست که
شما را این سلسله هم رسیده است و شما جاری نمی سازید و رواج نمی دهید فعلی هذا صلاح دید
فقیر آنست که غلو در سرود و سماع خوب نیست که این امر مختلف فیه است و غلو در مراقبه خوب است
که متفق جمیع سلاسل است پس بعد از نماز فجر با جمع یاران تا وقت اشراق مراقبه باید کرد و
بعد از مغرب تا عشاء مراقب باید ماند وقت ظهر و عصر اگر توفیق باشد باز مراقبه باید کرد و روز شنبه
تمام روز مراقب باید ماند و مجلس ذکر منحصر در شب جمع باید داشت و مجلس سماع در یکے روز از ایام
هفته مقرر باید ساخت و یاران را ذوق و شوق چنانچه در ذکر جهر و سماع میشود همچناں ذوق و شوق و
محویت و بیخودی در مراقبه هم پیدا گردد ؎ تو مباش اصلا کمال این ست و بس + رو در دم گم
شو وصال این است و بس- بیشتر اوقات در مراقبه باید بود و حلقهٔ مراقبه وسیع از حلقهٔ سماع
باید کرد و شریعت را احکام باید نمود حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی بغایت مشغول بمراقبه
بودند اے عزیز در مراقبهٔ بزرگاں تکمیل را حالتے بهم رسیده که بیگانگاں فوت پنداشتند قصد
تجهیز و تکفین کرده اند تا پانزده روز بیهوش محض مانده اند این هو و هائے سماع و سرود پیش
این مراقبه بجوے نمی ارزد- یاران اهل علم را درس تفسیر و حدیث و عبادات و فقه در میان ظهر

وعصر و بعد از صبح بگویند و اہلِ شوق کہ اند کے بعلم آشنا باشند درس لمعات و لوائح و امثالِ آں
بہر حال مراتبِ تمکین بہ از مراتبِ تلوین است و آخرِ شبہا بعد از نمازِ تہجد بمراقبہ نشستن بہ از
ذکرِ جہر کہ مشوش خلوت اللہ باشد کہ مراقبہ احتمال ہا ندارد بخلاف ذکرِ جہر۔ آرے در ہیاہا با نہا ذکرِ جہر
لطفے دارد و درسِ شبہا سلوک و سیرِ مشایخ اللہ مطالعہ باید کرد خاصتہ تذکرۃ الاولیا شیخ فریدالدین
عطار و نفحات الانس مولانا جامی و منازل السائرین و رشحات نقشبندیہ و امثالِ ذلک باقی
ماند ملاقاتِ دولتمنداں مسنون آنست کہ ہمہ ملاقات باید کرد و اگر دل نمیخواہد اختیار است ترک کنید
ایں ہم طور است بزرگاں چنیں ہم کردہ اند مقصودِ من ازیں تطویلات آنست کہ اعراض خواص
وعام را بر شیخی شما جانباشد یارانے را کہ خلافت بدہید بگوئید بار قیمہ برنگارند کہ از فحوای سخن
ورقم ایشاں علم و کمالِ ایشاں معلوم خواہد شد و حقیقتِ باطن نیز والسلام علی عبادہ الذین اصطفے
مکتوب صدم۔ بخدمت شاہ نظام الدین والدنیا سلام فقیر رسانند و ایں سخن ہرگز بلا حضور
کسے مذکور نکردہ باشند کہ ما قائلیم باخفاء آں الا علی من القی السمیع وہو شہید وصلی اللہ علی سیدنا
محمد وآلہ اجمعین و آنچہ مرقوم بود کہ اگر ذات بحت در دیدن نمی آید پس حیاتِ عشاق عبث است
اے درویش حیاتِ عشاق عبث نیست حیاتِ او برائے عدم دیدِ ماسوی است و چوں ایں امرِ
عظیم حاصل شد ہمہ مراو درکنارِ او نہادند و آنکہ محبت را بصورتے و تشبیہی و تنزیہی تصور
کنی افاداتِ بحت نماند و آنچہ مبعوثِ تست ہیچ تو است ہر چہ باشد ایں اصل را مقرر داں
و بر گفتہ بیخبراں قباحت شناس بے صفت و بے رنگ و بے قید بود و بے کیفیت و کمیت باشد والسلام
مکتوب صد و یکم۔ درویش نظام الدین مقتدای اہلِ عشاق باد خاکپای درویشاں
کلیم اللہ سلام میرساند اے عاشقِ صادق بدانکہ از رجوعِ خلایق و کثرتِ مریداں خود را گم
نخواہی کرد کہ در دنیا قیمت دارد عشقِ الٰہی کہ بیرباں قیمت دارد باقی ہمہ تسویلاتِ نفس است
باید کرد کہ روز بروز عشقِ الٰہی افزوں شود ہرگز ریا و عجب را مدخل نباشد و شکستگی زیادہ شود و سوای
دو خادم تا لشی را نگاہ ندارید و آنچہ از غیب میرسد از و نصیب خود و خادمانِ خود جدا کنید و باقی کہ

فاضل باشد آنرا وقتِ شام ہر قدرِ عزیزاں کہ وارد شوند پیشِ آنہا باید داشت درویشی کہ خلوتخانہ
ندارد زندگانی ندارد واگر حق پرسید چنانچہ در زن کردن بے آرامی است ہمچناں بوجود حقیقی
آرام است والسلام ؛

مکتوب صد و دوم ۔ شیخ الاسلام والمسلمین نظام الدین اعلی اللہ درجتہٗ فی مراتب التوحید
واتصال طریق العشق والتفرید از خادمِ درویشان کلیم سلام موصول است اے درویش
مہما امکن در اعلاء کلمۃ الحق والیصال فیض من اللہ الی اللہ و فی اللہ و باللہ مقصر نخواہند بود
مدتیست کہ مراسلہ شما بما رسیدہ مرقوم بود کہ از پیرکانو متوجہ بشما میخواہم کہ شوم اے درویش بحمد اللہ
کہ مصلحتِ ایں کار شما نیکو میدانید کہ ہرچہ میگوئید خوب خواہد بود اینقدر باید کہ نیتِ فاعل بر فعلِ خیر
مید باید کہ نیت المرء خیر من عملہ دنیا و اسبابِ دنیا ہیچ در ہیچ است ہرچہ برائے حق است خیر است
باقی ہمہ شر شہرت و قبولِ خلق اعتبار ندارد خدائتعالی ہیچ مسلمانے را بایں بلا مبتلا نکند مرقوم بود
کہ ذکرِ جہر با یاراں در خانہ موضع دیگر میکنم اے درویش بیخود در ذکرِ مولی باید شد کہ بیخودی نشانِ
فنا و فنا ست بعد از آں بقا ست در ہر ذکرے و شغلے و مراقبہ کہ بیخودی نمی شود در حساب اُستاداں
این فن بیکار است اے درویش طریقۂ عجیبہ دیگر است میخواہم کہ آنرا بخلق رسانند فی الواقع
بس نادر است امید کہ معمولِ شما افتد و عالمگیر شود آں اینست کہ بعد نماز فجر حلقہ کنید ہرچند
زیادہ مردم باشند بہتر و فقیر و غنی و عالم و جاہل ہر کہ باشند داخل حلقہ شود و مراقب نشینند و چشم
فراہم آرند و شما نیز چشم فراہم آرید و از چشمِ دل بقوت اسمِ ذات متوجہِ دل مقابل باید شد کہ فیضِ مقابل
زیادہ میرسد از آنجا معلوم میشود المقابلۃ خیر من المقارنۃ وگاہ گاہ متوجہ اصحابِ یمین و اصحابِ یسار باید شد و بقدر
معمولیتِ اسمِ ذات در دلِ خود تصرف باید کرد کہ ایں تیغ جذبہ در دل مقابل کہ تربیتِ او منظور و مختار افتادہ ظہور
ایں تصرف در مقابل بحسب صفائی دلِ او خواہد شد مثلاً کسیکہ صفائی دل بسیار دارد و بیہوش و بے خود
شدہ بیفتند و غلطاں غلطاں شوق و بیقراری نماید باید کہ اہلِ حلقہ باں نیز دراز نہ و بگذارند
کسے ہرچہ خود بکنند اگر کسے خارج از حلقہ رعایتِ حالش بکنند رواست و کسیکہ صفائی قلب

کم دارد بیهوش افتاده خواهد ماند و آنکه ازین هم کم دارد فی الجملة بیهوش و بیخود و فی الجملة باهوش
خواهد بود این حلقه را حلقه همان میگوئیم که فی جلاله و جماله و فی مطالعة ذاته نه درین طریقه ذکر جهر است
نه سرود که هر دوام مختلف فیه است و توجه الی الله سبحانه متفق علیه جمیع مذاهب - هم درین طریقه
مشرب نقشبندیه است و هم مشرب چشتیه و هم مشرب قادریه رزقنا الله وایاکم ایصال هذا
الطریق الی خلائق الله - محبت فی الله یاران را درود نوشته ام که مواظبت نماید درود انیست
تا هم همه محبانِ خود میفرموده باشند که بسیار مقبول است و آثار ظاهر میشود و صحبتِ حضرت میسر
می آید چون از کرور درود متمم میشود بسم الله الرحمن الرحیم اللهم صل وسلم علی محمد تعینک الاقدم
والمظهر الاتم لاسمک الاعظم بعد تجلیات ذاتک و تعینات صفاتک وعلی آله ذالک ۔

مکتوب صد و سوم - شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والشرع والدنیا والدین سلمه الله تعالیٰ
بخاطر فقیر مے گذرد چنانچه ایام هفته توزیع و تقسیم یافته است بمجالس ذکر و مجالسِ سماع همچنان
قسمی مقرر شود برای مراقبه بطور نقشبندیه که همه اصحابِ سلاسل را فیض باشد بلکه اول و آخر
هر روز بشغل توجه و مراقبه معمور باشید که شغل مراقبه مقبولِ هر سلسله است بخلافِ سماع و ذکرِ جهر
که طائفه از ارباب شریعت و برخی از اصحابِ طریقت درین دوام خلاف دارند قطعِ نظر مراقبه را
متفق علیه هر سلاسل است و کیفیت بیخودی و غیب و وجد در مراقبه حاصل است طورِ مراقبه
بهر قسمے که مقرر سازند بهمه یاران خود بنویسند که مروج شود که مردم را
نفع زیاده شود - دیگر در روزِ ذکر جهر یا حی یا قیوم همه مردمانِ مجلس با شیخ استاده شده ذکر نمایند
که بسیار نافعست سندِ ذکر یا حی یا قیوم آنست که همه استاده شده ضرب یا حی بر صحیفهٔ دل زنند و در رکوع
رسند و بذکر یا قیوم باز استاده شوند و دستها باکید بکمر سبب نمایند نقل خط حضرت یحیی المدنی که باورنگ آباد
نوشته اند اینست از جانب شیخ یحیی سلام برسد از آنجا که سماع قوتِ صالحانست منع کردن را هیچ وجهی ندارد والسلام

مکتوب صد و چهارم - هو الملیک الحمد لله علی کل حال والصلوة علی مولاه محمد والوصل بالنعد و
الاصال وعلی آله و اصحابه ما خطر فی البال و طالبه فی الفراق اما بعد نموده می آید که برادر دینی

ومحبِ یقینی الصادق المصدوق فی الشوق الناہج الحب الذوق نظام الدین مدّ ظلہ آنچہ از کتابِ الہی
در سلوک طریق ودادیافتہ و بآں معاملہ نمودہ و مالکِ آں امر گشتہ با واو نست کہ از روئے رحمت و شفقت
علی عباد اللہ بمستحقانِ ایں طریق رسانند بشرطیکہ عنوانِ ظاہرِ خود را از وسمۂ شریعت و بیضا
مزین داشتہ باشند و مُراودت ابناء دنیا نہ نماید وانزوا و تجرید و تفرید شعارِ خود نماید کہ اگر ایں چنیں
یابند آنچہ برمن اعتماد نماید و من اللہ النصر و علیہ التکلان ولاحول ولاقوۃ الا باللہ العلی العظیم
التماس آنکہ چوں اندیشۂ سالک از ہجوم خطرات مستغرق گردد و بلاحول گفتن و معوذتین خواندن
کمی نپذیرد واز معالجہ آں درماند چہ علاج کند امید کہ از روی شفقت معالجہ سریع الاثر دریں
باب زدۂ کلک عطوفت گردانند۔ جواب تجدیدِ وضو کند و اگر غسل میسر شود بہتر۔ دو رکعت نماز
ادا کردہ سر بسجدہ نہد و ایں دعا در یک نفس یک مرتبہ اگر تواند سہ بار بخواند یا مقلب القلوب و
الابصار ثبت قلبی علی دینک یعنی ای برادر گردانندہ دلہا و بصرہا ثابت دار دل مرا بر دین خود چوں
خطرہ بر مرکبِ نفس سوار شدہ در دل جولاں میکند اگر انس نفس بذکر اللہ کنند بسیار کم شود
وحاصل آنست کہ مولوی قدس سرہ میفرماید بیت پور بند وسوسہ عشق ست و بس + ورنہ کے
وسواس را بست است کس + والسلام +

مکتوب صد و پنجم۔ شاہ نظام الملۃ والدین والاسلام والمسلمین زین اللہ تعالی بوجودِ
شریفہ سلک الفقراء الی یوم الدین از فقیر کلیم اللہ سلام خوانند و بہمہ حال مشتاقِ خود دانند
الحمد للہ کہ ایں نقش خاطر خواہ نشست و قرعہ توفیق ایصالِ فیوضاتِ الہی بنامِ آں نیکنام
درگاہِ الہی زدند ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشآء واللہ ذو الفضل العظیم شکر ایں نعمت را
مرا از شما بیش باید کرد اما اے برادر سعیِ مبذولِ آں سازند کہ فیض با کثر مردم متعدی شود
ہر کہ فی الجملہ صلاح داشتہ باشد از و دریغ ندارند و در بنای آں نباشند کہ اللہ تعالی تاثیر خواہد کرد
مرزا محمد رحیم بیگ یک گلابی گلاب آوردہ ملاقات ایں بے ہیچ نمودند اندکے از حلویات و نبات تبرکا
دادہ شد جوانِ سعادتمند از شغل احمد بیگ بیشتر از مرزا رحیم بیگ بنظر آمد والعلم عند اللہ و اگر

با یاران خود در خلوت مخصوص خود شنیده باشند که امروز قدر راگ مشائخ نمی شناسند و آداب را
رعایت نمیکنند و قصداً این طرف نکنند بلکه در اشکار این طریق را شائع سازند و بهر دم رسانند والسلام

مکتوب صد و ششم - الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفیٰ اما بعد محبة الله حقاً و محبة الفقراء حقاً
و محبة غیرهم فی الله حقاً مولانا نظام العشق و الشوق والدین از فقیر کلیم الله سلام خوانند و پیوسته
ناظر احوالِ خویش دانند کتابت سامی باندر که مرسول بود بدست شیخ عبد القادر رسید بهجت انجامید
باید که کتابت پی در پی بنویسند و موقوف بر خبرے ندارند. خبر آمدنِ شما مرزا جعفر بیگ میگفت اما علوم
نیست که اکنون چه بخاطر رسیده اگر قصدِ همراهی میاں شیخ جیو بزیارت حرمین الشریفین باشند وجهی
دارد و اگر اتفاق نیفتد خود این طرف بیایند الله تعالیٰ با خود دارد آنقدر که بخود سازد والسلام
میاں محمد تقی از کم صحبتی شما هیچ تفاوت نکردند بحالِ ایشان متوجه خواهند ماند والسلام

مکتوب صد و هفتم - فضائل و کمالات دستگاه عوارف و معارف پناه مولانا نظام الدنیا و
الدین مخصوص سلام فقیر خاکپائے درویشاں کلیم الله بعد از شرح شوق آنکه معلوم شد که
شما را منصب درویشی از دیوان حضرتِ واهب العطایا که مالک الملک حقیقی است عنایت گشته
دلیل برین آنکه از فضل الٰهی شما را محبتِ دنیا و اهلِ دنیا و اهل آن نمانده اللهم زد و لا تنقص لیکن
کارِ استقامت دارد اگر شما را استقامت دهند کمال فقر داده باشند بعجالة الوقت این دو کلمه وقتِ شب
نوشته شد ازدواج موجبِ تشویش است و آن آب و تابِ اوقات و صفائی باطن و طمطراق و استغنا
نمیماند الا ما شاء الله تجرید ظاهر وسیلهٔ تجرید باطن است مهما آنکه اگر تجریدِ ظاهر را از دست نباید داد
و اگر ضرور و لابد باشد که به هیچ وجه از و گزیر نباشد داهی اختیار باید کرد قالوا البکر خیر من الشیب
زیرا که انها تعلم شیئاً من الفنون الموجبة لاضاعة اوقات الفقیر الصوفی و اما الشیب فانها قعود تجبر الی
اضاعتها و اگر او میسر نباید برای تعفف اگر ازدواج کنید باید که دخترِ کسے باید خواست که در اصالت و نجابت
معروف بود و در رتبهٔ دنیاوی یکدرجه کم که آسودگی درین است فقیرِ شما در اوائل تحصیل علم ازدواج
کرده بود قبل از فراغ علم ازین بار فارغ شد اکنون داهی خریده آزاد کرده در عقد نکاح شرعی

می آرد که آرام یافته ام عیب شما عیب ماست عیب فرزند عیب پدر است بعد تجربه عقد خواهند بست الا
مناسب شانِ شما نیست و در کنیزک اگر قدرت نباشد که هیچ غوغا خواهد شد بخلاف آنکه قبیلهٔ کلاں نکنند
مصرعه مردیت بیازمای وآنگهی زن کن - آزمائش ہمیں راه خوبست بعد از آں خود احتیاج تزویج
نماند نگر انکه بحسب عرف و عادتِ کسی از حرّ آنرا نخواهد - نمی بینید که مادرِ اسمٰعیلؑ چه بود و مادر حضرت
زین العابدینؓ چه بود و مادرِ امام باقرؓ چه بود و مادر امام جعفر صادقؓ چه بود ہمه حرم خریده بودند والسلام

مکتوب صد و ہشتم - محبت اطوار خواجه دیارام از یادِ حق بآرامِ تمام باشند قبل ازیں نمیقه ارسالِ
ایں طرف نموده بودند یکے از دوستان شاه نظام الحق والدین رسانید و ازیں طرف جواب
مکرر رفته قاصدانِ نامه به راجه تواں کرد والسلام ؛

مکتوب صد و نہم در جواب مکتوب سید محمد درج شده شهود آنکه بحکم اصیب فالزم چوں بایں فیض
که طریق عشق و محبت است فایض گشته اید باید که در ترقی ایں کار بکوشید و ازیں قطره دریا شوند
الحمد لله علی ذلک که ارث آباءِ کرام بآں وارث علی الاستحقاق اند که از پیش رسیده بکوشش استیفا
ہمه توانکرد والسلام مصرعه ولا بسوز که سوزِ تو کارها دارد الدنیا یوم ولنا فیها صوم بهر نہج که بگذرد
شاد باید بود که اگر ہوا میسر گردند از آں سو دروازها بند شوند ہ لاشک ایں ترکِ ہوا تلخی ده است
لیکن از تلخی بُعدِ حق بِه است ؛ الله بخود دارد واللسان منه الانسان منه ایاه والسلام

مکتوب صد و دہم درویش عبد الرشید معلوم نماید که مینار حقیقت طریقت است و مینار طریقت شریعت
آنکه در چشم او جمالِ شریعت بیش بود طریقت و حقیقت اتم و اکمل بود و علامتِ وصول بدرجه حقیقت
انیست که روز بروز آناً فاناً سالک را در شریعت قدم راسخ گردد و ایں ملحداں که شریعت را از دست داده
کلامِ لاطائل ملحدانه بسبب گدائی و لقمه چرب نموده به متشرعاں طعنهٔ بے حقیقتی میزنند تعزیر کردنی اند
که ہمه توحید ایشاں بے معنی است و بے لطفی قالی است بے حال زنہار در صحبتِ ہمچنیں حمقا نشست نخواهند
و کلامِ توحید از ہمچو بیدنیاں نخواهند شنید آنرا که آناً فاناً در شریعت توفیق رفیق گردد لمحه بعد لمحه و لحظه بعد لحظه
حالِ تنگرف که مقبول کتاب الله تعالی و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم پدید آید و رو از ماسوی الله و اِلی الله و اوراء الوراء

آرے سخنِ او و فعلِ او دیده و شنیده حال و مقال باید ساخت بدانکه کنهِ غیب الغیب تعالی شانه مدرک
هیچ نبی و ولی نتواند شد انبیا و رسل و اولیا کمل و عوام و خواص بشر و ملک در عدم ادراک این مرتبه
برابر اند و یحذرکم الله نفسه والله رؤف بالعباد ؎ عنقا شکار کس نشود دام باز چین + کاینجا همیشه باد بدست
است دام را ، صدیق اکبرؓ ازین مرتبه خبر می دهد که العجز عن درک الادراک ادراکٌ مطلب این ادراک درین
مرتبه یقینِ محققان عدم ادراک است و بس بعضی از کمالِ تحقیق سخن بجائی رسانیده اند که کنهِ ذات در علمِ
حضرت جل شانه و عز برهانه هم نیست زیرا که کنهِ ذات اطلاق اصلی دارد و علم لامحاله اگرچه علم مطلق باشد هم نسبت
لازم آید و مطلق حقیقی برداشتِ احاطه نمیکند اگرچه این احاطه هم مطلق باشد زیرا که خالی از احاطه نیست
پس چون اطلاق کنهِ ذات از علمِ حق بیرون باشد از علمِ ملک و بشر معلوم ؎ کس ندانست که منزلگه آن یار کجاست
اینقدر هست که بانگِ جرسے مے آید ؛ میدانی که آن بانگِ جرس چیست آن بانگِ جرس شیون تنزلات است
و اثبات حضرتِ وجود مطلق که در مراتب کیانی و آلهی این سخن را نیکو دریاب که خود مبداء از اصلِ کار است
اگر گوئی وجود مطلق هرگز مدرک نمیشود و آنچه در حیزِ ادراک می آید نیست مگر حادث و صورت ذهنی. و آنچه تراشیدهٔ
او ست همه حادث است پس چه معنی دارد فعل ایشان شهودِ ذات و تجلیِ ذات و محبتِ ذات و معرفتِ ذات
اے درویش معنی این کلمات اینست که چون سالک از امورِ درایتِ ذات غایب بود این غیب شهودِ ذات است
و عدم شناسائی ما ورای شناسائی ذات این قاعده کلیه نمودم فقس علی هذا القیاس نه آنکه چیزی محسوس و
معقول و منظور و مذهون و معلوم سالک میگردد و شهود و تجلی او و معرفتِ او و شهودِ ذات و تجلیِ ذات و محبتِ
ذات و معرفتِ ذات تعالی الله عما یقولون علوا کبیرا اے جانان آنچه در حسنِ تو آمد هر تراشیده حسن گشت تو
افتعبدون ما تنحتون نشنیده مگر چون این مقامات معلوم کردی و بالاجمال که تفصیل آن درین نسخه نگنجد
بدانکه سالک را در مراقبه عبور با انوار افق و استاده شدن و قانع بر آن شدن از کمالِ فطرتی است بلکه نفیِ آن
کردن و متوجه بحضرتِ غیب هویت گشتن نشانِ سعادت. یا صورت درمیان است خواه صورتِ ارواحی یا صورت
مثالی یا صورتِ اشیائی یا صورتِ لطیف یا صورتِ کثیف یا نوری ملون یا غیر ملون یا ظلمات یا مرد یا غیر ذالک
یقین بدان که ترا نصیبه از محویت و محاق و طمس تام نشده آری اگر بسر حد بلا کیف رسی که آنجا طمس محض و

وطمس بحث باشد و انم کہ بہرہ مند گشتی و تفصیل این مرتبہ در سائر مراتب الٰہی و کیانی باید شناخت خصوصاً
در حضرتِ انسان کہ جامع جمیع مراتب و شیون است و باللہ التوفیق کاغذ نامہ با تمام رسید. والسلام
مکتوب صد و یازدہم - شاہ فقیر اللہ بعد سلام معلوم باد کہ شمارا نوکریہای عمارہ بہم رسید نما قبول نکردید
و طورِ توکل و فقر را از دست نداد ید خوب کردید می باید کہ وضع را بہر حال انجام تا لب گور باید کرد و اینکہ فتوح
رسد آن فتوح لایرد از غیب ہر چہ رسد بے عیب است غرض از حقتعالی اگر باید خواست آن باید خواست
کہ ہرگز نباید خواست تا خواستہ در میان است میدانید کہ چہ در میان است سخن از وادی دیگر میگویم والسلام
مکتوب صد و دوازدہم شاہ علیم اللہ بعد سلام معلوم باد بہتر آنست کہ در خانہ ہیچ نہ نحتہ باشید و چون خصت
این مود میان آید در آن نقابت و اسامی اصحاب سلاسل بدستِ خود نوشتہ و سہ پارچہ اولا خرقۂ قادریہ و خرقۂ
چشتیہ و نیمہ آستین نقشبندیہ و چادر قادریہ است - و دیگر ہمچنین سنتِ مشائخ جاری شدہ کہ اقسام مریدان
بہم میرسد بعضی بر طوری و بعضی بر طوری - دیگر اختلافِ امت ہمہ رحمت ست اگر موافق شریعت و طریقت
باشد و الا ضلالت والسلام علیکم و علی من لدیکم +
مکتوب صد و سیزدہم - مقبولِ اہل اللہ محمد علی سلمہ اللہ دولتِ محمدی در ترقی و تزاید باد اعزا از استماع جریان فیض
و گرمی یاران و شب یازدہم ہر ماہ زندہ داشتن دلِ مسکین حزین نہایت خوش ۵ لے وقت تو خوش کہ
وقتِ ما خوش کردی ؛ حقتعالی قرضِ شما ادا کند کہ لقمۂ توکل بخورند کہ لقمۂ توکل مزۂ خاص دارد تا آنکہ این
دولت بدست آید کارخانۂ محبت و عشق جاری دارند و اگر دریاری تربیت بینند اجازت دادہ باطراف و اکناف
بفرستند کہ علم عشق محیطِ کائنات گردد والسلام
مکتوب صد و سیزدہم - حقایق و معارف آگاہ شاہ محمد علی سلام خوانند الحمد للہ کہ وضعِ شما مقبولِ اہل اللہ است
سلسلہ را جاری دارند و اجازت از مستحقِ اجازت دریغ ندارند بہترین اوضاع توکل است انشاء اللہ انہم رونے
خواہد شد غلام محی الدین را توکل بفرمایند و مستقل ور داشتن ۲۸ صفر کہ روز مجلس و وفات حضرت شیخ یحیی المدنی
است و ماید شما یازدہم کردہ باشید انشاء اللہ ایشان را ہم اسباب میسر خواہد شد و حالِ فقیر اینست کہ نیچہ جیب
برکفِ دست جیب خوب نمی نشیند درانوی راست و وقتِ رفتار لنگے میکند سن ہفتاد و نہ رسیدہ چند

دمے باقی اگر باشد در یادِ مولیٰ که اولیٰ است بگذرد والسلام

مکتوب صد و چہاردہم - باعز اخوان الصفا و خلان الوفا شیخ محمد علی رسانندا و سبحانہ تعالیٰ جل شانہٗ از قرض مخلوق رہائی بخشیدہ باداے قرضِ خود توفیق خیر رفیق سازاد گوشۂ توکل مزۂ دیگر دارد و دریں سیرت فیض بیشتر از بیشتر محیطِ عشاق میگردد والحمد للہ که دریں صورت ہمہ فیض شیوع دارد اللہم زد و لا تنقص بہمہ یاراں سلام رسانند و بفرزنداں نیز سلام برسانند ؂

مکتوب صد و پانزدہم حامداً و مصلیاً و مسلماً برادر دینی محمد علی سلام مطالعہ فرمایند خلافت منصب انبیاء است و دنیا مغضوبہٗ حضرت صمدیت است ہیچ نبی بدنیا نہ آویختہ ست توابعانِ ایشاں را باید کہ نہ آویزند و بہ تقِ فقراء و لباسِ فقراء عمر گذارند و ہمیشہ در اعلاء کلمۃ اللہ کہ از پیراں من و عن رسیدہ کوشش نمایند و دریں باب جہاد نمایند و ایں کار سہل نہ انگارند و منتشر در معمورۂ عالم سازند کہ رضاءِ الٰہی دریں است و اصلاح مفاسدۂ فرزنداں آدم نمایند کہ انبیاء مبعوث برای ہمیں کار بودہ اند اوقات را مضبوط دارند تا مریداں را بسط باشد و بریاضت و مجاہدات امر فرمایند و از رذائل تخلی فرمایند و بفضائل موجب تحلی التماس آں برادر کہنہ تہیہ ترک کہ خدمتِ ایں درویش بسیار کردہ مرسل گشت مراچہ قدر بمقدار ہست کہ تہیہ مراخواہد بود صحبت اغنیاء سمِ قاتل است اگر ایں طور اختیار کردہ اند اجتناب از صحبتِ ایں مفتونِ دنیا باید کرد و اجراءِ سلسلہ را کمر باید بست عرس حضرت شیخ ۲۸ صفر مقرر است ہمیشہ کردہ باشند در شہرے بنشینند کہ بسر راہ باشد تا آئندہ و روندہ از شما چیزے بارسانند والسلام ؂

مکتوب صد و شانزدہم برادر دینی میاں محمد علی سلمہ اللہ تعالےٰ ہبیت تراز کنگرۂ عرش میزنند صفیر ندانمت کہ دریں دامگہ چہ افتادہ است و حقتعالیٰ وسعت دہاد کہ طریقہ توکل سپری و خود را بدروازۂ حق بدوری اگر خوف قرض است مگر در خانۂ او کمی است کہ بدو باجی گیری او انخواہد شد ہر کہ طالب دنیاست باجی است چہ مقصود و مطالب آں چیز افتادہ است و حق سبحانہ تعالیٰ از روزِ ریچہ ورا آفریدہ است یک نگاہ لطف یاد کردہ و باجیاں ادہ زنہار کہ دروازۂ توکل را مقفل نشناسی ہمہ حاجات ازیں باب روا گیری یقین تماشند اجراءِ سلسلہ توکل بہ از آں میشود کہ در صیغۂ نوکری اگرچہ بعضی در صورت سپاہگری باحق متحقق بودند لیکن اجراءِ سلسلۂ پیری مریدی

خوب در صیغۂ توکل فقیرزادہ محمد حامد و محمد فضل اللہ و محمد احسان اللہ سلام میرسانند ؛

مکتوب صد و ہفتدہم محب حاذق بر سندات محمدی عاشق برای لہاہای عاشقانِ الٰہی طبیب حاذق واقف اسرار خفی و جلی شیخ محمد علی از درویش سلام خوانند اے برادر کوشش فرما کہ فیض این سلسلہ عالمگیر شود و گروہ غافلاں را بحلقۂ ذکر و مراقبہ بدروازۂ عرفاں برساں کہ این ذخیرۂ معرفت بہتر از ذخائر گنج و مال است کہ بعالم رسانی چوں از بار قرض فارغ شوی گوشۂ توکل لباس فقر را بپوش کہ این منصب بہتر از وضع نوکری و چاکری است حقیقتِ آں فقیر از شیخ احمد معلوم خواہید کرد و حفظِ اوقات بذکر و مراقبہ و ہمیشہ عرس یازدہم لازم وقت اند ناغہ نشود ہمہ مریدان خود را سلام فقیر رسانند و حامد سعید و محمد فضل اللہ و محمد احسان اللہ سلام میرسانند ؛

مکتوب صد و ہشتدہم بنام جامع مکتوبات الحمد للہ کہ خیریت آں دوستِ جانی از اکبر آباد در سیدہ باید کہ تا رسیدن بمکان استقرار از منازل و مراحل بیا یا نہا آگاہ سازند کہ اکثر جای المکتوب نصف الملاقات مقرر است اینجا تمام الملاقات خواہد بود ای برادر دنیا کہ در تحصیلش ایمان از دست و دہیچ کار آید آنقدر مصروف نشوید کہ دل را برباید و از حلیۂ خدا پرستی عریاں سازد و اینچنین دنیا مبارک برای ہیچ دشمن مباد دنیا آنست کہ با حفظ دین و آئین تو اماں آید اگر تمام کمالِ مراتب ہند میسر بیاید در زمان تحصیل این ہم نباشد کہ از تغافل بلکہ از کاسب دین افتد ۔ گرچہ در تعمیر جسمم فارغ از دل نیستم ÷ دست در گل دارم اما پاے در گل نیستم ÷

مکتوب صد و نوزدہم ۔ اعزار شد شیخ احمد از درویش سلام خوانند صحبت درویشاں و تاثیر نفس ایشاں یک لمحہ بیک عمر کافی است بیت ہرگز نمیرد آنکہ دلش زندہ شد بعشق ÷ ثبت است بر جریدۂ عالم دوام ما ÷ پس آنکہ مدتے حق صحبت بسر بردہ از خلافِ صحبت مقصود نباشد پیش آنکہ دلش بمحبت آگیں شدہ دور و نزدیک مساوی است و لطیفۂ قلبش با طوار محبتِ الٰہی شب و روز حاوی ما را ہر دم پیشِ خود تصور نمایند و خود را پیش خود یکدم تصور نمایند ای خواجہ اگر در خانہ کس است صد حرف مجو یک حرف بس است والسلام

مکتوب صد و بستم اعز الاحباب فی عشق الاحد معز الاصحاب الشیخ رحمۃ بعد لا الہ الا اللہ احامکم وا ماکم حیث کان ہذہ رحمۃ الشوق بعد الحمد للہ کہ مخبر وصل اصول بود چوں نعمت فراغ افراغ بر شما کہ شکر این نعمت فراغ شما است از ہر ربع دو صرف ہمت است از ہر عزیمت بسوے او تعالیٰ و تقدس باید کرد و دنیا رہیکے از سرای کہ عبور معمور کردہ بود ند د اند

ودل را ازاں وانچہ دراوست از زخارف کیسہ شمار ندو دیگر معلوم شد کہ تاریخ عرس حضرت یارا معمور بفاتحہ داشتند
جزاکم اللہ عنا جزاء حسنا بہ اوقات گرامی را گرامی دانستہ باشند کہ در رویش انچہ دارد ہمیں وقت دارد مباد کسے ازیں نقد
مفلس افتد امور دنیا برای فراغ وقت و وقت برای متاع آخرت آنکہ وقت رہنا بتحصیل دنیا ماند وازیں رہ آں طرف نبرد
ہم یحسبون انہم یحسنون صنعا واللہ لبئس ما شروا بہ انفسہم اولئک ہم الخاسرون ؁
ایں دو کلمہ ہدیہ اصحاب احباب ست در خانہ اگر کس است یک حرف بس است در ربیع الاول حقتعالی ما را
بفضل خویش در رستی کہ شصت و ہشتم بود فرزندی عنایت کرد نام او محمد و لقب او فضل اللہ و کنیت او ابو الجبار
کردیم سلام ایں عاجز نام بوالد بزرگوار خود رسانند. و دعا در حق او و فرزندان ما التماس دارند کہ بر عشق زئیم و در عشق
میریم و در زمرۂ عاشقین محشور شویم و بخدمت حافظ عبد اللہ جیو و محبت اطوار مودت آثار عبد الحی و شیخ
عبد اللطیف و نزدیک بدل غلام جعفر و مہر کیش محمد جعفر و دولت دوستان من شیخ محمد و محب محبوبان
درگاہ میاں محمد علی و طالب فقیر و فقرا عبد الحق و صادق در رہ صدق مخدوم و دوست یک رنگ
الف خاں و جمیع یاراں کہ یاد ایں ناپا دکنند سلام محبت انجام مودت استیلام رسانند

مکتوب صد و بست و یکم ـ اعز قلوب اہل لا الہ الا اللہ ارشد ہدایت طریق موصل الی اللہ شیخ احمد محمود العاقبت از
درویش سلام مسنون بہزار توجہ مشحون برخوانند نمیقۃ الشوق کہ مرسول بود موصول گشت دل عشق منزل را
فرحتے بے اندازہ حاصل گردید معلوم شد کہ بعد از تعب بسیار و رنج بیشمار بمقتضاء ان مع العسر یسرا و ان مع
العسر یسرا روی آرام و طمانیت از حجب الغیب نمایاں شدہ و موافق ان فرح بعد الشدۃ چہرہ مقصود از نقاب نصیب العین
گردیدہ حقتعالی جمعیت باطن کہ مرکز حالات آدمی ست از دائرہ شتاب ثبات بر آوردہ سویدای جان و مال
گرداناد و جمعیت صوریہ علاوہ جمعیت معنوی ساختہ نور علی نور کناد لے برادر انچہ میکنند تلہف بر آں نیست
انچہ میگذرد و تاسف بر فقدان آں نیست ما یہ دل مشغول باطن فی اللہ باید ساخت خورد و خواب اگر دلخواہ
شد و گر نشد چہ شد ہمہ ایں گوشہ نشیناں سلام یاد آور ند بندہ خانہ اتت مصطفے حامد سعید و محمد فضل اللہ
وامہات با نبات و سائر اہل خدمات سلام میرسانند

مکتوب صد و بست و دوم ـ حق جمعیت صوری و معنوی از لطف و کرم خویش ما دسا لہا ست کہ در گرداب بے النوال

افتاده اند مامردم از شنیدن امتداد این تفرقه به تنگ می آییم الله سبحانه بر شما رحمت کناد که مصنف باین تفرقه
نیستید ای برادر قیاس کن که دنیا چه جیفه پیش نیست در تحصیل آن عمر برباد میرود و دولت اخروی که باینده
تابنده ابدا است در تحصیل آن چگونه دون همتان نارفته راه آبله پا میگردند نمیدانند که از نقطهٔ اول تا نقطهٔ آخر هیچ
مرتبهٔ دلخواه پا نگذاشته هم تهی دست رفته اند در هر مرتبه فوق پیش نظر باقیست نمی بینی که سید المرسلین را میفرمایند
عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا مقصود آنکه آنکسے که اول اندیشهٔ جمعیتِ صوری پیدا کند و من بعد
در تحصیلِ جمعیت معنوی کوشد تا بطال است هزار هرگز بدولتِ معنوی فائز نیست وقت کو و عمر کجا فرصت میدهد
بلکه جمعیتِ صوری اکثر راهزنِ جمعیتِ معنوی است بزرگان گفته اند جمعی جمعیت جمعے در اسباب دانسته از خود
ابد ماندند و جمعی جمعیت را از اسبابِ تفرقه دانسته دست از دو کون افشاندند کلام محقق و منقح آنست که در عین
تفرقهٔ ظاهر از جمعیت باطن غافل نباید بود ۵ غم دین خور که غم غم دین است + همه غمها فروتر ازین است
غم دنیا مخور که بیهوده ست + هیچکس در جهان نیاسوده ست + محمد حامد سعید و محمد فضل الله سلام میرسانند
همه مردمانِ درون و بیرون نیز +

مکتوب صد و بیست و سوم حضرت ذو الجلال والاکرام بنجویکه مرضی او باشد داراد مکتوب مرغوب محبت اسلوب بعد
مدتِ مدید و عهدِ بعید و انتظارِ شدید رسید الحمد لله علی ما مضی والحمد لله علی ما بقی تشتت خاطر و تفرقهٔ باطن ابتلاء
من الله للعبد فمن کان معه فهو معه و حفظِ حمایتِ کائناً کان غرض - بهر حال با او باش و بغیر او مباش -
کتابتِ شما مشتمل بر اسامی اعزا که مشتاقِ این طریقه بودند بود میخواستم که بآنها هم رقعه ها علیحده بنویسیم لیکن
آن کتابت نیافتم هرچند تلاش کردم کتابتِ مذکور بدست نیامده مستعجل بریں دو حرف اکتفا کردم بیت
مصلحت دید من آنست که یاران همه کار + بگذارند و خم طرهٔ یاری گیرند * من کان لله کان الله له و من کان
فی هذه اعمیٰ فهو فی الآخرة اعمیٰ الا وقت سیف قاطع و برق لامع شب اول ماه محرم که ماه با [illegible]
حق تعالی ازین بی هیچ را از فضل خویش که سن هفتاد و پنج رسیده فرزندی عنایت کرد نام او احسان الله کرد
که برادر کلان او مسمی بفضل الله است حامد سعید و محمد فضل الله و محمد احسان الله سلام میرسانند تا
عرس شیخ محفوظ خواهند داشت والسلام *

مکتوب صد و بست و چهارم - شوارق فتوحات غیبیه و خوارق فیوضات لاریبه مجلی دل حق منزل قدوة الاخوان و اسوة
الخلان اعز شیخ احمد یار مکتوب شریف بعد سالها که جمادی الثانی ۱۳۲۰ه فرحت افزا گشت الحمد لله علی ذالک
ما در ارسال جواب درنگ نداریم اما اگر قاصدان نهادن در زند و مکتوب نرسانند و اگر رسانند تخلف در وعده
نمایند و باز خبر نگیرند این را چه علاج بود که اعزه دیگر توفیق انخراط در سلک بجاوید ارمندی برادر این سلک حضرت
شیخ یحیی قدس سره است هر که ارادت می آرد بالقطع سعادت میگیرد ارادت صفت مرید است نه صفت پیر اگر
کسے گوید مثلاً که من مرید زیدم و زید گوید که مرید من نیست زید کاذب باشد و او مرید زید باشد و اگر گوید که مرید زید
نیستم و زید گوید که این مرید من است زید کاذب باشد زیرا که ارادت صفت مرید است و از حال خود خبر میدهد
قول او معتبر است پس اعزه که دم ارادت میزنند در قول خود ایشان صادق اند ما این مردم قدیم و جدید را
قبول کردیم ان عهد الله کان مسئولا ازین عهد پرسش خواهد شد طاقیه و امنی مع الشجرات داده
باشند و اذکار و مراقبات که بشمار رسیده باشد بتوفیق الهی آثار و نتائج ظهور خواهد کرد کسانیکه از پیرایه دنیوی
انتقال بسوے فقیر کنند بغایت عزیز اند که من تشبه قوما فهو منهم معاضد حال ایشان همه یاران قدیم و
جدید من الصالحین و الصالحات همه را سلام رسانند برخی از حال خود گویم بست و چهارم جمادی الثانی مولد فقیر است
و تاریخ تولد فقیر غنی است تا امروز نهم شهر جمادی الثانی است سال عمر هفتاد و هشت است چهارده یا پانزده روز
باقیست که شروع سال نهم خواهد شد آزار نقرس و وجع المفاصل بافراط شده که دست چپ و زانوی پای راست
و هر دو پا آماسیده اند و چهار ماه است که صاحب فراشم درین روز لنگ لنگان باستعانت چندی از اندرون بخانه
میتوانم رفت نماز به تیمم نشسته میخوانم همین روز بمشورت حکیم اسمعیل قصد خوردن چوب چینی دارم الله سبحانه تعالی
موافق آرد و الآن در فرزندان سه فرزند و سه دختر موجود اند حامد بکتب سلوک مشغول است محمد فضل الله ده ساله
دوازده سیپاره قرآن حفظ کرده محمد احسان الله پنج ساله بمکتب شده بخواندن ابجد مشغول است اما سه دختر یکے بخانه
محمد هاشم دادیم بی بی رابعه نام دارد و دیگر بی بی فخر النسا برادرزاده خود دادیم سیوم زینب بی بی مشهور به بی بی
بصری چهارده ساله است تا حال جائی منسوب نشده والسلام غلام داود با یاران قدیم و جدید سلام میرساند
شاه ضیاء الدین و جلال الدین هر دو خلیفه ما فوت شدند بارواح گذشتگان فاتحه خوانده شد غلام جعفر عرف

میاں صاحب الف خان و شیخ عبد اللطیف و حافظ عبد الله و میاں مخدوم و شیخ محمد و شیخ عبد الوهاب
و فقیر محمد و علاؤ الدین همه را سلام رسانند و محمد باقر و قاضی احمد هوائی بالمسماة همه را سلام رسانند
مکتوب صد و بست و پنجم حقایق آگاه معارف دستگاه شاه حافظ عبد الله بدوام حضور مسرور باشند
مکتوبات مشتمل بر اسامی طالبان رسید هر که با اخلاص باطن بیاید او را همه را قبول کردیم شما صحبت ها در
و کشکولی و مرقع آنجا موجود اند هر طالب را موافق حوصله آن به نیابت ذکری و شغلی بفرمایند و دست
شما به نیابت دست ما شمرند و بیعت کنند و ذکور طاقیات و اناث را مقانع بپوشانند و از حالات عزیزان
همیشه می نگاشته باشند که ذکر و مراقبه چه قدر تاثیر کرده ۲۸ صفر عرس شیخ یحیی مدنی قدس سره مقرر است
همه یاران را چه قدیم چه جدید ختم قرآن یا درود یا ذکر باقدری طعام و سرود باهم نشسته میخوانده باشند والسلام
مکتوب صد و بست و ششم - عزیز دلها روان تن ها میاں عبد الحی بحیات محفوظ باشند دور و نزدیک
در مرحله محبت یکسان است حقیقت جامه انسانیه را هر جا که تعلق است از همه بی تعلق است معلوم نشد
که تعلق محبت باقیست یا فانی اگر باقی این چیست و اگر فانی آن چیست ؛
مکتوب صد و بست و هفتم - اعزارشد اعنی شیخ عبد الحی سلام خوانند عجب که درین بار خطی از شما نرسید
پریشانی و حیرانی اگر کسی دارد درین روزگار آن را جمعیت داند که مردم آنجای که زیر رایات عالیات در زندگی
میکوشند اکثر پریشان اند پریشانی عیب نمانده بلکه جمعیت عیب گشته العنت اذا عمت طابت در
روزها جلوه گر است عمری در طلب دنیا گذشت و حاصل عمر آنچه در خود می بینید انصاف بده که فنا عمر در طلب
دنیا بهتر است یا در طلب مولی بهتر - اما کجا دیده بلند که حسن این سخن ببیند. و آشفته این سخن گردد از
دنیا بگذر و چه نغز و معقول گفته اند گفته ؎ دامن توفیق ما گرد تعلق بر نداشت - آفتاب همت ما از سر دنیا گ
مکتوب صد و بست و هشتم - برادر عزیز عبد اللطیف از درویش درویشان سلام خوانند الحمد لله ک
صحبت شما موثر شیخ عبد الله افتاد من سن سنة فله اجرها و اجر من عملها چون اخوان شیخ
عبد الله و مردمی قصد توبه دارند معلوم شد شکر ایزد بجا آورده شد که از صحبت شما جماعتی بفیض نو
رسیدند و خواب که دیده اند بسیار مبارک آمد همه اخوان طریقت را تاکید نمایند که ظاهر شریعت را آراسته دا

و باطن بعشق مولی پیراستہ سازند عرس حضرت یحیی المدنی قدس سرہ ۲۸ صفر مقرر است ہر کس ختم قرآن یا ذکر درود یا مجلس سرود و طعام داشتہ باشند +

مکتوب صد و بست و نہم محمود یار خاں اوصلکم اللہ تعالی بمدارج العباد رزقکم اللہ بالمحیط الاولی وام صحبۃ الصادقین فی محبۃ اللہ علی ہو المسئول من صیابہ المقبول مکتوب شمار سید الحمد للہ کہ حصول مامول بر طبق اہل دوستاں صورت گرفتہ رجا کہ در حفظ دل عاجزاں خواہ کوشید کہ دل شکستہ قیمتی دارد در حضرت او کہ ہیچ درستی آں ندارد و استمداد از عاجزاں و شکستہ دلاں منتج فتوح غیبی و شیوح فواتح لاریبی است و شیخ احمد از یاران باختصاص تمام باید کہ مختص باشند ما از اوضاع ایشاں راضی ایم وصول رقیمہ تازہ منشا توجہ تازہ است بندہا ے حضرت او حامد و محمد سلام میرسانند

مکتوب صد و سی ام شیخ عنایت اللہ صدر حقتعالی شرح صدر اسلام حقیقی کناد بحکم الاذن تعشق قبل العین احیاناً دو کلمہ برائے ربط معنوی نگاشتہ بودند رسید چوں ارادت صفت مرید است عقیدہ آں طرف کافیست دریں کار بعیت ظاہر رکن ایں کار نیست +

بیت گر در یمنی با منی پیش منی + در پیش منی بے منی در یمنی + فضل صحبت ظاہر است و آں موقوف بر ملاقات صوری بنا بر ایں کار بر فنا فی الشیخ است آنقدر کہ ربط باطن قوی تر کارگیر تر و السلام

مکتوب صد و سی یکم ۔ محب صادق بوداد فقیراں واثق اعزار شد شیخ محمد سلام محبت التسام خواندند رنیزہ کہ در اورنگ آباد بخانقاہ شاہ نظام الدین برائے ایں طرف سپردہ بودند الحمد للہ بخیر رسید جزاکم اللہ خیر الجزار ۔ اما از فحوای امام نام نفرے کہ بمیاں محمد علی ارتباط داشت و محمود یار خاں آنرا قاصد ساختہ بدہلی فرستاد بر ما مصیبتہا گذشت ۱۴۰ شوال منکوحہ میاں شاہ میر فوت شد ۱۹ از ذیقعد منکوحہ میاں محمد ہاشم فوت شد ہر دو دختر نمازی و نیک بخت بودند دختر ثالثہ رابمیاں

رحیم اللہ برادرزادہ کہ خدا ساختیم و دختر رابعہ ما میخواہیم کہ بمیاں محمد ہاشم نسبت کنم اگر در عمر بسیار کلاں خورد اند امامرد فاضل است و صالح و مرید و خلیفۂ من است درین مدتہا مبلغ سیصد روپیہ خرچ شدند۔ و درین شادی سیوم قریب ہزار روپیہ خرچ شد لاچار دختر چہارم و پنجم ماندہ اند انچہ خدای تعالیٰ خواہد فرستاد نثار این ہر دو خواہد بود والسلام فقط تمت

صحت نامہ مکتوبات کلیمی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲	۴	ماصی	عاصی
〃	۵	اذل الخلیفہ	اذل الخلیقہ
۳	۱۶	سنہ یک ہزار و کمیصد و چہل و یک	سنہ یک ہزار و یک صد و چہل و دو
۴	۱	سنہ ۱۰۴۱	سنہ ۱۰۴۲
〃	۶	زینب الحیواۃ	زینت الحیواۃ
۵	۳	زندانی	زندگی
〃	۱۶	•	و حضرت ایشاں بحضرت خواجہ شیخ محمد اعظم چشتی قدس سرہ
۱۰	۳	رساند	رسانند
۱۳	۲	حوضہم	خوضہم
۱۴	۸	بیہوشی	و بیہوشی
۱۵	۵	بیادشاہ	ببادشاہ
۱۷	۸	سماغ	سماع

صفحہ نمبر	سطر نمبر	غلط	صحیح
١٧	١٢	اندکے بکتب	اندکے بمطالعہ کتب
٢٠	١۴	کلام	کلیم
٢٢	٣	کلام	کلیم
〃	٧	میخواہم	یخواہیم
٢٣	١٩	نمیقہ ملاطفہ	نمیقہ وملاطفہ
٢۵	٣	کہ از ذکر	کہ دل از ذکر
٢۶	۴	شدہ باشند	شدہ باشد
٢٨	٧	بمجرد	بمجرد
٣٢	۵	کہ ہرکہ	وہرکہ
〃	١٠	قدں	قدس
٣۵	٨	ایں عم	ابن عم
〃	١۶	اگر برایشاں	کہ ایشاں
٣٨	١٩	مغنمات	مغتنمات
۴١	۶	یعنی	معنی
۴٧	١٩	نارک	تارک
۴٨	٢	سنیت	سنت
۵٧	١٠	زد	رو
۶١	١۵	شمائید	نمائید
۶٢	٩	حیر	خیر
۶٣	١٩	دیگراں	دیگران

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۴	۱	دونہ	دردنیا
۶۵	۱۳	سرور وسماع	سرود وسماع
۶۷	۸	نقشبندہ بسبب	نقشبندیہ بسبب
۶۸	۴	ہمہ خلفای	برہمہ خلفائی
۶۸	۱۶	نصب العین ما وشما	نصیب العین ما وشما
۶۹	۱	.	نفس پروری وتن آسانی
۷۲	۱۷	توانسد	توانند
۷۵	۱۷	قصد در	در قصد
۷۸	۱	تم	ہم
"	۱۹	ے	بے
۸۱	۱۹	.	ابید آنکہ قفس
۸۲	۱۵	بعضے وبعضے	بعضے چنیں وبعضے چناں
۸۳	۳	کراست	کراہت
"	۴	زوی	فردی
"	۱۰	جمع	جمع
"	"	وقی	وباقی
۸۷	۶	ہمین است	ہمین ہست
۹۲	۱۸	تربیت	تربیت
"	۲۱	خود بخند	خواہد بخند
۹۳	۱	ماہوش	باہوش

اشتہار

بخدمت جمیع صاحبان مطابع وتاجران کتب نزدیک و دور کے التماس ہے کہ یہ کتاب بموجب قانون بستم سنہ ۱۸۶۷ء داخل بہی رجسٹری ہوچکی ہے اسلیے اطلاع دیجاتی ہے کہ کوئی صاحب بدون اجازت راقم قصد طبع نفرمائیں اور جسقدر جلدوں کی خریداری منظور ہو اس پتہ سے طلب فرمائیں فوراً بھیجدی جائینگی قیمت فی جلد کاغذ سیرام پوری مع محصول ڈاک چہہ آنہ اور ولایتی کاغذ پر مع محصول ڈاک نو آنہ - شہر والوں سے آدہ آنہ کم لیا جائیگا فقط

المشتہر سید محمد قاسم علی کلیمی غفرلہ ذنوبہ دہلی - کلاں محل